

Mataayo

Taayta

Siriintēēt, yēē /kikēēsirē āk wōlēē ki wuunto :ng'aleek ām taay: Kurubta keey āk wōlēē kimwooytooy :booyikaab biikaab Kiriistō, ku kisirē :lēbkēēyiintēēt Mataayo kitaabuuni ibooru soboonto āk yiisyēētaab Yēesu nyoo ki kāāruruukiintēētaab syuuruut / ānkikēēkuurē ām kaayneet ake kule Laawi. /Kiisōōtyēēchinē kule / kisimkeesir kitaabuuni ām kitaabuunek ang'wan choo bo Lōkōōywēk chēē Kāroomēch. /Kisimkeesir ām Māārko, Luuka āk Yoowaana. Tookunoot kule kisiree :Mataayo kitaabuuni kuutiitaab Araameek nto nyēbo Iburaneek ām kwēēnuutaab kēnyiitaab 45 ākoy 50 /kumānāākēēsich Kiriistō (KK) nto yityo, /bokēēwēēkyi kuutiitaab Kirikiik. Wōlēē /kikeetetita ng'aleek āk wōlēē rōōtitooy, kubo kuutiitaab Iburaneek āmēēbērē nyēbo Kirikiik /ānkikēēsirchinē Yuutayeek. Bo koomānuut ām wōlēē mii :Mataayo kōōkiimchi Yuutayeekyii choo kiikōōyēnchi Kiriistō kule mēēbērē kitay :Yēesu kiruutēk (siruutēkaab Muusa) kule mā kiy nto kule mātinyē manta. (Ng'ālyoontooni bo kiruutēk kuwēēku ng'ālyoontēētaab Iburaneek (Toora) nyēē ibooru ārōōruutēk nto mākuutēk.) /Kēēyēyiisyēē ng'ālyoontooni kooyum kitaabuunek muut choo bo taayta ām Biibilyaa nto ām bārooyinto, kōōbooru kiyēē mākyinē biich :Yēyiin ānkōōmuuchē kōōbooru Kirootyeet nyēbo Kēny.

Ānkoo ku wuu nyooto, i-ārōōru :Mataayo kule ng'alyoo nyēbo koomānuut kule leelach :kānēētēywēēkaab Yēesu kusiir ātēbuutēkaab Yuutayeek. / Kisimkeeng'oor ng'aleechu ām Kiirootyeet nyoo bo Kēny. Kiityiich :chōōnēētaab Yēesu kiyēē / kikeeng'oor ām kitaabuunek muut choo bo taayta ām Biibilyaa. Kichāmchiin :Yēesu āk kiyēē kiirābchinē :kiruutēk yu kibo taay nteenee tāchiintōōs āk alak choo / kibokēēmwoowunēē kuutuw buch choo / kibokēētāsyi. Kiitabaanee key :Yēesu kēelto nyēē miyaat nyoo kibokootaam :Farisaayeek chēē chaang' āk kānēētikaab kiruutēk. Mānāābāybāychi :Mataayo Farisaayeek choo kiyibē key kule churtootiin. Kinyalil ku kāāruruukiin bo syuuruut kubo kāāntosuurrāt nyēē kinyōōr.

Kiyēē mii āriit: Ng'ālōolēē :kitaabuuni soboontaab Yēesu kung'eetee / kākēēsich ākoy yoo / kikēēkwērtoochinē murtooywoontēēt, ng'eeteetaab meet āk yoo kiwēētii kibkōōnkōy. Ng'ālōolēē bāytooyiisyēēt nyēē lēēl nyēbo Yēyiin nyēē kiiboorunēē key Yēesu. Tēērchiintōōs :kānēētēywēēkaab Yēesu āk chēbo Farisaayeek āk kānēētikaab kiruutēk ām kēelwookik chēē chaang' kurubta key āk kule nee :nyēē māchāktōōs :chiito kuyey sukuchamta :Yēyiin. Ikērēēyēē :Yēesu kānēētiisyēēnyii āk 'tifaayiiik chēē leelach' chēē māyēmē / kēēroonkyi wōōnkiichēk chēē kimōkōkāniis ānku yōōsēch (kur. 9:17). Chuunnyēē :kānēētiisyēēnyii ntāsimumut bo saayeet nto ām kēelto kōōtyiichē ng'al chēē chaang' chēē / kiikeeng'ooraan. Iyumē :ng'ālōoluutēk choo / kēērāru chēbo kitaabuuni, ng'ālōoluutēkaab

Yēesu muut choo bo koomānuut nto chooto ku chu: 1. Wōlēē wuu :Bāytooyiisyēētaab Yēyiin (kur. 5-7), 2. Wōlēē nērtooy :Bāytooyiisyoonoo (kur. 10), 3. Ātiintonik chēē rubtooy keey āk Bāytooyiisyooni (kur. 13), 4. Wōlēē māchāktōōs ku wuu :soboowwēk ām Bāytooyiisyēētaab Yēyiin (kur. 18) nto nyēbo 5. Kurubtooy keey āk wōlēē chōōntooy :tabantaab kōōrēēt āk churtaayeetaab Bāytooyiisyoonoo (kur. 24-25). Itēryēēchēē :kitaabuuni kuursēēt nyēē wōō kule / keeba kōōrōōsyēk tukul bokeeyey biiko kuyēk rubiikaab Yēesu.

Kiyēē āmu: Kiyēē irābchinē :Mataayo ku kōōboor kule Yēesu :nyoo mwooyē :wōōrkooyoontiit nyoo mii Kirootyeet nyēbo Kēny kule kimii chokutoowu bāytooyiisyēēt nyēē kerkeey āk nyoo kibo bāytooyiintēēt Tāwuti (ām kēnyiit nyēē / kiisōōtyinē kule ki 1000 KMK). Kunyoo, kiibooru kule chōōnēē :Yēesu kōōtaab Tāwuti āk nyēbo boontēēt nyēē wōō Abraam (kur. 1:1). Binuutēk sōmōk kunyil taman āk ang'wan chēē rōōbu yyootēēt kōōbooru kiy. Ibooru :sōmōku kiyēē rubtooy keey āk Yēyiin, nto taman āk ang'wan kōōbooru bāytooyiintēēt Tāwuti. Kitōsōsyi Yuutayeek kuchāmchiin kule kimā bāytooyiintēēt :Yēesu nyēbo kōōrooni kuu wōloo kiwuunto :Tāwuti. Nteenee kichāmchiintōōs :chēē ng'eri kule kibo :Yēesu kāab Yēyiin, bāytooyiintēētaab soboontaab tāmirmiryēēt ām bāytooyiisyēētaab tāmirmiryēēt nyēē kimākuwōōyiit kusiir kiy ake tukul nyēē kikiikōōsōōtyi :icheek.

Kitwech :Mataayo wōōrkooyoontiit kunyil tāmānwookik tisab kung'eetee Kirootyeet nyēbo

Kēny kōōboorchinēē Yuutayeek kule Yēesu ku Kāārārookiintēēt man nyoo /kikēēkuurtooy kule mā kuchō. Ānkoo kuwuu nyooto, māyibē :Mataayo kule ki Kāārārookiin :Yēesu ānku bāytooyiintēētaab Yuutayeek baateey (kur. 1:21), nteenee Kāārārookiintēētaab bōrōryōōsyēk tukul (kur. 4:13-16), Bāytooyiintēētaab soboontaab tāmirmiryēēt ānku Mokoryoontēētaab kōōrēēt kumukuul (kur. 28:19).

Ibooru :ng'ālyoontēēt 'Kiriistōōs' ām kuutiitaab Kirikiik āk 'Meesyaak' (Meesaaya) ām kuutiitaab Iburaneek kule 'Nyēē ng'aabaat' ānkwoorōōru bāytooyiintēēt nyoo king'ōōrē :wōōrkooyikaab Yēyiin kule mā kuchō. Ibooru :twēkuutēkaab Kiirootyeet nyēbo Kēny kule kinyach biich :chōōnēētaab Yēesu nteenee ki chōbuutēkaab Yēyiin choo chēē kiboonto kung'eetee kēnyiis āk kēnyiis. / Kēēyēyiisyēē ng'ālyoontēēt 'wēritaab' ām kuutiitaab Iburaneek ām kēēlto ake nyēē mārōōbu ng'aleekaab yyootēēt. Ibooru kērkēēyintaab ātēbuutēk chēē mii kwēēnuutaab 'wēēriit' āk 'kwaan'. Wuu nyooto mbo ām wōlēē mii :ng'ālyoontēēt 'leekweet'. Kēēyēku lēēkōōk ām yyootēēt ānkēēyēku :tukul lōkōkaab Yēyiin kuuyu kiyeyeek ankeekerkeeye āk inee ām kēēlto ake. Biiko tukul choo iyēnchinē Yēesu ānkuyēk rubiikyii /kēēkuurē kule 'lōkōkaab Yēyiin' ām kēēltaab tāmirmiryēēt. /Kēēkuurē subak kule 'biikaab Kiriistō'.

*Sālu :Yēesu Tāwuti ānkusālu Abraam
(Luuka 3:23-38)*

1 *Teteet :nyi nyēē rōōbu siintaaryeetaab Yēesu. Sālu :Yēesu *Kiriistō Bāytooyiintēēt *Tāwuti ānkusālu nkinee *Abraam.

2 Ki kwaaniitaab* Isaka :Abraam. Nto Isaka ki kwaaniitaab Yāākōbō. Ki kwaaniitaab Yuuta ākoo mbo ng'eetaabkaam :Yāākōbō.

3 Ki kwaaniitaab Bērēēs ākoo Seera :Yuuta. (Nto kaamet ku Tamaar.) Ki kwaaniitaab Ēsrōōn :Bērēēs. Nto Raam ku kwaan :Ēsrōōn.

4 Ki kwaaniitaab Aminataab :Raam. Kwaaniitaab Nāāsyōōn ku Aminataab. Kwaaniitaab Sālmōōn ku Nāāsyōōn.

5 Nto Sālmōōn ku kwaaniitaab Boowaas. (Ki kaametiitaab Boowaas Raa-ab.) Ki kwaaniitaab Ōbēēt :Boowaas. (Nto kaametiitaab Ōbēēt ku Ruut.) Kwaaniitaab Yēēsē ku Ōbēēt.

6 Kwaaniitaab Bāytooyiintēēt Tāwuti ku Yēēsē.

Ki kwaaniitaab Sōlōmōōn :Tāwuti. (Nto kaametiitaab Sōlōmōōn ku koorcoonoo kibo chiichoo / kikeēkuurēē Uriiya.)

7 Kwaaniitaab Reewoboowaam ku Sōlōmōōn. Kwaaniitaab Abiyya ku Reewoboowaam. Kwaaniitaab Aasa ku Abiyya.

8 Ki kwaaniitaab Yeewosyafaat ku Aasa. Kwaaniitaab Yooram ku Yeewosyafaat. Nto kwaaniitaab Usiyya ku Yooram.

9 Kwaaniitaab Choosam ku Usiyya. Nto Choosam ku kwaaniitaab A-aas. Ki kwaaniitaab Esekyaa :A-aas.

1:1 Mat. 20:30-31; Yēyuut. 13:23; Yoowa. 8:39-59; Kala. 3:6-9, 14-16; Toowu. 12:3; 22:18 * **1:2** Ām tetaani bo areet ibooru ng'ālyoontooni bo 'kwaan' ām āsiiswēk alak kule kuuko. **1:2** Toowu. 21:2-3; 25:26; 29:32–30:24 **1:3** Toowu. 38:29-30 **1:6** Ruut 4:18-22 **1:6** 2Sām. 12:24

10 Kwaaniitaab Mānāāsē :Esekyaa. Nto kwaaniitaab Āmōōn ku Mānāāsē. Ki kwaaniitaab Choosaaya :Āmōōn.

11 Kwaaniitaab Yeekonnyaa ākoo mbo ng'eetaabkaam ku Choosaaya. Bēsyoōsyēchooto :chēē /kikēēnāmēē Yuutayeek /ānkēēyib bokuyēk motwoor ām *Bābulōōn.

12 Yu / kābokēēyib kuba Bābulōōn, kunyōōr :Yeekonnyaa wēēriit nyēē /kikēēkuurēē Syeeltyeel. Kwaaniitaab Sērübābēēl ku Syeeltyeel.

13 Kwaaniitaab Ābiyuut ku Sērübābēēl. Kwaaniitaab Elyaakim :Ābiyuut. Nto kwaaniitaab Asoor ku Elyaakim.

14 Ki kwaaniitaab Sātōōk :Asoor. Kwaaniitaab Ākiim ku Sātōōk. Nto kwaaniitaab Ēlyuut ku Ākiim.

15 Kwaaniitaab Elyeeser :Ēlyuut. Kwaaniitaab Maatan ku Elyeeser. Kwaaniitaab Yāākōbō ku Maatan.

16 Nto kwaaniitaab Yōōsēēf ku Yāākōbō. Nto Yōōsēēf ku saanteetaab Maaryaa nyoo kaametiitaab Yēesu nyoo /kēēkuurē kule *Kiriistō.

17 Kunyoo kung'eetee Abraam ākoy Tāwuti, ku binuutēk taman āk ang'wan. Kung'eetee Tāwuti ākoy bēsyoōsyēchoo /kikēēyibēē Yuutayeek kuba Bābulōōn, ku binuutēk taman āk ang'wan. Nto kung'eetee bēsyoōsyēchooto /kikēēyibē Yuutayeek kuba Bābulōōn ākoy yoo /kikēēsichē Kiriistō, ku binuutēk alak taman āk ang'wan.†

*Wōlēē /kikēēsikto Yēesu
(Luuka 2:1-7)*

1:11 Cherem. 24:1; 2Bāy. 24:8-16; 1Tēt. 3:10-19 1:12 1Tēt. 3:10-19 1:12 Akaay 1:1 1:16 Luuka 1:27 † 1:17 Kas ām kāāboorunēetaab ng'aleek yoo ng'āloolēē 'kāāyitiisiyēēt'.

18 Wōlēē /kikēēsikto Yēesu Kiriistō kumii kule: Kikiikuwo :Yōōsēēf mākiisyō kumāchē koomut Maaryaa. Nteenee kutoombo kōōmutē keey, kutook kule kinyikiis :Maaryaa. Kinyikiis ām kāāmuukēywēēkaab Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

19 Ki chii :Yōōsēēf nyēē churtaat. Koosoot koochuchuuy keey simēēntosuur Maaryaa.

20 Nto yu tākumii kōōsōōtē :Yōōsēēf ng'aleechu, kuchōōnchi *:malayikeet ām kiirwootik ānkumwoochi kule, “Yōōsēēf nyēbo kōōtaab Tāwuti, -meetay Maaryaa. Ntēē Tāmirmiryēētaab Yēyiin :nyēē kayey kumanach :Maaryaa.

21 Mākusich wēēriit ānku +mēētoochi kaayneet kule Yēesu‡ kuuyu makooraach biiko ām ng'ōōkiswookikwaa.”

22 Kiyityiin :ng'aleechu tukul kubo kiyēē kimwooy :Yēyiin kubununēē *wōōrkooyoontēēt ake kule,

23 “Mākunyikisiit *:ārung'oonyoo ānkusich wēēro nyēē +/mākēēkuurēē Mānwēēl. (Ibooru :kaaynaani bo Mānwēēl kule ‘Kēēboontē keey Yēyiin.’)”†

24 Nto mii lētuunoo yu kāwokung'eetee :Yōōsēēf rwoo, koomut Maaryaa kuu yoo kimwooytoochinē :malayikeetaab Yēyiin.

25 Kiibuurto :Yōōsēēf Maaryaa nyēē mānāātuuyo :tukwaay kut /kēēsich wēēroo. Yu /kākēēsich, kutoochi :Yōōsēēf wēērooto kaayneet kule Yēesu.

1:18 Luuka 1:35 ‡ 1:21 Ibooru :kaaynaani ām kuutiitaab Iburaneek kule kāārārookiintēēt. 1:21 Tyēēn. 130:8; Luuka 1:31; Yoowa. 3:17; Yēyuut. 4:12; Tiitō 2:14 † 1:23 Isa. 7:14 1:25 Luuka 2:21

2

/Kikēēkutunkyi Yēesu kuu Bāytooyiintēēt

1 /Kikēēsikyinē Yēesu kiriinkēētaab Bēētēlēyēēm ām yēēmēētaab Yuuteeya kubāytooyiisyē **:Ērōōtē. Yu /kābokēēsich Yēesu, kukwaanee :biiko alake komostaab koong'asiis kukwa Yēerusālēēm, chēē kiboonto kiirnātēētaab kookeelik.**

2 Yu kayit, kuteeb kule, “Miitē ānō :Bāytooyiintēētaab Yuutayeek nyoo /kōkēēsichē? Kakeekasee wōlēē kēēbuurto :kookeelyeet ām koong'asiis kule /kōōkēēsich, kunyi kaakeekwaa bokēēkutunkyi inee.”

3 Yu kawokukas :Bāytooyiintēēt Ērōōtē ng'aleechaa, kwaam mēt miisin. Kiiyiimset :ng'aleechaa nkicheek biikaab Yēerusālēēm tukul.

4 Yoto kōōruruuch :bāytooyiintonoo mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch tukul ākoo kānēētikaab kiruutēk tukul chēbo Yuutayeek ankuteebee kule, “+/Mākēēsikyī ānō *Kāārārookiintēēt nyoo kōkēēkānyē?”

5 Kuwālchi :bichoo kule, “/ Kēēsikyinē Bēētēlēyēēm ām Yuuteeya, kuuyu kimwooy :Yēyiin kubununēē *wōōrkooyoontēēt ake kule,

6 ‘Bēētēlēyēēm, -mēēming' :inyiing' mbo kisich ām kiriinkōōsyēkaab Yuuteeya, kuuyu mākurutunēēning' :bāytooyiintō :nyēē makubayta biikyuu bo *Isrāyēēl.’†”

* **2:1** Kaayneet ake ku kachayeek. **2:1** Luuka 2:4-7 **2:2** Cherem. 23:5; Mat. 27:11 † **2:6** Miika 5:2 **2:6** Yoowa. 7:42

7 Nto tēe yoo, kōōyookto *:Ērōōtē kuutiit ām kibchamumu /bokēēkuurchi bichoo kiboonto ki-irnatēetaab kookeelik sukumwoochi inee āsiiswēk bakeenke chēe kitookunēe :kookeelyaanaa.

8 Yotoo kumwoochi bichoo kule, “Obe Bēētēlēyēem ankuboocheeng' lakwanaa kāroomin, nto yoo kōōnyōōru, bōōmwoowoo sāawē :nkani wāākutunkyi.”

9-10 Yu keewaany :Bāytooyiintēēt kung'āloolchi bichoo, kuba. Nto yu kakas :icheek kookeelyaanaa kung'ērēkiis nyēbo kwōng'uut. Kiirētoot :kookeelyaanaa bo koong'asiis ākoy wokuteemane barakuutaab :lakwanaa.

11 Nto yu kēēwut :bichoo kō, kunyōōr leekweet ākoo kaamet Maaryaa. Kukutunkyi lakwanaa. Nto tēe yoo kootyaach tukuuk chēbo kwōng'uut choo kibokōōkātēē lakwanaata, kunam wōlēē mii *:ta-aabuut āk tukuuk alak āyēēng' chēe boong'u nyēē anyiny.

12 Nto yu iyēyē :bichoo kaa, kubeeteē kēēlto ake kuuyu kikiikuket icheek :Yēyiin ām kiirwootik kule -meeyeey wōlēē miitē *:Ērōōtē.

/Kikiimwēyto leekweet kuwo Miisir

13 Yu kāākubēēchi keey :bichoo kiboonto kiirnatēēt, kuchōōnchi Yōōsēēf *:malayikeetaab Yēyiin ām kiirwootik ānkumwoochi kule, “Mii :Ērōōtē wokuchēēng'ē leekweet kule kubakach. Kunyi imwēēytē lakwanaa ākoo kaamet ākoy Miisir ānkubōōbuur wōlooto ākoy āyibuung' lōkōōy.”

14 Kung'eet :Yōōsēēf kwēēmowuunooto ānkumwoochi kaametiitaab leekweet kule kōōmwēēyto tukwaay leekweet ākoy Miisir.

15 Kibokōōbuur wōlooto kut kume :Ērōōtē. Kuyityiin :yooto ākoo yoo kimwooyē :Yēyiin kubununēē *wōōrkooyoontēēt ake kule, “Kyāākuur lakwanyuu kuchōōnēē Miisir.”†

/Kikeebakach wēērin

16 Kikiikubēer :Ērōōtē yu kibo taay kule kikēnchi inee :bichoo kibo kiirnātēēt. Yooto, kunyēēr miisin ānkumwooy kule / keebakach lēēkōōk tukul choo wēēriik ām Bēētēlēyēēm ākoo chēbo soong'wēk alak tukul choo ki laatoos. Kimwaayta / keebakach lēēkōōk choo boonto kēnyiisyēk āyēēng' ānkurēk kurubta keey āk wōlēē kimwaayta :bichoo kibo kiirnātēēt.

17 Kunyoo kiyityiin :yooto āk kiyoo kimwooyē :wōōrkooyoontēēt Cheremnyaa kule,

18 “Kichōōnēē :kāānchōōyto Raama, nyēbo mēēysō āk ameetaab mbuy.

Riirēē :Rāāyēēl lōkōkyii āmāchāmē /keesaaysaay kuuyu mēēkumii :lōkōchoo.”†

Kiiyēēwunēē :Yōōsēēf Miisir ākoo Maaryaa

19 Nto yu kāwokume :Ērōōtē, kuchōōnchi *:malayikeetaab Yēyiin Yōōsēēf ām kiirwootik kumii Miisir ānkumwoochi kule,

20 “Oyeey kōōrēētaab Isrāyēēl kuuyu kōōkubēk :choo kimāchē kubakach leekweet.”

21 Kung'eetita :Yōōsēēf leekweet ākoo kaamet ānkutākyi keey kōōrēētaab Isrāyēēl.

† 2:15 Osee. 11:1 † 2:18 Cherem. 31:15 2:20 Chuy. 4:19

²² Nteenee kikiikookeer :Arkelaawo kwaan kubayta Yuuteeya. Yooto, kunyokoriit kuwo ākoy wōlooto. Nto subak, kikiikung'āloolchi inee :Yēyiin ām kiirwootik kunyoo, kiwo ākoy yēēmēētaab Kalilaaya.

²³ Kiwokuminy ām wōlooto kiriinkēētaab Nāāsārēēt. Kiyityiin :yooto ākoo yoo kimwooyē *:wōōrkooyik kule, “+/Mākēēkuurēē Nāāsārēētiin.”†

3

Kiyēytoochi :Yoowaana Yēesu kēēlto

(Māārō 1:1-8; Luuka 3:1-18; Yoowaana 1:19-28)

¹ Yu kakeeyta :kēnyiisyēk chēē chaang', kutook :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Bātisāniintēēt Yoowaana nyēē kyoomtootēē lōkōōywēk suurkwēēnēētaab Yuuteeya.

² Kimwooyē kule, “Oweeksee miyootyēēt kuuyu kaakuriik :bāytooyiisyēētaab Yēyiin!”

³ Inee :nyoo king'āloolēē *:wōōrkooyoontēētaab Yēyiin *Isaaya yoo kimwooyē kule, “Miitē :kuut nyēē kuuru ām suurkwēēn kule, ‘Ōchōb keyy,

ānkōōchuulchi Mokoryoontēēt kēēlto.’ ”†

⁴ Kiiloochē :Yoowaana sireet nyēē /kikiikwoorunēē sabureekaab *tembes. Kimootee keyy anweetaab suwe ānkwoomootē taalamik ākoo kimnyeteet.

† **2:23** Ibooru :yuutēyu kule sokonnyeet nyēē inkātunēē musukyēēt. Kasee Isaaya 11:1. **2:23** Māārō 1:24; Luuka 2:39; Yoowa. 1:45; Isa. 11:1 **3:2** Mat. 4:17; Luuka 3:3 † **3:3** Isa. 40:3 **3:4** 2Bāy. 1:8; Laawi. 11:22-23

5 Yooto kung'eētyēē :biiko Yēērusālēēm āk Yuuteeya kumukuul āk biitēētaab Yoortaan kutēē yēē tēē ānkubēēchi Yoowaana.

6 Kimwaayta :bichoo ng'oōkiswookikwaa anku-batisanee :Yoowaana āynēētaab Yoortaan.

7 Nto bēē kukas :Yoowaana kakwa *:Farisaayeeek chēē chaang' ākoo *Satukaayeeek kule /keebatisan, kumwoochi bichoo kule, “Ōyēku ng'oomng'ook kuu ēērēēnōōy! Ōbērē +moochililee ng'wooninto nyoo mākuchō ee?

8 Mākwook nanyuun ōyēyē ng'al chēē kāroomēch sōōtooku kule kooweeksee miyootyēēt,

9 āmōōkwērtē keey ōmwooyē kule, 'Ntēē kēēbooyē Abraam.' Āmwoowook man kule imuuchē :Yēyiin kuyey rwoontōōchu kuyēk lōkōkaab *Abraam.*

10 Itōrōōroot :āywēēt nyēē māchē / keeyebee kēētīt. Kunyi keet ake tukul nyoo kamayey lokoyeeek chēē kāroomēch /kiiluultooy /ānkēētōōrchi ma.

11 Ābātisānēēnook :anii bēēko kōōboor kule kooweeksee miyootyēēt, nteenee miitē kuchōōnii :chiito nyēē wōō kubiira anii. -Māāyēmē mbo ārēēkyi kwēyōōnik. +Machokubatisaneenaak Tāmirmiryēētaab Yēyiin āk maata.

12 Miitē chokusēēstooy mōōrōryēēk ankubeelee mōōrōryēēchoo maataab kibchuulyo nto yityo, kukonoree nkoonuuk chookē.”

*/Kikeebatisan Yēēsu
(Māārō 1:9-11; Luuka 3:21-22)*

3:7 Mat. 12:34; 23:33; Room. 1:18 * **3:9** Ibooru 'lōkōkaab Abraam' ām yuutēyu biiko chēē kāsyinē Yēyiin kuu Abraam. **3:9** Yoowa. 8:33, 39; Room. 2:28-29; 4:12; 9:7 **3:10** Mat. 7:19 **3:11** Luuka 3:16; Yēyuut. 1:8; 2:2-4; Māārō 9:49; 1Bēt. 1:7

13 Nto mii yoo kung'eetee :Yēesu Kalilaaya ānkuwokubatisan :Yoowaana ām āynēētaab Yoortaan.

14 Nteenee kumach kutay :Yoowaana. Kimwooy kule, “Ntēē ichōōnii wōlēē āmiitē ānku :inyiing' nyēē kātēērook ibatisanaa?”

15 Kukētyi :Yēesu kule, “Yey :inyiing' kuu nyooto raat kuuyu wuu nyooto :wōlēē māktooy :Yēyiin.” Kucham :Yoowaana kubatisan Yēesu.

16 Nto yu /kaakeebatisan Yēesu, kuloong'unēē bēēko āriit. /Kēēyootyi wōliin bo barak ankukas Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyēē wuu chēēbtuukē kurēku ānkuchokōōbutyi inee.

17 Yooto /kēēkuur ām barak kule, “Lakwanyuu :nyi nyoo āchāmē ānkāāng'ērēkyinē.”

4

/Kikeetyem Yēesu ām suurkwēēn

(Māārko 1:12-13; Luuka 4:1-13)

1 Nto miitē yoo, kōōrēētoot :Tāmirmiryēētaab Yēyiin Yēesu ākoy wōlēē suurkwēēn suwokutyem *:Kēniintēēt.

2 Nto yu kāwokubēēni :Yēesu wōlooto bēsyōōsyēk artam nyēē kimoomē kiy ake tukul, kwaam :kēmēwuut.

3 Kuchōōnchi :Kēniintēēt ānkumwoochi kule, “Yoo inyiing' Lakwataab Yēyiin ii, iweech baa, rwoontōōchu kuyēk āmiik.”

4 Nteenee kuwālchi :Yēesu kule, “Ntēē mwooyē :siruutēk kule,

3:15 Mat. 6:33; Room. 9:30-32 **3:16** Yoowa. 1:51 **3:17** Tyēēn. 2:7; Isa. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; 2Bēt. 1:17-18 **4:1** Ibu. 4:15 **4:2** Chuy. 34:28; Mat. 6:16-18

‘Māsobēē :chii āmit baateey
nteenee sobēē ng’ālyoo ake tukul nyēē
chōōnēē wōlēē mii :Yēyiin.’†”

5 Nto tēē yoo, kuwēēto :Kēniintonoo Yēēsu
ākoy Yēērusālēēm ānkōōkoochi kōōyyoonyēē yēbo
kotootyēēt ām barakuutaab tōōtēētaab *Kōōtaab
Yēyiin.* 6 Yooto kumwoochi kule, “Yoo inying’
man Lakwataab Yēyiin ii, ‘iraantee yuutēyu
ākoy ng’wēny, kuuyu mwooyē :siruutēk kule,
‘Mākōōyook :Yēyiin malayikaanikiyii bokutaaching’
simēēbutyi rwaa kutuying’.”†”

7 Kukētyi :Yēēsu kule, “Ntēē mwooyē subak :siru-
utēk kule, ‘-Meetyem Yēyiintēēng’uung’.”†”

8 Kuwēēto subak :Kēniintonoo Yēēsu lekemeet
ake barak ānkōōboorchi bāytit nyēē mii kōōrōōsyēk
tukul.

9 Kimwoochi kule, “+Māākōōning’ bāytiniin
tukul yoo ‘kēēkutung’woo.”

10 Kukētyi :Yēēsu kule, “Buunyoontooni,
ng’eetee yu. Mwooyē :siruutēk kule, ‘Yēyiin
:nyēē māchāktōōs /kiywēyē ānku inee nkit :nyēē /
kēēkutunkiinē.’†”

11 Kubakaakta :Kēniintonoo Yēēsu. Nto yityo
kukwa :malayikaanik ānkubokuyēētyēēchi.

*Kitoowunēē :Yēēsu yiisyēēnyii yēēmēētaab
Kalilaaya
(Māārko 1:14-15; Luuka 4:14-15)*

† 4:4 Kiruu. 8:3 4:4 Yoowa. 4:34 * 4:5 /Kikēētēēkyi yuutēyu kiy
nyēē kiiyyoonyēē :mbo *kibkōrōs sukukuutē aryeembuut kumāchē
kōōbāroostoochi biikaab Yēērusālēēm ng’aleek. † 4:6 Tyēēnwookik
91:11-12 † 4:7 Kiruu. 6:16 † 4:10 Kiruu. 6:13

12 Nto yu kawokukas :Yēesu kule /kookeekerta Yoowaana kō, kung'etee Yuuteeya ankooyeey Kalilaaya.

13 Nteenee yēē kātāminyē Nāāsārēēt, wokuminy Kaabernaam kulēēkitēē tōōliilēēt rōōrōōkoonoo kibo Sābulōōn āk Naftaali.

14 Kiyityiin :yooto ākoo yoo kimwooyē :wōōrkooyoontēēt *Isaaya kule,

15-16 “Kookukas :bichoo minyē mēēnān lēbkēēyyēēt nyēē wōō

ām rōōrōōkēētaab Sābulōōn āk nyēbo Naftaali wōloo lēēkitēē :Tōōliilēētaab Kalilaaya āk āynēētaab Yoortaan,
yēēmēētaab Kalilaaya wōloo miitē :biich chēē sobooy.

Kōōkuchōōnchi :lēbkēēyyēēt

bichoo minyē kōōr nyēē kitub :mēēnānēētaab meet.”†

17 Kyaamtaat :Yēesu lōkōōywēk kuchakee yooto kumwooyootē kule, “Oweeksee miyootyēēt kuyu kaakuriik :bāytooyiisyēētaab Yēyiin.”

Kikuur :Yēesu rubiikyii chēbo taay

(Māārko 1:16-20; Luuka 5:1-11)

18 Nto mii bēsyēēt ake, yēē kimiitē :Yēesu kuwēēsyētēē sakaramteetaab Tōōliilēētaab Kalilaaya, kukas biiko alak āyēēng' chēē kituubcho. Kiwiirchinē :bichoo nēētiinēkwaa tōōliil kunāmē *burburiinēk. /Kikēēkuurēē ake Simōōni nyoo /kibokēēkuur lētuunoo kule Bētērō nto nyiin ake ku Antereeya.

4:12 Mat. 14:3 4:13 Yoowa. 2:12 † 4:15-16 Isaaya 9:1-2

4:15-16 Luuka 1:79 4:17 Mat. 3:2; 4:23; 6:10; 10:7

19 Kukuur :Yēesu bichoo kule, “Orubaa anii! +Maaneetaak wōlēē ōyisuntooy biiko.”

20 Kubākooktooy :bichoo nēētiinēkwaa bakeenke ānkurubē Yēesu.

21 Yu keenaata :Yēesu taay kisich, kukas subak biiko alak āyēēng' chēē kituubcho kutinyē keey kwaan ām mwēēng'. /Kikēēkuurēē ake Yāākōbō /kēēlē nyiin ake Yoowaana nto kwaan ku Sebe-taayo. Kimiitē :bichoo kuyēytooy nēētiinēkwaa. Yooto kukuur :Yēesu murēchooto āyēēng' choo ki-tuubcho.

22 Kubākookyinē :icheek kwaan mwēēng' ānkurubē Yēesu.

*Kyaamtaat :Yēesu lōkōōywēk ānkōōsooboot biiko
ām Kalilaaya kumukuul*

(Māārko 1:39; Luuka 4:42-44)

23 Yooto nanyuun, kuwēēsyētootēē :Yēesu Kalilaaya tukul kōōnēētiisyootēē kooriikaab saayeeet bo Yuutayeek. Kyoomtootē lōkōōywēk chēē kāroomēch chēbo bāytooyiisyēētaab Yēyiin ānkōōsoobootē biiko chēē kiboonto bōōrwoonik āk tānkuusyo ake tukul.

24 /Kikyaamtaat ng'aleechaa bo kwōng'uut choo kiyēyē :Yēesu ākoy yēēmēētaab Siirya kutēē yēē tēē. Yooto /kiimutyi inee biiko tukul chēē kimnyoon-tōōs kunam wōlēē mii :chēē kitinyē tāmirmirook chēē miyootēch, chēē kitinyē mēwuunkook āk chēē kichunkutootiin. Kiisoob :Yēesu bichoo tukul.

25 King'eētyēē :biiko chēē mātēē chu Kalilaaya, Teekabooli, Yēerusālēēm, Yuuteeya ākoo biitēētaab Yoortaan ankoosaab Yēesu.

5

Ng'erekweekaab manta
(Luuka 6:20-23)

- ¹ Kimii :yēē kimāchē :Yēesu kwoomchi biiko lōkōōy. Kiiruruukyi keey :biiko chēē chaang'. Yu kakas kuu nyooto, kuwo :inee āk rubiikyii yēē tōrōōr ānkutēbēē ng'wēny. Kōōnookyi :rubiichoo
- ² ānkutoow :Yēesu kōōnēētiis. Kimwooy kule,
- ³ “Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo imoong'tēē keey Yēyiin,
 kuuyu +mākōōwut bāytooyiisyēētaab Yēyiin.
- ⁴ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo buntēē ng'woonin
 kuuyu mākukārāmchi :ng'ala.
- ⁵ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo yibē keey ng'wēny,
 kuuyu mākuyēk nyeeng'waa :kōōrēēt.
- ⁶ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo chēēng'ē churtaayeet,
 kuuyu mākunyōōr.
- ⁷ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo riirēē alak,
 kuuyu +/makeeriiree nkicheek.
- ⁸ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo leelach :moonik,
 kuuyu makukas Yēyiin.
- ⁹ Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo wuulyēē ng'aleekaab kaalyeet,
 kuuyu +/mākēēkuur kule lōkōkaab Yēyiin.

5:1 Mat. 15:29 **5:3** Isa. 57:15; 61:1 **5:4** Tyēēn. 126:5-6; Isa. 61:2 **5:5** Tyēēn. 37:11; Room. 4:13 **5:7** Mat. 18:33; 25:35-46; Yāāk. 2:13 **5:8** Tyēēn. 24:3-5; Ibu. 12:14 **5:9** Room. 14:19; 8:14

10 Ibēruurootiin sōō, kule nee :biiko choo /kēēwusē yoo kayey kiyēē māchē :Yēyiin, kuuyu mākōōwut Kaab Yēyiin.

11 Ōbēruurootiin sōō, kule nee :akweek choo ōyēnwoo anii, yoo /kākēēchubook /ānkēēwusook nto /kēēmōlōlchook ng'al chēē chaang'.

12 Yoo /kākēēyēwook kuu nyooto, ōtyēēn kubo ng'erekweek, kuuyu mii :kiy nyēbo kwōng'uut nyēē mākutuwēnēēnook :Yēyiin ām kibkōōnkōy. Ntēē /kiikēēwusoon mbo nkicheek *wōōrkooyikaab Yēyiin choo kibo taay kuu nyooto.”

Yiisyēētaab biikaab Kiriistō

(Māārko 9:50; 4:21; Luuka 14:34-35; 8:16)

13 Kimwooy :Yēēsu kule, “Akweek :muunyeetaab kōōrēēt.* Nteenee yoo kakuskusiit :muunyeet, /kāmēētākiitōōysēē nteenee /kēēluluktooy kootartaar :biiko.

14 Akweek ku lēbkēēyyēētaab kōōrēēt. Māwunyāktōōs *:kiriinkēēt nyoo /kikēētēēkyi tulwo,

15 āmāmii :chii nyēē tābē taariit ānkōōkubuyēē kērēbēēt, nteenee ikoochinē yēē itōrōōroot sukulēbkēchi biiko tukul ām kō.

5:10 Mat. 25:34; 1Bēt. 3:14 **5:11** Luuka 6:22; 1Bēt. 4:14 **5:12** 2Tēt. 36:16; Luuka 11:47-51; 13:34; Yēyuut. 7:52; 1Tēēs. 2:14-16; Yāāk. 5:10 * **5:13** Kiyēyiisyēē :Yuutayeeek muunyeet kōōtiliilēē kōrōsēēkwaa kutoombo kōōkoochinē Yēyiin. /Kikēēyēyiisyēē mbo subak kōōbooru wōlēē inēmchintooy keey :chiito soboontaab Tāmirmiryēt. **5:13** Chuy. 30:35; Laawi. 2:13; Kāāyit. 18:19; 2Bāy. 2:20; Eesra 6:9; Ēsēk. 43:24; Māārko 9:50 **5:14** Yoowa. 8:12; 9:5 **5:15** Māārko 4:21

16 Kunyoo mächāktōōs olēbkēchi biiko kubuntēē yēyuutēkwook chēē kāroomēch, si yoo kakasaak kookaasta Kōōn nyoo miitē kibkōōnkōy.”

Kichokootyiich :Yēesu kiyēē /kikēēkuurto

17 “-Meesoot :chii kule kyāāchōōnii :anii chāānēmtooy ng'aleek choo kisirē *:Muusa āk chēbo *wōōrkooyik, nteenee kyāāchōōnii chāātyiichē ng'aleechaa.

18 Kubooyiit man, āmwoowook kule ākoy kukeeyta :barak ākoo ng'wēny, māmii :kiy nyēē +/ mākiinēmto ām kiruutēchoo ānkoo ku mining' nyēē tyaa, ākoy kuyityiin :ng'aleek tukul.

19 Kunyoo, chii ake tukul nyēē kāmēto kiruutēchoo ānkoo mbo nyēē mining' nyēē tyaa ankuyey biiko alak kurub ng'aleekyii kumā chii :nyoo ām bāytooyiisyēētaab Yēyiin. Nto nyoo karub kiruutēchoo ankuyey alak kurub, / kiitōrōōrē nyooto ām bāytooyiisyēētaab Yēyiin.

20 Āmwoowook kule, -mēēwutē :chii bāytooyiisyēētaab Yēyiin yoo kamachurta kusiir Farisaayeechaa ākoo kānēētichoo bo kiruutēk.”

Ng'ālyoo kurubta keey āk siirmōōyto

21 Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Ābērē kyookas kule / kikēēmwoochi chiitaab kēny kule, ‘-Meebakach chii. Nto chii ake tukul nyoo kābākākiis, ākoy /kiitiilchi ng'al.’†

5:16 Ēfēēs. 5:8-9; Filib. 2:15; 1Bēt. 2:12 5:17 Mat. 22:37-40;
 Room. 3:31; 7:4-6; Ēfēēs. 2:13-16; Ibu. 10:9 5:18 Tyēēn. 119:89;
 Isa. 40:8; Mat. 24:35; Luuka 16:17 5:20 Mat. 18:3; 23:23-28;
 Yoowa. 3:5 † 5:21 Chuy. 20:13 5:21 Laawi. 24:17

22 Nto anii āmwoowook kule chii ake tukul nyoo kānyēerchi ng'eetaabkaamet,† +/mākiitiilchi ng'al. Nto chiito nyoo kāmwoochi ng'eetaabkaamet kule, 'Iberber' +/mākiyyoong'tēē kōōk /sikiitiilchi ng'aleek, nto nyoo kālēenchi ng'eetaabkaamet, 'Iyēku solwo', kumisyinē /kiimut /bokēētōorchi wōlēē bo maataab kibchuulyo.

23 Kunyoo, yoo imāchē ituwēnchi Yēyiin kiy ankiisoot kule itinyē tisyā ām wōlēē mii :ng'eetaabkoomēt,

24 ibākookyi kiyoo yooto bo *Kōōtaab Yēyiin ānkiiwē wōlēē mii :ng'eetaabkoomēt bōōchoomnyē kurook nto yityo wēētuwēntē kiyooto.

25 Yoo miitē :chiito ake kukwēring' kōōk kubo bēsēnyii nyēē iboontē, kumāchāktōōs simōkāsyiinē ām kēēltaab too kutoombo ōyitē kōōk. Yoo kameeyey kuu nyooto, kukwēring' :nyiin kōōk ānkōōyokoochiing' boontēētaab kōōk. Makunaming' :boontoonoo bo kōōk ānkōōrēkēērchiing' chiito nyoo riibē kibратиsyek kukertiing' kō.

26 !Kāmwoowook, +mēētēbii wōlooto ākoy iyaakte bēsēnoo tukul.”

Ng'ālyoo kurubta keey ākoo martaayeet

27 Kitas taay :Yēesu kumwoochi rubiichoo kule, “Ābērē kyookas :akweek kule /kikēēmwooy kēny kule, '-Meemarte.'†

28 Nto anii, āmwoowook kule, chii ake tukul nyoo kāsē koorko ānkuchōrōkyi kuwuu nyēē kaakumarta.

† 5:22 Yoo /kākēēmwooy kule ng'eetaabkaamet ku chiitaab Kiriistō.

5:22 1Yoowa. 3:15; Mat. 18:9; Yāāk. 3:6 5:24 Mat. 6:14-15

5:26 Mat. 18:34 † 5:27 Chuy. 20:14 5:28 Kāālēw. 6:25; 2Bet.

29 Kunyi, yoo kēēsākyiing' koong'uung' isuuchi ng'ōōki, ilōōtu. Kaykay iboot komosta akeenke nyēbo bōōrng'uung' kusiir /kēēwiirchi bōōrng'uung' tukul wōlēē bo maataab kibchuulyo.

30 Nto yoo kēēsākyiing' :āwung'uung' isuuchi ng'ōōki, itilte. Kaykay iboot komosta akeenke nyēbo bōōrng'uung' kusiir /kēēwiirchi bōōrng'uung' tukul wōlēē bo maataab kibchuulyo.”

Bareetaab kooyēy

(Mataayo 19:9; Māārko 10:11-12; Luuka 16:18)

31 Kimwooy :Yēesu subak kule, “Kyookas mbo subak /kēēmwooyē kule chii ake tukul nyēē mächē kubar kooyēy kumächāktōōs kusirchi koorkēēt barweet nyēē kakwetee.

32 Nto anii āmwoowook kule, chii ake tukul nyoo kakwet koorkēēnyii kubo ng'aleek alak chēē mānāmē keey ākoo martaayeet, kāākōōsākyi koorkoonoo kuyēk choonchooyēn. Nto chiito nyēē keemut koorkoonoto, kaakumarta :nkinee.”

Kaawaaleetaab keey

33 Kimwooy :Yēesu subak kule, “Kyookas :akweek kule /kikēēmwoochi chiitaab kēny kule, ‘Yoo kēēwoolchi keey :chii Yēyiin kule makuyey kiy, kumāmächāktōōs kwiiri kiyooto nteenee mächāktōōs kootyiich.’†

34 Nto anii āmwoowook kule mātēbi :chii kut koowaal keey. -Meewaal keey :chii kutwēchē wōliin bo kibkōōnkōy kuuyu bāytooyiisyēē :Yēyiin wōlooto.

5:30 Māārko 9:43-47 5:31 Kiruu. 24:1-4; Mat. 19:7 5:32 Mat. 19:9; 1Kōōr. 7:10-11 † 5:33 Kāāyit. 30:2 5:33 Laawi. 19:12; Kiruu. 23:21

35 Āmātēbi :chii kut kulē, ‘Kwaama :teng’et’, kuuyu tyichē :Yēyiin wōlooto. -Meewaalee keey :chii kiriinkēētaab Yēērusālēēm kuuyu bo :wōlooto Bāytooyiintēēt nyoo wōō.

36 -‘Meewaalee keey mbo mēting’uung’ i-asante, kuuyu -mēēmuuchē mbo kut iyey buutyooontēēt akeenke ām mēting’uung’ kulēēliit nto kutuuyiit.

37 Yoo ‘kēēchāmē kiito ake, kuyēmē imwaay kule: ‘Ēē, wuu nyooto.’ Nto yoo itāyē, imwaay kule: ‘Acha, māwuu nyoo.’ Yoo ‘keemwaay ng’al chēē siirē chuutēchu kukwoonēē :choo wōlēē miitē :Ki-brōkōsyooontēēt.”

*-Mēēyooku miyootyo
(Luuka 6:29-30)*

38 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Kyookas mbo subak /kēēmwooyē kule, ‘Koong’ āk koong’, keelta āk keelta.”†

39 Nteenee āmwoowook :anii kule, -mēēkōrōmchi chii nyēē miyaat. Yoo kasyeeching’ :chiito ake kibkermetuut komosta ake, iwēēkyi komosta nyiin ake kusyeech.

40 Nto yoo kākūwēring’ :chii kōōk kumāchē kaan-suung’uung’, imuytoochi mbo nkinee kābuutiit.

41 Yoo kākērchiing’ :chii koong’ ikālābchi tukuukyii ām asiista akeenke, itāsyi asiista ake.

42 Nto yoo kāsooming’ :chii kiito ake, ikoochi. Nto yoo kēēbēsēēniing’ :chii kiy, ikoochi.”

5:35 Isa. 66:1; Yēyuut. 7:49 5:35 Tyēēn. 48:2; 76:2 5:37 Mat. 23:16-22; Yāāk. 5:12 5:37 Yāāk. 5:12; Mat. 6:13; Yoowa. 17:15
† 5:38 Chuy. 21:24; Laawi. 24:20; Kiruu. 19:21 5:39 Luuka 6:29; Room. 12:17, 19; 1Bēt. 3:9 5:40 1Kōōr. 6:7; Ibu. 10:34

Chamateetaab Yēyiin
(Luuka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Kyookas mbo subak / kēemwooyē kule, ‘Ichāmē laaty-eeng'uung' ānkiiwēchē buunyoontēeng'uung!’†

⁴⁴ Nteenee āmwoowook anii kule, ōchāmē buunikwook ānkōōsoochinē choo wusook

⁴⁵ sookerkeyiitu Kōōn nyoo miitē kibkōōnkōy. Yēyē :Yēyiin kōōluuchi :asiisnyii biiko choo kāroomēch āk choo miyootēch. Yēyē mbo subak roobta kurōōbēnchi biiko choo kāroomēch āk choo miyootēch.

⁴⁶ Ōbērē :akweek tōōs mākutuwēnook :Yēyiin yoo ōchāmē baateey biiko choo chāmook ee? Ntēē yēyē :chii ake tukul kuu nyooto.

⁴⁷ Nto yoo ōng'āloolchinē biiko choo chēekwook baateey ii, ōnyōōru nee nyēē karaam? Ntēē yēyē :nkicheek choo -mēēnkētē Yēyiin kuu nyooto.

⁴⁸ Churtaat :Yēyiin nyoo miitē kibkōōnkōy, kun-yoo, māchāktōōs ōchurtootiin :nkakweek.”

6

Wōlēē /kēētoorētitooy bānoonik

¹ Kimwooy subak :Yēesu kule, “Ōriib keey. Mayey :chii ng'ālyoo nyēē karaam ām taayeetaab biiko kumāchē kule sukutook. Yoo kayey kuu nyooto, mānyōōru kiy ām wōlēē mii :Kwaan nyoo miitē kibkōōnkōy.

† **5:43** Laawiik 19:18; Kiruutēk 7:1-2 **5:43** 2Sām. 22:38-43; Tyēēn. 139:21-22 **5:44** Luuka 6:27-28; Room. 12:20; 1Bēt. 2:20-23 **5:45** Ēfēes. 5:1 **5:48** Laawi. 19:2; Luuka 6:36; 1Bēt. 1:16 **6:1** Mat. 23:5

² Yoo 'kēētoorēt banan, -mēērook ing'asaatee keey kuu wōloo yēytooy :kiblembechiisyeek ām kooriikaab saayeet āk wōloo bo kēēltaab too, kule sukookaasta :biiko. Kāāmwoowook, mānyōōru kiy ām wōlēē mii :Yēyiin.

³ Nteenee yoo iyēētyēēchinē chiito ake, kumāmāchāktōōs ikany kukas mbo :choorweeng'uung'.

⁴ Yooto, mākutuwēniing' :Kōōn nyoo kāsē kiy ake tukul nyēbo wung'aan.”

*Wōlēē /kēēsooytooy
(Luuka 11:2-4)*

⁵ Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Yoo ōsooyē, marub :chii ātēbuutēkaab kiblembechiisyeek. Kicham :kiblembechiis kusooyē nyēē kātōōnōōn ām kooriikaab saayeet āk wōloo chaang' :biich, sukung'eet kutook. Kāāmwoowook, kisimkunyōōr :bichoo kiyēē kimāchē.

⁶ Nteenee, ikērtooy keey :inyiing' kō ankiisaay Kōōn nyoo -/mākēēkāsē. Nto yooto mākutuwēniing' :Kōōn nyoo kāsē kiy ake tukul nyēē wunyaat.”

⁷ Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Yoo ōsooyē, -mōōbōloobōlē kuu biich choo -mēēnkētē Yēyiin kuuyu isōōtē :choo kule yoo kāmwooy ng'al chēē chaang', /kēēkāsyinē.

⁸ Wuu nyooto kuuyu simkōōnkētē :Kōōn kiyēē -mōōboontē kutoombo mbo kut osaay.

⁹ Kunyoo māchāktōōs ōsooyē kule:
Baaba Yēyiin nyoo imiitē kibkōōnkōy,
kutōōriit :kaayneeng'uung'.

- 10 Kuyit :bāytooyiisyēng'uung'
kuyeyakay ām wōlēēb ng'wēny :kiyēē imāchē
kuu wōloo wuunto ām kibkōōnkōy.
- 11 Ikōōnēēch kiyēē kyoomē ām bēsyō ake tukul.
- 12 Inyōōwēēch kaat ām choolwookātēēnyoo,
kuu yoo kēēnyōōchinē :nkacheek kaat
choo choolwookēnchēēch.
- 13 Itiiyēēch /simakeekenteech,
nteenee isateeneech wōlēē mii :Buunyoontēēt.*
- 14 Yoo ōnyōōchinē kaat biiko alak choo choolwookēnchook, kunyōōwook kaat :nkinee Kōōn nyoo mii kibkōōnkōy.
- 15 Nto yoo -mōōyēyē kuu nyooto kumānyōōwook kaat :Kōōn.”

**Kiriisyēētaab āmiisyēēt*

16 Kimwooy :Yēesu subak kule, “Yoo *kirē :chii āmiisyēēt, kumāmāchāktōōs kusāng'utiitu kuu wōloo yēytooy :kiblembechiisyechaa māchē kule sukukas :biiko. !Kāāmwoowook, kiikunyōōr :bichoo kuyem kiyēē kimāchē.

17 Nteenee yoo ōkirē āmiisyēēt, kumāchāktōōs ōbārē buutēēkwook, ōwuunē koonyekwook ankooyiil ōtililiitu

6:10 Mat. 7:21; 12:50; 21:31-32; 26:39, 42; Yoowa. 6:38

6:11 Mat. 6:24-34 * **6:13** /Kichokēētāsyinootē ām siruutēk alak ng'aleechu: “Kuuyu inyiing' nyēē ibāytooyiisyē, cheekuuk :kāamuukēywēēk ānkiitōrōōroot ākookoy. Kuwuuyiit nyooto.” **6:13** Mat. 26:41; Māārko 14:38; Luuka 11:4; 22:40, 46; Yoowa. 17:15; 1Tēm. 6:9; 2Tēm. 4:18 **6:14** Ēfēēs. 4:32 **6:15** Mat. 5:24; Māārko 11:25; Luuka 6:37 **6:15** Mat. 18:35 **6:17** Isa. 58:5; Mat. 17:20-21; Luuka 2:37; 18:12; Yēyuut. 13:2-3; 14:23

18 simēenkētook :chii kule ōkirē āmiisiyēēt. Nteenee Kōōn nkityō nyoo -/mākēēkāsē :nyēē inkētē. Nto yooto, mākutuwēniing'."

*-Mēētukuulchi keey bāytitaab kōōrooni
(Luuka 12:33-34; 11:34-36; 16:13)*

19 Kitas taay :Yēesu kumwoochi biiko kule, "Mōōtukuulchi keey bāytitaab kōōrooni kuuyu nyēērēē :kuutyek, tuurtōōs /ānkēēchōōrē.

20 Nteenee ōkōnōrchi keey bāytit ām Kaab Yēyiin wōloo māmiitē :kiy nyēē nyēērēē āmāmii :chōōriin.

21 Tiiyēē :chii mēt wōloo miitē :bāytinyii.

22 Koong'uung' nyēē ikoochinē bōōrng'uung' lēbkēēyyēēt. Yoo kāstooy :koong'uung' nyēē karaam, iboontē lēbkēēyyēēt.

23 Nto yoo mākāstooy nyēē karaam, imiitē mēēnān nyēē mā mining'. Kunyi, yoo kāmī :lēbkēēyyēēt nyoo 'kēēboontē, imiitē mēēnānēēt kutukul!

24 Māmii :chii nyēē imuuchē kōōmēlchiin kirōkōōn āyēēng'. Yoo kasyeem, kulāyē :ake. Kunyoo, mānoomtōōs :yiisiyēetaab Yēyiin āk muchastaab beesaan."

*Ōmoymooy bāytooyiisiyēētaab Yēyiin
(Luuka 12:22-31)*

25 Kitas taay :Yēesu kumwoochi bichoo kule, "Kunyoo, ! kāāmwoowook, -mookany kwaamaak mēt kule ō-āmē nee, ōyyēē nee nto kule ōloochē nee. Wōō oob :soboontaab chii kusiir āmit nto ku sirooy?

26 Māchē ōkāsēē tāriitēk choo -mēēnkētē kule / kēēchoonsē kule nee / ānkēēkēsiisyē kule nee

āmātinyē mbo chookēēn, nteenee bāyē :Kōōn nyoo miitē kibkōōnkōy. Chāmook akweek oob :Yēyiin kusiir tāriitēchoo?

²⁷ Yoo keeyiimee keey :chii ng'al chēbo kōōroni ii, ara imuuchē :yooto kutāsyi bēsyōōsyek chēē minyēē kōōrēēt?

²⁸ Ām nee sōōyīmēē keey ng'aleekaab sirooy? Okas baa, wōlēē wuu :taabta ake tukul ām wuuyēēt! Māchiiryootē sukukaraaraniit.

²⁹ Kāāmwoowook, ānkoo kiboonto :Sōlōmōōn bāytit nyēē tyaa, kimāboonto sirooy chēē kārorānēch kuu toobtōōchu.

³⁰ Nto akweek chu -mōōkoosēēnoo keey kuyem ii, yoo imuuchē :Yēyiin kookaraaran toobtōōy choo lēēltōōs nto nyēē mā tyaa kurarach ii, kucham nee wōlēē makoolaaktaak nkakweek?

³¹ Kunyoo -mooyiimee keey kule, '+Makyaam nee?' Nto kule, 'Kēēyyēē nee?' Nto mbo kule, 'Kiiloochē nee?'

³² Biiko choo -mēēnkētē Yēyiin :chēē imoymooyē tukuuchoo tukul, nteenee inkētē :Kōōn nyoo miitē kibkōōnkōy kule misyook akweek ōnyōōru tukuuchoo tukul.

³³ Kuchamta :chii kurook bāytooyiisyēētaab Yēyiin ākoo churtaayeet. Yooto, mākurōōrōōt :tukuuk chuut alake.

³⁴ Kunyoo, -mooyiimee keey ng'aleekaab tuun, kuuyu boonto :bēsyēētaab tuun ng'aleekyii chēē mākubooryēē."

7

Masiming'alaalee chii nyēē miyaat
(Luuka 6:37-38, 41-42)

¹ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Masiming'alaalee chii nyēē miyaat.

² Yoo 'keeng'alaalee chiito ake nyēē miyaat, ku +/ makeeng'alaaleeniing' nkinyiing' kuu nyooto. Nto kiyoo 'kēēyēchi chiito ake, /kēēyēwuung' nkinyiing' kuu nyooto.

³ Ām nee siikāsē :inyiing' sikitityaa nyēē miitē koong'taab ng'eetaabkoomēt ameeakas musukyēēt nyēē miitē koong'ta nyeeng'uung'?

⁴ Imuuchē kule nee imwoochi ng'eetaabkoomēt kule, 'Kany ānēmuung' sikitityaa ām koong'ta,' nto kutēē yooto tukul kumiitē :musukyēēt koong'uung' nkityō?

⁵ Kiblembechaantaani! Māchāktōōs inēmu kurook musukyēēt nyoo mii koong'uung' nkityō siikaste kāroomin siinēmchi ng'eetaabkoomēt sikitityaanteet ām koong'nyii.

-'Mēēntosuur kiy nyēē karaam

⁶ -Mēēkoochi ng'ōōk kiy nyēē churtaat kuuyu wēēkyiing' keey ankusankataniing', nto iwiirchi sanayeekuuk tōōrōōy kuuyu itārtoorē.”

Chiito nyoo soomsē, /kiikoochinē
(Luuka 11:1-13)

⁷ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Yoo kēēsoom, /kēēkōōning', yoo kēēchēēng'sē, inyōōru, nto yoo kēēng'ēētiisyē, /kēēyootuung'.

7:1 Room. 14:4, 13; 1Kōōr. 4:5; Yāāk. 4:11-12 **7:2** Māārkō 4:24; Room. 2:1; 14:10-12 **7:7** Cherem. 29:13-14; Mat. 18:19; 21:22; Yoowa. 15:16; Yāāk. 1:5

8 Chiito nyoo soomsē, / kiikoochinē, nyoo chēng'sē kunyōōru, nto nyoo ing'ēētiisyē, / kēēyootyinē.

9 Ara miitē :chiito ām akweek nyēē yoo kāsoom :lakwanyii mukaatiit kōōkoochinē rwaanteet?

10 Nto yoo kamach *burburyoontēēt, kōōkoochi eereeneet?

11 Kunyi, yoo chāmē :biiko buch kōōkoochi lōkōkwaa tukuuk chēē kāroomēch ii, / keemwa nee nanyuun Yēyiin ām kibkōōnkōy? Mākōōnēm keey :nyoo miisin kukōōn tukuuk chēē kāroomēch yoo kōōsoom!”

Kiruutyēēt nyēbo koomānuut

12 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Ōyēchinē biiko alak kuu wōloo kātōōmāchē :akweek / kēēyēytoowook. Iyumē :ng'aleechuutēchu kiruutēkaab *Muusa ākoo kāānēētēywēēkaab *wōōrkooyikaab Yēyiin.”

*Mariich :oreetaab Kaab Yēyiin
(Luuka 13:24)*

13 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Obeetee oreet nyoo mariich. Mii :kēēlto nyēē baraay nyēē tinyē oreet nyēē baraay. Choong'ēch :biiko chēē bēētēē kēēlooto wēētii ārbub.

14 Nteenee mii :kēēlto nyēē keweel nyēē tinyē oreet nyēē mariich. Ng'ērinēch :biiko chēē bēētēē kēēlooto tākyinē keey *soboontaab kibchuulyo.”

*Wōōrkooyik chēē mābo man
(Luuka 6:43-45)*

15 Kitas taay Yēesu kumwooy kule, “Ōriibēē keey *wōōrkooyichoo mābo man choo iyēēloonunēē ru-unkuun sumboot nteenee ām moonikwaa ku miyootēch kuu suuyiik.

16 Ōnkētēē bichoo ng'aleek chēē yēyē. Māyēyē :cheebkateet mbuuniik āmāyēyē :siikoowēēt lamayeeek.

17 Mākyyiintōōs keet ake tukul nyoo karaam kuyēyē lokoyeeek chēē kāroomēch nto kēētīt nyoo miyaat kuyēyē lokoyeeek chēē miyootēch.

18 -Mēēmuuchē :kēētīt nyēē karaam kuyey lokoyeeek chēē miyootēch āmēēbērē imuuchē :kēētīt nyēē miyaat kuyey lokoyeeek chēē kāroomēch.

19 Nto keet ake tukul nyoo kāmāchāktōōs kuyey lokoyeeek chēē kāroomēch āmēēbērē kayey, /kiilulto /ānkēētōōrchi ma.

20 Kunyoo, ōnkētēē bichoo ng'aleek choo yēyē.”

-Mēēwutē :biiko tukul Kaab Yēyiin

(Luuka 13:26-27)

21 Kutas taay :Yēesu kumwoochi rubiikyii kule, “-Mēēwutē Kaab Yēyiin :biiko tukul choo mwooyē kule, ‘Mokoryoontēēt, Mokoryoontēēt.’ Nteenee chēē iwutē baateey ku choo yēyē kiyēē mākyinē :Baaba ām kibkōōnkōy.

22 Choong'ēch :biiko chēē mākumwoowo ām bēsyēētaab tabanta kule, ‘Mokoryoontēēt, Mokoryoontēēt, ntēē kikyoomtēē lōkōōywēk kaayneeng'uung', kiibēbēētēē tāmirmirook chēē

7:15 Kiruu. 13:1-3; Cherem. 14:13-15; Mat. 24:11, 24; Yēyuut. 20:29; 2Kōōr. 11:13-15; 2Bēt. 2:1; 1Yoowa. 4:1 **7:17** Kala. 5:19-23

7:18 Mat. 12:33 **7:19** Mat. 3:10; Luuka 3:9; Yoowa. 15:2, 6

7:21 Mat. 21:28-31; 25:11; Room. 2:13; Yāāk. 1:22-25; 2:14-26

miyootēch ānkēyēyē tukuuk chēē mātēē chu
chēbo kwōng'uut!

²³ Yooto +māāmwoochi :anii bichoo kule,
'Kibng'ōōkisiisyēchu, -māānkētook :anii! Ōng'ēētyēē
yu.' ”

Tēēkiik āyēēng'

(Luuka 6:47-49)

²⁴ Kutas taay :Yēēsu kumwooy kule. “Chii ake
tukul nyēē kakas ng'aleekyuu ankurub kukerkeey
chii nyēē ng'oom nyēē kitēēkyi kōōnyii kitaweet.

²⁵ Yoo kārōōbēn :roobta kooyiin :āynōōsyēk
kutwoor keey :bēēko ānkōōsoonkiy :wusōōnēēt
kōyooto, mālulē :kōyoo, kuuyu /kikēētēēkyi yēbo
kitaweet.

²⁶ Nto chii ake tukul nyoo kakas ng'aleekyuu
amarub, kukerkeey chii nyēē berber nyēē kitēēkyi
kōōnyii yēbo ng'aayneet.

²⁷ Yoo kārōōbēn :roobta, kooyiin :āynōōsyēk
kutwaarta ng'aayneet ānkōōsoonkiy :wusōōnēēt
kōōtkēy, kuluulē :kōōt!”

Kāāmuukēywēēkaab Yēēsu

²⁸ Yu keewaany :Yēēsu kumwooy ng'aleechar,
koolat :biiko

²⁹ kuuyu kimēēnēētiisyē kuu kāānēētikaab kiru-
utēk, nteenee kiinēētiisyē ām kāāmuukēywēēk.

8

Kiisoob :Yēēsu chii nyēbo makereen

(Māārko 1:40-45; Luuka 5:12-16)

¹ Yu kārēkunēē :Yēēsu lekem barak, kurub :biiko
chēē chaang'.

² Yooto kuchō :chiito ake nyēē kiboonto makereen ānkukutunyēē taayeetaab Yēesu ānkumwooy kule, “Mokoryoontēēt, yoo ichāmē, isooboo sāātililiitu kuuyu ānkētē kule imuuchē.”

³ Yooto nanyuun kuchuul :Yēesu āwunyii kutiiny chiichoo ānkumwooy kule, “Āchāmē, kunyi itilili-itu!” Kusob :chiichoo areet akeenke.

⁴ Nto mii yoo kumwoochi :Yēesu chiichoo kule, “-Mēētēbii kut imwoochi chii ng'aleechu, ntee-nee wēēboorchi keey kibkōrōs ānkiikoochi tukuuk chēē kabeelee kōrōsēēk kurub kuu yoo kimwooyē *:Muusa sukōōboor yooto kule 'kēētililiitu.”

*Kiikoosēē keey Yēesu :chii nyēē kimā Yuutāyiin
(Luuka 7:1-10)*

⁵ Yu kayit :Yēesu Kaabernaam, kuchō :chiito ake nyēē ki kāāntōōyiintēētaab lukēētaab booryēēt nyēbo Rooma ānkumwoochi Yēesu kule,

⁶ “Mokoryoontēēt, miitē :motwooriintēenyuu kaa kusubsubē ām kitiintiri.”

⁷ Kumwoochi :Yēesu chiichoo kule, “Imāchē āchōō anii kang'uung' chāāsoob?”

⁸⁻⁹ Kuwālchi :kāāntōōyiintonoo Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, ānkētē anii kule māyēmāktōōs iwut :inyiing' kōōng'waanii. Āmiitē :anii ng'wēnyuutaab kāāmuukēywēēk ānkāābāytooy biikaab lukēēt. Yoo kāāmwoochi chii nyēē mii ng'wēnyuunyuu kule, ‘Wē’ kuwēētii, nto yoo kāāmwoochi ake kule, ‘Chōō’ kuchōōnii. Yoo kāāmwoochi motwooriintēenyuu kule, ‘Yey kiy’ kuyēyē. Kunyoo, imwaay baatey ng'ālyoo, yooto mākusob :motwooriintēēng'waanii.”

10 Yu kakas :Yēesu ng'aleekaab chiichoo, koolat ānkumwoochi bichoo kirubootē inee kule, “! Kāāmwoowook, kubooyiit man manaakas yēēt ake *Isrāyēēliin nyēē ikoosēēnoo keey kuu chiichi.

11 Kāālēēnchook makukwaanee :biiko chēē chaang' koong'asiis āk tinkey ānkubokwoomchiin ākoo *Abraam, Isaka ākoo Yāākōbō ām Kaab Yēyiin.

12 Nteenee +/mākēētōrchi mēēnān :biiko choo bēre nyeeng'waa :Yēyiin bokuriirunee ng'wēny.”

13 Yu keewaany :Yēesu kumwooy kuu nyotoo, kumwoochi kāāntōōyiintonoo kibo lukēēt kule, “Iyeey kaa. Kaakuyeyakay kuu wōloo 'kēēmāktooy kuuyu 'kēekoosēēnoo keey.” Nto yotoo bakeenke kusob :motwooriintēētaab kāāntōōyiintonoo.

Kiisob :Yēesu biiko chēē chaang'
(Māārko 1:29-34; Luuka 4:38-41)

14 Nto yu kāwo :Yēesu kaytaab Bētērō, kukas cheebyoosyeetaab biikooy nyēbo Bētērō kukāru ānkumnyoonē.

15 Yu kātiiny :Yēesu āwutaab cheebyoosyaanaa, kusob ānkubāyiis.

16 Nto miitē bēsyoonotoo kosolēny kukararakta :asiista, / kiimutyi Yēesu biiko chēē chaang' chēē kiboonto tāmirmirook chēē miyootēch. Kyaankung'alaal :Yēesu, kung'eētyēē :tāmirmiroochoo biiko. Kiisob mbo biiko tukul chēē kimnyoontōōs.

17 Kuyityiin :yotoo ākoo kiyoo kimwooyē *:wōōrkooyoontēētaab Yēyiin *Isaaya kule, “Kikālābwēēch nyāliluutēkyoo

ānkōōmuuktoowēēch tānkuusyēēnyoo.”†

*Wuuy :kēēltaab Yēēsu
(Luuka 9:57-62)*

18 Nto mii bēsyēēt ake, yu kēēruruukyi keey :biiko Yēēsu, kumwoochi rubiikyii kule, “Okany kyaay tōōliilēēt keebe biitooniin.”

19 Nteenee kuchō :kāānēētiintēēt ake nyēbo kiruutēk ānkumwoochi Yēēsu kule, “Kāānēētiintēēt, ārubiing' :anii ānkoo 'kēēwē ānō.”

20 Kukētyi :Yēēsu kule, “Boonto :kimōkōyīinēk ng'wēēnoonik chēē minyē, kuboonto :tāriitēk koori-ikwaa, nteenee māboonto *:Wēritaab Chiī wōlēē imuunyēē.”

21 Kumwoochi subak :chiito ake Yēēsu kule, “Mokoryoontēēt, kany kut amuy baaba, nto ārubiing'.”

22 Nteenee kukētyi :Yēēsu chiichoo kule, “Ikany kumuy keey :muuswēk, ankiirubwaa.”

*Kiyey :Yēēsu kuteeman :wusōōnēēt āk bēēko
(Māārko 4:35-41; Luuka 8:22-25)*

23 Yooto nanyuun, kulaany :Yēēsu mwēēnkēēt āk rubiikyii ankuba.

24 Kumii tōōliil kwēēn, kuchō :wusōōnēēt ānkōōsoonkiy mwēēnkēēt. Yooto tukul kumii :Yēēsu kāruchi keey.

25 Koong'eet :rubiik Yēēsu kule, “Mokoryoontēēt, ntēē kākēēbēku, sār wēēch!”

26 Kumwoochi :Yēēsu kule, “Ntēē kōōmuuyē nyēē tēē nyi? Ākoo -mōōkoosēēnoo keey kuyem?”

† **8:17** Isaaya 53:4 **8:20** 2Kōōr. 8:9 **8:22** Mat. 4:20, 22; 9:9; 19:21; Luuka 5:11; Yoowa. 1:43; 21:19-22

Kung'eet ānkōoburyoong'to wusōōnēēt ākoo bēēko. Yooto, kuteeman :wusōōnēēt āk bēēko.

²⁷ Koolat :rubiichoo ankuteebee keey kule, “Chii nee :chiito nyi kāsyinē mbo :wusōōnēēt āk bēy?”

Kiisoob :Yēesu chii nyēē kiboonto tāmirmirook chēē miyootēch

(Māārko 5:1-20; Luuka 8:26-39)

²⁸ Nto yu kāwokuyit :Yēesu biitēēt nyiin ake nyēbo tōōliilēēt ām rōōrōōkēētaab Kataara, * kuchuwunee :biiko alake āyēēnku kochonkoosyek chēē / kēēmuchinē biiko ānkutākyi keey Yēesu. Kiboonto :bichoo tāmirmirook chēē miyootēch ānkikōrkōrēch miisin nyēē kimāmii :chii nyēē kiimuuchē kumur yooto.

²⁹ Kubōlchi :tāmirmiroochoo miyootēch Yēesu kule, “Imāchēēnēēch nee oō, Lakwataab Yēyiin? Kēechōō cheenyaliileech acheek kutoombo kuyitu :bēsyēēt nyoo /kiikeekwey?”

³⁰ Kilēēkitēē yooto :ākwootiitaab tōōrōōk chēē kyookēētē.

³¹ Kusoom :tāmirmiroochoo miyootēch Yēesu kule, “Yoo 'keekweteech, ikōōnēēch bokiiwut tōōrōōchuut.”

³² Kumwoochi :Yēesu kule, “Obe.” Kuchuwu :tāmirmiroochoo miyootēch bakeenke ānkubokōōwutē tōōrōōchoo. Kōōwutē kuu nyooto, kōōtuultēē keey :tōōrōōchoo tukul lekem kusoor tōōliil ānkubokutōōrchi keey āriit ānkubēk!

³³ Kukāsē :biiko chēē kyookooy tōōrōōchoo ng'aleechaa, kumwēyē ākoy kiriing' ānkwoomchinē

8:26 Tyēēn. 65:7; 89:9; 107:29; Mat. 14:30-32 * **8:28** Mwooyē :siruutēk alake kule 'Kerkeesa' nto 'Keraasa'. **8:29** Māārko 3:11; 1Kōōr. 15:24

biiko ng'aleekaab tōōrōōk āk chēbo bichoo kiboonto tāmirmirook chēē miyootēch.

³⁴ Kukāsē :biikaab kiriinkoonoo ng'aleechaa, kung'ēētōōs :tukul bokukas Yēesu. Kunyōōru, kusaaysaay kule kung'eetee saang'waa.

9

*Kāāmuukēywēēkaab Yēesu kunyōōchi biiko kaat
(Māārko 2:1-12; Luuka 5:17-26)*

¹ Yooto kulaany :Yēesu mwēēng' ankwaay āk ru-biikyii kooyeey Kaabernaam.

² Kuyitē, / kiimutyi chiito ake nyēē kisōnkōchoot / kēēkālāboonunēē tiirbeet. Nto bēēē kukas :Yēesu kule kiikoosēē keey :bichooto inee, kumwoochi chiichoo kule, “Wēnyoo, kimkim, / kāākēēnyōōwuung' kaat ām choolwookātēēng'uung'.”

³ Yooto, kumwoochi keey :kāānēētikaab kiruutēk kule, “Kāākōōwuuytēē keey :chiichi Yēyiin.”

⁴ Kōōnkēt :Yēesu kiyēē kimiitē kōōsōōtē :bichoo ānkumwooy kule, “Ām nee yu ōsōōtēē moo ng'al chēē miyootēch?

⁵ Kuskus / kēēmwooy kule, ‘/Kāākēēnyōōwuung' kaat ng'ōōkiswookikuuk' nto /kēēmwooy kule, ‘Ng'eet ānkiiwēēsyēt'?

⁶ Ōkāsē ra kule āboontē :anii, *Wēritaab Chii, kāāmuukēywēēk ām kōōrooni chēē āmuuchēē ānyōōchi biiko kaat.” Yooto bakeenke kumwoochi chiichoo kisōnkōchoot kule, “Yyoony ankiinam tiirbeeng'uung', ānkiiwēēchi keey kaa.”

7 Kung'eet :chiichooto kisōnkōchoot bakeenke ānkuwēechi keey kaa.

8 Yu kakas :biiko chēē kimii yooto ng'aleechaa, kumuuyo ānkusilto Yēyiin nyi kiikoochinē chii kāāmuukēy chēē wuu choo.

*Chāmē :Yēēsu mbo choo -/mākiiriiku
(Māārko 2:13-17; Luuka 5:27-32)*

9 Yu katas taay :Yēēsu āk baannyii, kukas chi-ito ake nyēē /kikēēkuurēē Mataayo kumii kēēbuur kēryō kōōruruuchē *syuuruut. Yooto, kumwoochi :Yēēsu chiichoo kule, “Rubwaa.” Kung'ēētē bakeenke ānkurubē Yēēsu.

10 Nto yu miitē :Yēēsu kwoomiisyē ām kaab Mataayo, kukwa :kāāruruukikaab syuuruut chēē chaang' ākoo biiko alak chēē -/kimākiiriiku bokwoomiis āk Yēēsu kuboonto keey rubiikyii.

11 Nto yu kakas *:Farisaayeek kuu nyoo, kuteebē rubiikaab Yēēsu kule, “Ntēē āmiisyē :kāānēētiintēēng'woong' āk kāāruruukikaab syuuruut ākoo biich chēē -/mākiiriiku?”

12 Kukētyi :Yēēsu kule, “Chēēng'ootē :biiko choo imnyoontōōs kāānyooyiintēēt. Māchēēng'ootē :choo sobchootiin.

13 Ibooru nee :ng'aleechu /kikeesir: 'Ākāykooyē chamateet kusiir kōrōsēēk.† Kyāāchōōnchinē :anii biiko choo choolwookēnootiin, āmēēbērē choo isōōtē kule churtootiin.”

*Kāānēētiisyēētaab Yēēsu nyēē lēēl
(Māārko 2:18-22; Luuka 5:33-39)*

14 Kimii :yēē kikwa :rubiikaab Yoowaana anku-teebee Yēesu kule, “Ām nee yu kēēkirē :acheek āk *Farisaayeek āmiisyēēt āmakirē :rubiikuuk?”

15 Kukētyi :Yēesu kule, “-Mēērukuutē keey :chōōrōōnuutēkaab saanteetaab leekwa ām saakweetaab kooyēēy yoo boonto keey saanteetaab leekwa. Makuyit :bēsyēēt nyēē +/ mākiinēmunēē saantaanaa wōlēē mii chōōrōōnuutēkyii, kunyi yooto :yēē makoorkuut keey :chōōrōōnuutēkyii.”

16 Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “-/Mākēētilē ankeet nyēē tākulēēl / ānkēēkinēē sireet nyēē yoos. Yoo /kakeeyey kuu nyooto kusirinyāktōōs :ankaanaa ānkung'ēti yooto kubarayiiit :koong'ta miisin.

17 -/ Mākēēroonkyinē mbo kibkeetiis choo / kātākēēyēyē wōōnkit nyēē yoos. Yoo / kakeeyey kuu nyooto, kōōtōlē :wōōnkit kuwasta keey :kibkeetiisyek. Nteenee / kēēroonkyinē kibkeetiisyek choo /kātākēēyēyē wōōnkit nyēē lēēl, nto yooto kumoomē :kiy tukuuchoo :tukwaay.”

Sobē :chii nyoo ikoosēē keey Yēesu

(Māārko 5:21-43; Luuka 8:40-56)

18 Kutākung'āloolē :Yēesu, kuchō :kāāntōōyiintēēt ake ānkukutunyēē taayeenyii ānkumwooy kule, “Kaakume :chēēbnyuu! Ichōō chēētiinyēē āwung'uung' sukusob.”

19 Yooto, kuwēēto keey :Yēesu chiichoo kuboonto keey rubiikyii.

20 Kirubaat lēt Yēesu :cheebyoosyeet ake nyēē kikiikunam bōōrto ake nyēē kisāyē :korotiik ām

kēnyiisyēk taman āk āyēēng'. Yu kāākuriikyī Yēēsu, kutiiny *maaseekaab kotootyēētaab sireetaab Yēēsu.

²¹ Kiisōōtoonū :cheebyoosyaanaa kule, “Yoo kāātiiny buch sireenyii āsobē.”

²² Yooto kuweech keey :Yēēsu kukas cheebyoosyeetkēy ānkumwoochi kule, “Chēē, kimkim! / Kāākiisoobiing' kuuyu 'ikoosēēnoo keey.” Kisob :cheebyoosyaanaa bakeenke.

²³ Nto yu kēēwut :Yēēsu kōōtaab kāāntōōyiintonoo kunyōōr biiko chēē chaang' chēē kimēēysē. Kikuutē :alake kurēēruunēk, kōōnchōōytōōs :chuut.

²⁴ Kumwoochi bichoo kule, “Obe saang'. Man-aame :chēēbi nteenee kāruchi keey.” Kuroorichi :bichoo Yēēsu.

²⁵ Nto yu kaakuba :bichoo saang', kuwo :Yēēsu kisēēnkēētaab lakwanaa, kunam āwut ankoong'eet kōōyyo.

²⁶ Kiyestee :ng'aleechaa yēēmoonoo tukul.

Kiisooob :Yēēsu cheebkoraatiisyek āyēēng'

²⁷ Nto yu kang'eetee :Yēēsu yooto, kurub lēt :cheebkoraatiisyek alake āyēēnku. Kikuurchi-nootē :bichoo barak kumwooyē kule, “Iriiree-neech oō, *Mōchōkōrēētaab Tāwuti.”

²⁸ Nto yu kāwokōōwut :Yēēsu kō, kuba :nkicheek cheebkoraatiisyechaa kō. Yooto kuteebee :Yēēsu icheek kule, “Ara ōyēnchinē kule āmuuchē :anii āsoobook?” Kuwālchi kule, “Kiyyēnchinē oō, Mokoryoontēēt.” ²⁹ Kutabtab :Yēēsu koonyekwaa

ānkumwoochi kule, “Kuu yoo kōōkoosēēnoo keey, kuyeyakay kuu nyooto.”

³⁰ Kukās :cheebkoraatiisyechar. Yooto nanyuun, kōōkāloonchi :Yēesu bichoo kule, “-Mābōōmwoochi chii ake tukul ng'aleechu.”

³¹ Ānkoo kuwuu nyooto, kibokumwaaytaat :bichoo ng'aleechaa kiyēyē :Yēesu kuyem kōōroonooto kumukuul.

Kiityaach :Yēesu ng'elyebtaab chii

³² Nto yu miitē kubēēchinē keey :mbo Yēesu, / kiimutyi Yēesu chiito ake nyēē kiboonto *tāmirmiryēēt nyēē miyaat. Kikiyey :tāmirmiryoonoo chiichoo kukwiilakay :ng'elyeb nyēē -mēēmuuchē kung'alaal.

³³ Nto yu /kākīibēbēeto tāmirmiryoonoo miyaat kung'eetee chiichoo, kootyaak :ng'elyebta kung'alaal :chiichooto. Kiilat :bichoo kimiitē yooto kumwooyē kule, “Yyē! Manaakeekas bēsyēēt ake ng'ālyoo nyēē tēē nyi ām *Isrāyēēl.”

³⁴ Nteenee kumwooy *:Farisaayeeek kule, “Yyōōch! Yēyiisyēē :chiichi bāytooyiintēētaab tāmirmirook chēē miyootēch sukōōbēbēeto tāmirmirook chuut.”

Wōō :kēsiisyēēt, nteenee ng'ēri :kēsiik

³⁵ Kiwēēsyētēē :Yēesu kiriinkōōsyēk āk soong'wēk tukul. Kiinēētiisyootēē kooriikaab saayeeet kwoomtootē lōkōōywēk chēē kāroomēch kurubta keey āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin

ānkōōsoobē biiko chēē kiboonto bōōrwoonik chēē makerkey āk tānkuusyo ake tukul.

³⁶ Nto yu kakas :Yēesu biiko chēē chaang', kukāsyi kiisayta kuuyu / kikiisomsoomē ānkunyāliltōos kuu kēēchiir chēē kābotyi :ākiintō.

³⁷ Yooto, kumwoochi rubiikyii kule, “Wōō :kēsiisyēēt, nteenee ng'ēri :kēsiik.

³⁸ Kunyoo, ōsoom kutās :Chiitaab yiisyēēt kēsiik alak.”

10

*Kiiyookto :Yēesu lēbkēēyikyii taman āk āyēēng'
(Māārko 3:13-19; Luuka 6:12-16)*

¹ Kikuur :Yēesu rubiikyii taman āk āyēēng' ānkōōkoochi kāāmuukēywēēk kōōbēbēetooy tāmirmirook chēē miyootēch ānkōōsoobē biiko choo tinyē bōōrwoon alak tukul.

² Lēbkēēyichooto ku chu: Simōōni (nyoo kaayneenyii ake ku Bētērō), ng'eetaabkaamet Antereeya, Yāākōbō araab Sebetaayo kuboonto key ng'eetaabkaamet Yoowaana.

³ Filibō ākoo Baatolomaayo, Toomaas ākoo Mataayo kāāruruukiintonoo kibo *syuuruut, Yāākōbō araab Alfaayo ākoo Taataayo,

⁴ Simōōni Kananaayo* ākoo Yuuta Iskaryoot nyoo kichokuchoomtooy Yēesu.

9:35 Mat. 4:23 **9:36** Kāāyiyit. 27:17; 1Bāy. 22:17; 2Tēt. 18:16; Ēsēk. 34:5; Seka. 10:2; Māārko 8:2 **10:2** Luuka 6:13 * **10:4** Ibooru :kaaynaani ām kuutiitaab Yuutayeek kule 'nyēē kāng'unoot'. **10:4** Yoowa. 1:40-44; Yēyuut. 1:13

⁵ Yooto, kumwoochi kule, “-Moobe wōlēē miitē :biiko choo mā Yuutayeek āmōōwut kiriinkēēt ake tukul nyēbo biikaab *Samaaryaa,

⁶ nteenee obe wōlēē miitē :biikaab Isrāyēel choo kiikubootyo kuu kēēchiir.

⁷ Ō-āmtootē kule, ‘Kaakuyit :bāytooyiisyēētaab Yēyiin.’

⁸ Ōsoobootē choo mnyoontōs, ōng'ēētootēē meet choo kiikubēk, ōsoobē choo boonto *makereenik, ānkōōbēbēētootē tāmirmirook chēē miyootēch. / Kākēēkōōnook kāāmuukēywēēchu buch, kunyi ōkooytooy :nkakweek buch.

⁹ Manamaat :chii *ta-aabuut mbo kisich, *fee-taanik nto ku beesaan alak tukul ām mbisiny-eenyii.

¹⁰ Manam mbo lool nto ku sira nyēē iliiktēē keey, kwēyōōn nto mbo kirōk, kuuyu yēmē chii nyoo kāākubirto nkuruukyii /kēēkwēchi kiy.

¹¹ Yoo kōōwut kiriing' nto ku saang'ta ake tukul, ocheeng' kaytaab chii nyēē sikēn ānkōōbuur kayaata ākoy yoo ōbēēchinē keey.

¹² Yoo kōōwut kaab chii, ōsoomchi bērur.

¹³ Nto yoo nyoolchinē /kiibēruur, kunyōōr kaaly-eet. Nto yoo mānyoolchinē /kiibēruur, kutēbi.

¹⁴ Yoo kamataachaak :chii nto kumakas ng'aleekwook, olelekte tēertit ām kērēēnkōōkwook yoo ōng'ēētyēē kayaata nto kiriinkoonoto kōōboorchi kule tākōōbuurtooy ng'ōōkisng'waa.

¹⁵ Lēyyē, !kāāmwoowook, +/mākiing'woonchi bi-choo bo kiriinkoonoto miisin kusiir ng'wooninto

10:5 Luuka 10:33 **10:6** Cherem. 50:6; Mat. 15:24; Yēyuut. 13:46

10:7 Mat. 4:17 **10:10** 1Kōōr. 9:14; 1Tēm. 5:18 **10:13** Luuka 2:14 **10:14** Yēyuut. 13:51

nyēē nyōōru :biikaab Komoora āk Sōtōm bēsyoonoo
itiilchinē :Yēyiin ng'aleek biiko ām kōōrēt.”

Nyāliluutēk āk wusiisyēt

*(Māārko 13:9-13; Luuka 21:12-17; 12:2-9, 51-53;
14:26-27)*

¹⁶ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Āyooktook
:anii bōōyēyiisyoote okerkeeye kēēchiir chēē mi-
itē suuyiik kwēēn. Kunyoo ōkāsu ānkōōyibē keey
ng'wēny.

¹⁷ Ōriib keey, kuuyu mākōōyyoong'tēēnook :biiko
kōōk ānkubirook ām wōloo bo kooriikwaa bo saay-
eet.

¹⁸ +/ Makiimutaak taayeetaab bāytooyik kubo
anii. Okany kuyēk :nyooto bārooyinto nyēē
kōōmwoochinēē bichooto ākoo choo mā Yuutayek
kiyēē ōyēnchinē.

¹⁹ -Mookany kooyiimaak mētēwoy :kiyēē
ōmwooyē nto wōlēē ōmwooytooy kiyooto. +/
Mākiiboorwook yooto kiyēē ōmwooyē

²⁰ kuuyu mēēbērē akweek :chēē +mōōng'āloolē,
nteenee Tāmirmiryēētaab Baaba :nyēē
mākung'āloolē kubuntēēnook.

²¹ Makuchaamta :chii ng'eetaabkaamet /kee-
bakach, kuchaamta :chii lakwanyii ānkuwēēkyi
keey :lēēkōōk sikiikwaa kuyey /keebakach.

²² Mākuwēchook :biiko kubo anii. Nteenee chi-
ito nyoo kamuyta ankookaaseenaa keey ākoy ta-
banta, +/makiiraraach.

10:15 Luuka 10:4-12 **10:15** Toowu. 18:20; 19:1-29; Mat. 11:24;
Luuka 10:12 **10:16** Luuka 10:3 **10:17** Yēyuut. 5:40; 2Kōōr. 11:24
10:20 Luuka 12:11-12 **10:21** Mat. 10:35; Māārko 13:12; Luuka
21:16 **10:22** Mat. 24:9-14; Yoowa. 16:1-4 **10:22** Luuka 6:22;
Yoowa. 15:18-19

23 Yoo /kākēēwusēēnook *kiriinkēēt ake, ōmwēchi ake. !Kāāmwoowook, -mōōmuutu kiriinkōōsyēkaab Isrāyēēl tukul kumānāāyitu *:Wēritaab Chii.”

24 Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Mā wōō :rubiintēēt kusiir kāānēētiintēēnyii āmā wōō :motwooriintō kusiir mokoryoontēēnyii.

25 Nyoolchinē / kēēyēchi rubiintēēt kiyēē / kēēyēchinē kāāntōōyiintēēnyii, ānku ākoy /kēēyēchi motwooriin kiyēē /kēēyēchinē mokoryoontēēnyii. Yoo / kēēkuurēēnoo anii *Bēēlsēbuul ānkāyēku chiitaab kayta ii, kucham nee biiko choo mii kanyuu?

26 -Mōōmuyēē choo wusook. +/Makeeng'aany kiy ake tukul nyēē iyēēnoot ānku +/mākiiboor kiy ake tukul nyēē wunyaat.

27 Ōbāroostooy ng'aleechu ā-āmwook kumākāsē :chii /keekas kāroomin. Nto kiyēē /kēēchoomwook, ōkuurtē kukas :biiko tukul.

28 -Mōōmuyēē choo bākāchē bōōrto āmēēmuuchē kubakach tāmirmiryēēt. Nteenee ōmuyēē nyoo imuuchē koo-armuusee bōōrto āk tāmirmiryēēt maataab kibchuulyo.

29 /Kyooltēē oob kootiitiyēēnik āyēēng' beesaan chēē mābo laat? Ānkoo kuwuu nyooto, -mēēsuuwu mbo :akeenke yoo manaacham :Baaba Yēyiin.

30 Ntēē inkētē mbo :Yēyiin wōlēē tēē :buutēēk ām mētitaab chiito.

31 Kunyoo, -mōōmuuyē, kuuyu chāmook akweek :Yēyiin miisin kusiir kootiitiyēēn chēē chaang'.

10:23 Yēyuut. 8:1 10:25 Yoowa. 13:16 10:25 Mat. 9:34

10:26 Māārkō 4:22; Luuka 8:17 10:28 Tyēēn. 56:4 10:30 Luuka 21:18

32 Chii nyoo kachamta ām taayeetaab biiko kule chāmoo, +maachamte :nkani chiichooto ām taayeetaab Baaba.

33 Nto nyoo katayeenaa taayeetaab biiko, +maatayee :nkani taayeetaab Baaba.”

34 Kitas taay :Yēesu kumwoochi rubiikyii kule, “-Moosoot kule kyāāchōōntooy :anii tāloosyēt kōōrēt, nteenee kyāāyibu ng’ot,

35 kuuyu kichāāwuulyē biiko. Tooytōōs :wēero ākoo kwaan, kutooyo :chēēbto āk kaamet ānkutooyo :koorkēetaab wēerit ākoo cheebyoosyeetaab biikooy.

36 Mākuwēchē keey :biich chēē tilyōōnuut.

37 Chii nyoo chāmē kwaan nto kaamet kusiir wōlēē chāmto anii, māyēmē :nyoo kuyēk rubiintēnyuu. Nto nyoo chāmē wērinyii nto ku chēēbnyii kusiir wōlēē chāmto anii, māyēmē :nkinee kuyēk rubiintēnyuu.

38 Nto chii nyoo kamachamta soboonnyii† kubo anii sukuruba, māyēmē :nkinee kuyēk rubiintēnyuu.

39 Nyoo kāyēētyi keey soboontaab kōōroni, mākōōboot soboonnyii bo kibchuulyo. Nto nyoo kēēkooyto soboonnyii ām kōōroni kubo anii, mākunyōōr *soboontaab kibchuulyo.

10:33 Māarkō 8:38; 2Tēm. 2:12 **10:35** Mat. 10:21; 24:10; Māarkō 13:12; Luuka 12:52-53 **10:36** Miika 7:6 **10:37** Mat. 19:29 † **10:38** Mwooyē :yuutēyu kule ‘kamakalab murtooywoontēnyii’ yoo /kākēwēēkyiin ng’ālyoo āk ng’ālyoo. Ām bēsyoōsyēchooto, ki yoo kakalabaat :chiito *murtooywoontēt kōōbooru kule miitē /bokēēbākachē. **10:39** Mat. 16:24-25; Luuka 17:33; Yoowa. 12:25-26

40 Chiito nyoo kataachaak kaakutaacha nkanii, nto nyoo kataacha anii kaakutaach Yēyiin nyoo kiiyookwoo.

41 Chii nyoo tōrōochē *wōōrkooyoontēetaab Yēyiin kuuyu wōōrkooyoo, kunyōōru kiyēē / kēētuwēnēē wōōrkooyoontēēt. Nto chii nyoo tōrōochē chiito nyoo churtaat kuuyu churtaat kunyōōru kiyēē / kēētuwēnēē :chiichooto churtaat.

42 Kāāmwoowook, chii nyoo kārāmchi mbo bēy ru-biintēenyuu ānkoo kumāttookunoot :rubiintonoo, +/ mākēētuwēn chiichoo.”

11

Kiititiir :Yēesu Yoowaana (Luuka 7:18-23)

1 Yu keewaany :Yēesu kumwoochi rubiikyii taman āk āyēēng' ng'aleechaa, kung'eetee yooto ānkuwokōōnēētiisyoot kwaamtaat lōkōōywēk ām kiriinkōōsyēkaab wōlooto.

2-3 Yu kakas :Bātisāniintēēt Yoowaana nyēē kirataat ng'aleek chēē kimii kuyēyē *:Kāārārookiintēēt, kumwoochi rubiikyii āyēēng' kule, “Obe wōlēē mii :Yēesu ankooteebee yoo inee man :Kāārārookiintēēt nyoo / kōkēēbērē mākuchō, nto tākumii :ake nyēē kēēkānyoonu.”

4 Yu / kabokeeteetee Yēesu kuu nyooto, kuwālchi rubiichoo kule, “Oyeey ānkubōōmwoochi Yoowaana kiyēē kookas.

⁵ Kāstooy ra :cheebkoraatiisyeek, bēesyētē ra :choo kisōnkōhootiin, kōōkusobcho :choo bo makereenik, kāsē ra :cheemiinyiisyeek ng'aleek, /kookiing'eetee meet choo kikiikuba *kāābkwoombiich / ānkōōkyoomchi mbo nkicheek bānoonik lōkōōywēk chēē kāroomēch.

⁶ Kunyi, bōōkiimchi Yoowaana kule ibēruuroot :chii ake tukul nyoo mānēetuukyoo batay.”

Kiyēē kimwooy :Yēesu kurubta keey Yoowaana (Luuka 7:24-28)

⁷ Yu kāākubēēchi keey :rubiichoo kiiyooktooy :Yoowaana, kumwoochi :Yēesu biiko kule, “Kyōōbēētii bōōkāsē nee ām kōōr nyēē suurkwēēn? Ara ki tōōywoo nyēē kiimuuchē kōōsooyēn :yoomat yoo kāwus?

⁸ Ara ki chii nyēē kikiilaach sirooy chēē kāroorānēch? Acha, /kēēnyōōrchinē chēē iloochē sirooy chēbo barak kaab bāytooyik.

⁹ Ara kyōōbēētii bōōkāsē ng'oo nanyuun? Ara ki *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin :nyi kibōōnyōōru? Kubooyiit man, kyōōnyōōru wōōrkooyoontēēt nyēē wōō kusiir wōōrkooyoo ake tukul.

¹⁰ Inee :nyoo ng'āloolēē :Yēyiin ām yoo /ki-keesir kule, '+Māāyooktē kiiyookiintēēnyuu koonto wokuyēytoowuung' kēēlto.'†

¹¹ !Kāāmwoowook, māmii :chii kōōrooni nyēē wōō kusiir Yoowaana, nteenee wōō :nyoo mātōokunoot nyēbo laat ām bāytooyiisyēētaab Yēyiin kusiir inee.”

Kitay :biiko chēē chaang' Yoowaana āk Yēesu (Luuka 7:30-35)

12 Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Nto kucha-kee yoo kitoowu :Bātisāniintēēt Yoowaana kwoom-tooy lōkōōywēk ākoy kura, kiyōōt :bāytooyiisyēētaab Yēyiin ām wusiisyēēt ānkusyēēmē :biiko chēbo wōōrōōryēēt kōōsōrto.

13 King'alaalee ng'aleechu *:wōōrkooyik tukul ākoo siruutēkaab *Muusa ākoy mbo nkinee Yoowaana.

14 Nto yoo ōmuuchē ōyēnchi, inee ku *Eliiya nyoo /kikēēng'ālōolē kule mākuchō.

15 Nyoo yēbē yiit kukas.

16 Kunyoo, +maakerkeeyee nee biich chēē wuu chu? Kerkeey lēēkōōy chēē mii wōlēē chaang' :biich āmāchāmē ng'aleekaab chuut yoo /kēēkuurchinē kule,

17 'Yoo kakeekuutwaak kurēēruut
-mōōtuumē,
kēēlē kēēriiryē,
otay ōmēēysē.'

18 Wuu nyooto wōlēē kiyibto :biiko Yoowaana āk anii. Kimoomē :Yoowaana āmit chēbo leles nto kuyyēē *tifaayiin. Yooto /kēēmwooy kule, 'Boonto *tāmirmiryēēt nyēē miyaat.'

19 Kuchō *:Wēritaab Chii nyēē kyoomiis ānkuyyēē tifaayiik /kēēlē, 'Kimooroong'nyaa, kibōōkityoo ānku choorweetaab kāāruruukikaab *syuuruut āk biich choo -/mākiiriiku.' Nteenee inkētē :chii kiyēē yibu :ng'oomnān yoo karub kāānēētēywēēkyuu.”

Ng'wooninto nyēē mākunyōōr kiriinkōōsyēk choo kitay Yēesu
(Luuka 10:13-15)

20 Yooto kung'alaalee :Yēesu nyēē miyaat kiriinkōōsyēk choo mēēbērē kiweeksee miyootyēt ānkoo kikiikuyeyee :inee wōlooto ng'al chēbo kwōng'uut.

21 Kimwooyē kule, “Wuusyō, wēē, kiriinkoonēēb Koorasiin āk Beetsaayta! Tyaa, :ng'woonin nyēē mii kukānyoonwook akweek choo kyookas ng'al chēbo nkoolat choo kyāāyēyē. Nto ki biikaab Tiirō nto ku chēbo Sitōōn chēē kyāāyēchinē ng'aleechu bo nkoolat, nto kiiloochē sirookaab mēēysō ānkōōbuurēē aryaanteet kōōboor kule kaakuweeksee miyootyēt.

22 Kiriinkōōsyēchu, !kāāmwoowook, mākunyōōr :biikwook ng'wooninto nyēē siirē nyoo nyōōru :biikaab Tiirō ākoo Sitōōn bēsyoonoo itiiilchinē :Yēyiin biiko ng'aleek.

23 Biikaab Kaabernaam, ōbērē :nkakweek +moobe kibkōōnkōy? Achicha, ōbēētii kāābkwombiich! Nto /kikikeeyeyee Sōtōm ng'al chēbo nkoolat, choo /kikēēyēwook akweek, nto manaakarbus.

24 ! Kāāmwoowook, ōnyōōru :akweek biikaab Kaabernaam ng'woonin nyēē siirē nyoo mākunyōōr :biikaab Sōtōm bēsyoonoo itiiilchinē :Yēyiin biiko ng'al.”

*Imuunkyinē biich :Yēesu
(Luuka 10:21-22)*

25 Nto miitē yoo, kumwooy :Yēesu kule, “Āsiltiing' inyiing' Baaba Yēyiin, nyoo ibāwu barak āk

11:21 Isa. 23:1-18; Ēsēk. 26:1–28:26; Chōōw. 3:4; Āmōōs 1:9; Yoona 3:6-9; Seka. 9:2-4 11:23 Isa. 14:13-15; Toowu. 19:24-28 11:24 Mat. 10:15; Luuka 10:12

ng'wēny, kuuyu 'kwēēboorchi biiko choo yibē keey ng'wēny kiyēē iwunyēē biiko choo isōōtē kule ng'oomēch.

²⁶ Kōōnkōy, Baaba, kuuyu wuu nyooto :wōlēē imāktooy :inyiing'.

²⁷ Kikōōno :Baaba kiy ake tukul nyēē āboontē. Baaba nkit :nyēē inkētē wōlēē āwuuyē :anii, āmēēbērē mii subak :chii nyēē inkētē wōlēē wuu :Baaba, nteenee lakwanyii nkit ākoo biiko choo kyaakwey āboorchi.”

²⁸ Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Okwaa wōlēē āmiitē :anii akweek tukul choo ōchoosyootiin ānkōōng'irook :tukun sāāmuung'wook.

²⁹ Āyēku tala ānkāāyibē keey ng'wēny. Kunyi, ōrookēē keey muchōōkiinyuu ankookany aneetaak. Yoo kooyey kuu nyooto, +mōōmuung'iisyē.

³⁰ Mānyikisyinē biich :muchōōkiinyuu ānku kuskus :yiisyēenyuu.”

12

Bāwu :Yēēsu bēsyēētaab Sabaato

(Māārko 2:23-28; Luuka 6:1-5)

¹ Nto mii bēsyēēt ake yēē ki *Sabaato, kumur :Yēēsu ākoo rubiikyii mbareet ake nyēē kibo nkoonuuk. Kyoomootiin rubiikyii :kēmēy yooto, kutoow kuswech mētēwookaab nkoonuuk ankwaam.

² Nto bēē kukas *:Farisaayeek kuu nyoo, kumwoochi Yēēsu kule, “Kas, ntēē miitē :rubiikuuk

11:25 Isa. 29:14; 1Kōōr. 1:18-29 **11:27** Yoowa. 1:18; 3:35; 10:15

11:28 Mat. 23:4; Yoowa. 7:37; Ibu. 4:1-11 **11:29** Isa. 28:12; Cherem. 6:16 **11:30** 1Yoowa. 5:3 **12:1** Kiruu. 23:24-25

kwiiryēē kiruutyēēt nyoo māchāmu /kēēkēsiis yēē bēsyēētaab Sabaato.”

³ Kukētyi :Yēesu kule, “Manoosuman :akweek, kiyēē kiyey :Bāytooyiintēēt Tāwuti yoo kyoomē :kēmēwuut ākoo lukēēnyii?

⁴ Kiwo *Kōōtaab Yēyiin /ānkiikoochi mukaatiinek choo /kikēēchāmchinē mbo *kibkōrōs nkit kwaam. Kyaam :Tāwuti mukaatiinechaa ānkōōkoochi nkicheek biikaab lukēēnyii kwaam.

⁵ Nto mbo subak ii, manoosuman :akweek ām siruutēkaab *Muusa kule iryēē kiruutēk :mbo kibkōrōs yoo yēyiisyēē Kōōtaab Yēyiin ām bēsyēētaab *Sabaato -/āmākēēyibē kule kaleel?

⁶ !Kāāmwoowook, miitē yu :chii nyēē wōō kubiir Kōōtaab Yēyiin.

⁷ Nto ōnkētē kiyēē kiibooru :Yēyiin yoo kimwooyē ām siruutēk kule, ‘Ākāykooyē chamateet kusiir kōrōsēēk,† nto kāmōōng'āloolēē nyēē miyaat biich chēē māboonto lēēlis.

⁸ Bāwu *:Wēritaab Chii bēsyēētaab Sabaato.”

*Kiisobiis :Yēesu ām bēsyēētaab Sabaato
(Māārko 3:1-6; Luuka 6:6-11)*

⁹ Kutas taay :Yēesu ākoo rubiikyii ākoy kōōto ake nyēbo saayēet.

¹⁰ Kimiitē kōyooto :chiito ake nyēē kisōnkōchoot :āwut. Yooto kuteebee *:Farisaayēek chēē kimii kōyooto Yēesu kule, “Ara chām wēēch :kiruutēk /kiisobso yēē bēsyēētaab *Sabaato?” Kitēēbē :bichoo kuu nyooto kutēchē Yēesu subokōōyyoong'tēē kōōk.

11 Yooto kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “Yoo boonto :chii ām akweek kēēchiiryēenyii ānkōōsuuchi :kēēchiiryoonoo ng'wēēn yēē bēsyēētaab Sabaato, ichuutu oob bakeenke ām ng'wēēn?”

12 Bo koomānuut :chii miisin kusiir kēēchiir. Kunooyoo, chāmweēch :kiruutēk keeyey kiy nyēē karaam bēsyēētaab Sabaato.”

13 Yu keewaany Yēesu kumwooy ng'aleechaa, kumwoochi chiichoo kisōnkōchoot :āwut kule, “Chuul āwut.” Yu kachuul, kukaramiit kuu nyiin ake.

14 Kukāsē :Farisaayeechaa kuu nyooto, kuchuytooy saang' ānkubokuyēchinē Yēesu ruurumuut koowaang'ta.

15 Nto yu kēēnkēt :Yēesu ng'aleek chēē kimii :bichoo kuchōbē, kung'eetee yooto.

Kiyibchi :Yēesu biiko manta

Kirub :biiko chēē chaang' Yēesu ānkōōsooboot bōōrwoonik chēē kiboonto :biiko wōlēē wōō.

16 Nto yooto kōōkāloonchi :Yēesu bichooto, kumāmwoochi chii kiy kurubta keey āk :inee.

17 Kiyityiin :yooto āk yoo kimwooyē :Yēyiin kubununēē wōōrkooyoontēēt *Isaaya kule,

18 “Chiinyuu nyēbo yiisyēēt :nyi nyēē kyaakwey.

Āchāmē ānkāang'ērēkyinē.

+Māāng'oobchi Tāmirmiryēenyuu

ānku inee :nyēē mākuuibchi bōrōryōōsyēk tukul manta.

19 Mēēbērē mākuwookuutyēē chii nto kubōloot, āmēēbērē /mākēēkāsyi kēēltaab too kubōlootē.

20 Mākoy kwiiri tōōywoo nyēē ng'asng'as,

nto kōōmiis nōmōryoo nyēē meeymeeyaas,
ākoy kukas kule kēēbēliis :manta.

21 Mākōōkoosēē keey inee :biiko tukul ām kōōrēēt
kumukuul.”†

*-Mēēntosuur :chii Tāmirmiryēētaab Yēyiin
(Māārko 3:20-30; Luuka 11:14-23; 12:10; 6:43-
45)*

22 Nto mii yoo /kiimutyi Yēesu chiito ake nyēē
kiboonto tāmirmirook chēē miyootēch ankukoraat
āmēēmuuchē kung'alaal. Yooto kōōsoob :Yēesu chi-
ichoo kukasta ankootyaak kung'alaal.

23 Yu kakas :biiko tukul chēē kimii yooto kiyēē
kiyeyakay, kumuuyo miisin ānkumwooy kule, “Ara
*Kāārārookiintēēt :chiichi nyoo kōkēēkānyoonu?”

24 Nteenee yu kakas *:Farisaayeeek ng'aleechaa,
kumwooy kule, “Māwuu nyoo, ntēē yēyiisyēē
:chiichi *Bēēlsēbuul nyoo bāytooyiintēētaab
tāmirmiroochooto yoo ibēbēētooy tāmirmiroochu
miyootēch.”

25 Kuuyu kiinkētē :Yēesu kiyēē kiisōōtē :bichoo,
kumwooy kule, “Yoo kaakubar keey :lukēētaab
booryēēt nyēbo kōōrēēt ake, kuburyētē :kōōroonoo.
Nto yoo kaakukwiil keey :nkinee mbo kiriing' nto
ku kayta ake, kuburyētē.

26 Kunyi, yoo ākoo miitē :Kibrōkōsyoonētēēt
kubooryēē keey nkit ii, kōōyyoonyē man
:bāytooyiisyēēnyii?

27 Nto yoo āyēyiisyēē :anii *Bēēlsēbuul ābēbēētēē
tāmirmirook chēē miyootēch, kuyēyiisyēē ng'oo :ru-
biikwook yoo ibēbēētooy tāmirmirook chēē miy-

† 12:21 Isaaya 42:1-4 12:23 Mat. 20:30-31 12:24 Mat. 9:34

ootēch? Oteebee, baa, akweek kumwooy chēbo man.

²⁸ Nteenee yoo ayēyiisyēē Tāmirmiryēētaab Yēyiin ābēbēetooy tāmirmirook chēē miyootēch kōōbooru kule kōōkuyityook :bāytooyiisyēētaab Yēyiin.

²⁹ Nto subak ii, imuuchāksē kule nee kutur :chito ake kaytaab murēnēt ake nyēē tinyē nkuruuk ānkōōnēm tukuukaab chiichoto? Yoo kamarat chiitaab kayta, mātūrē kōōto.”

³⁰ Kutas taay :Yēesu kumwoochi biiko kule, “Chii ake tukul nyoo māmii komosnyuu, ku nyooto :nyēē miitē kubāloo. Nto chii ake tukul nyoo māyētyēēchoo kiiruruukiisyē, ku nyooto :nyēē isērēētē.”

³¹ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Kāāmwoowook, / kēēnyōōchinē kaat chiito ām ng’ōōki ake tukul āk kōchōng’nāt ake tukul, nteenee -/mākēēnyōōchinē kaat nyoo intosuurē Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

³² Chii ake tukul nyoo kang’alaalee *Wēritaab Chii nyēē miyaat, /kēēnyōōchinē kaat, nteenee chii ake tukul nyoo koobuch Tāmirmiryēētaab Yēyiin, ku -/mākēēnyōōchinē nyoo kaat ra nto mbo ām bēsyōōsyēk choo kwoonii.”

³³ Kimwooy subak :Yēesu kule, “Yoo karaam :kēētī ku kāroomēch :nkicheek lokoyeekyii nto yoo miyaat :kēētī ku miyootēch :nkicheek lokoyeekyii. Kunyi /kiinkētēē kāroomnyēētaab kēētī lokoyeekyii.

³⁴ Ōyēku sōō ng’oomng’ook nyēē tyaa! Choolwookichu, ōmuuchē :akweek omwaay ng’ālyoo

nyēē karaam bēsyo? Kiyēē chōōnēē kuutiitaab chii ku nyēē mii mētinyii.

³⁵ Yoo karaam :mētitaab chii kuyēyē tukuuk chēē kāroomēch, nto yoo miyaat :mētīt kuyēyē tukuuk chēē miyootēch.

³⁶ Kāāmwoowook, makukwaanee chii kubo ng'ālyoo nyēē mayemaat nyēē kiikumwooy, yoo / kiitiilchinē biiko ng'aleek.

³⁷ Kunyi, mākubēēr :ng'aleekuuk yoo ibēērē keey nto yēmē /kiiruustiing'."

*+/Mākiing'woonchi biiko choo tāyē Yēesu
(Luuka 11:29-32)*

³⁸ Yooto kumwoochi *:Farisaayeeek alake ākoo kāānēētikaab kiruutēk Yēesu kule, “Kāānēētiintēēt, kēēmāchē iyēwēēch kiy nyēbo kwōng'uut nyēē iboorunēēnēēch kule iboontē kāāmuukēywēēk chēē kwoonēē kibkōōnkōy.”

³⁹ Kuwālchi :Yēesu bichoo kule, “Kibrōkōsiis āk choo chuunnyēē Yēyiin :chēē tēēbē /kiiboorchī kiy nyēbo kwōng'uut. Ng'al baateey chēbo kwōng'uut chēē +/mākiiboorchī ku choo kibo wōōrkooyoontēēt Yoona.

⁴⁰ Kuu yoo kibēēnnyēē :Yoona mooyēētaab tyoony bo araaray bēsyoōsyēk sōmōk, mākubēēni :nkinee *Wēritaab Chii ng'wēny bēsyoōsyēk sōmōk.

⁴¹ Mākōōyyoong'iis :biikaab Ninaawi bēsyoono / kiitiilchinē biiko ng'aleek ankooruusta biiko chēē wuu chutēchu, kuuyu kiweek :icheek yoo kyoomchinē :Yoona lōkōōywēk. Nteenee mii yu ra :nyēē wōō kusiir Yoona.

12:34 Mat. 3:7 **12:37** Yāāk. 3:6-10 **12:38** Yoowa. 6:30 **12:39** Mat. 16:1-4 **12:40** Yoona 1:17; Mat. 16:21; 27:63 **12:41** Yoona 3:5-10

42 Mākōōyyo :cheebyoosya nyēē kibāytooy kōōrēētaab Sōōy bēsyoonoo / kiitiilchinē biiko ng'aleek. Makooruusta biiko chēē wuu chutēchu, kuuyu kichōōnēē :inee lōōyin chokuyēbchinē yiit ng'aleekaab ng'oomnān choo kimwoowu :Sōlōmōōn. Nteenee mii yu ra :nyēē wōō kubiir Sōlōmōōn.”

Imuuchē kōōyēēchi :tāmirmiryēēt nyēē miyaat chi-ito

(Luuka 11:24-26)

43 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Yoo / kāākiibēbēeto *tāmirmiryēēt nyēē miyaat kuchuwunee chiito, makoombakaatee suurkwēēnēēt nyēē kilay :asiis kuchēēng'e wōlēē kēēmuunyēē. Nto yoo kāmānyōōr wōlēē kāmīny,

44 kumwooyē kule, ‘Kaykay ayeey wōloo kyāāmīnyē.’ Yoo kēēyēēw, kunyōōru wōlooto kumasaat ankuyeytaat nyēē karaam.

45 Yooto, kōōyēēyē ānkuwokuchōōntooy keey tāmirmirook alak tisab chēē miyootēch kusiir inee ānkōōwut :tukul chiichooto. Kunyi, miyātiitu :chiichoo kusiir yoo kibo taay. Kunyoo mākuwuuyiit nyooto ām wōlēē miitē :biiko choo kiikuchunnyēē Yēyiin.”

Tuubchēēt Yēēsu nyēbo man

(Māārko 3:31-35; Luuka 8:19-21)

46 Nto yu tākumiitē :Yēēsu kung'āloolchinē biiko chēē chaang', chokōōyyoonyēē :kaamet ākoo mbo ng'eetaabkaamet saang' kumāchē kung'āloolchi.

47 Kumwoochi :chiito ake Yēesu kule, “Mii :koomēt saang' ākoo mbo ng'eetaabkoomēt kumāchē kung'ālooluung'!”

48 Kuwāl :Yēesu kule, “Ng'oo nyēe moomo anii ānku ng'oo :chēe mbo ng'eetaabiya?”

49 Yooto koong'welyeel rubiikyii ānkumwooy kule, “Bichu kēēboontē keey :chēe mbo ng'eetaabiya ānku mbo moomo.

50 Chii ake tukul nyoo yēyē ng'aleek choo māchē :Baaba ām kibkōōnkōy, nyēe ng'eetaabiya anii, cheebiya anii ānku moomo anii.”

13

Makerkeey :teng'eeek

(Māārō 4:1-9; Luuka 8:4-8)

1 Nto ām bēsyoonoto kung'eetee :Yēesu kō ānkuwokutēbēe sakaramteetaab Tōōliilēetaab Kalilaaya.

2 Yu kēeruruukyi keey inee :biiko chēe chaang', kulaany mwēēnkēēt nteenee kiyyoong'iis :biiko chuut tukul sakaramteetaab tōōliilēēt.

3 Kooneet :Yēesu bichoo ng'aleek chēe choong'ēch ām tyoonkōōchoy kule, “Kiwokuyis :kāābātiintēēt ake nkoonuuk.

4 Yu kāyis nkoonuuchoo, kōōsuuchi :alake kēēltaab too. Nto tēe yoo kukwa :tāriitēk ankukwey.

5 Kōōsuuchi :alake kitaweet wōlēē kitewerer :teng'nyaanteet. Kubiityo :choo areet akeenke.

6 Nteenee yu kalay :asiista kōōsiis nkoonuuchoo kuuyu kimāmii wōlēē kikwērtoochinē keey :tiiki-itēk.

⁷ Kōōsuuchi :alake wōlēē miitē :kātook. Yu kābiityo :kātoochoo kōōrēewoon nkoonuuk kut kumanaayey āmit.

⁸ Kōōsuuchi :alake teng'eek chēē kāroomēch. Kibiityo :choo nyēē karaam. Kiyey :alake āmiik chēē ng'ēri, kuyey :alake chēē kāykāyēch, nto alak kuyey chēē choong'ēch.

⁹ Nyoo yēbē yiit, kukas.”

*Kiibāng'boonkyi :Yēesu rubiikyii ng'aleek
(Māārko 4:10-12; Luuka 8:9-10)*

¹⁰ Nto mii lētuunoo, kukwoonchi :rubiik Yēesu ankuteebee kule, “Ām nee siing'āloolchinēē :inying' biiko tyoonkōōchoy?”

¹¹ Kuwālchi :Yēesu kule, “/ Kookeekweyaak akweek ōnkēt kiyēē iyeelaat kurubta keey bāytooyiisyēetaab Yēyiin, nteenee /mānāākiiboorchī alak.

¹² Chiito nyoo yēyiisyēē kiyēē inkēt +/mākēētāsyi ake. Nto nyoo māyēyiisyēē, +/mākiibootēē mbo nyoo kāboonto.

¹³ Āmwoowunēē ng'aleek tyoonkōōchoy kuuyu ānkoo kakasee koong', mākāsē kiy, nto yoo kāyēbchi yiit, kumēēnkētē kiy.

¹⁴ Yityiintōōs ām bichu :kiyoo kimwooyē :wōōrkooyoontēetaab Yēyiin Isaaya kule,

‘+Mōōyēbchinē yiit,

āmōōnkētē kiy.

+Mōōkāsēē koong',

āmōōkāsē kiy.

¹⁵ Kuuyu kiyoomcho bichu :mētēwoy,
kiimiiny :bichoo yiitin

ānkiimiis koonyay.
 Nto kōmāwuu nyoo,
 nto kāsēē koonyekwaa,
 kuyēbchinēē yiit yiitiikwaa
 ānkōōnkētēē mētēwookwaa ānkuwēēkiis
 ānkāāsoob icheek.’†

¹⁶ Nteenee ōbēruurootiin sōō, :akweek nyēē tyaa chu kāstooy :koonyekwook ānkuyēbiitē :yiitiikwook.

¹⁷ !Kāāmwoowook, kiikukanyaan *:wōōrkooyikaab Yēyiin chēē chaang' āk biiko chēē chaang' choo churtootiin, kule nto kas kiyēē ōmiitē :akweek ōkāsē nteenee maneemuuch. Kukanyaan kule kuyēbchi yiit kiyēē kyookas :akweek nteenee mānēēnkēt kiyooto.”

*Kiibāng'boonkyi :Yēesu rubiikyii tyoonkōōchoonoo
 (Māārko 4:13-20; Luuka 8:11-15)*

¹⁸ “Kunyi okany baa ābāng'boong'wook tyoonkōōchoonēēb kāābātiintooni kiyisē nkoonu.

¹⁹ Kerkeey :biiko alake āk kēēltaab too. Kāsē ng'ālyoontēēt nyēē rubtooy keey bāytooyiisyēētaab Yēyiin āmēēnkēt kiyēē mwooyē :lōkōōywēchoo. Yoo kāchō :Kibrōkōsyoontēēt kusārē.

²⁰ Kukerkeey :alake āk kitawēet. Kāsē ng'ālyoontēēt ankutorooch areet akenke kukāng'erēkyi.

²¹ Nteenee māchutitēē icheek :ng'ālyoontoonoo, ibuurtooy nto nyēē mā tyaa, yoo /kākēēwēch / ānkēēwus kubo ng'ālyoontēēt, koochuchuuy keey.

²² Kerkeey :biiko alake teng'eeek chēē kibiitee :kātook. Kāsē ng'ālyoontēēt, nteenee bēng'tēē

† 13:15 Isaaya 6:9-10 13:17 1Bēt. 1:10-12

tukuukaab kōōrooni āk muchastaab bāytit. Irēewoonē :tukuuchoo ng'ālyoontēetaab Yēyiin kumayey kiy.

²³ Kerkeey :biiko alake teng'eek choo kāroomēch. Kāsē ng'ālyoontēēt ānkukiilchi. Yēyiisyēē :alake ng'ālyoontēetaab Yēyiin kuyi keey kisich, kuyi keey ām alak kukaykay, nto alak kuyi keey miisin.”

Tyoonkōochēetaab suuswoo ām mbar

²⁴ Nto mii yoo kumwoochi :Yēesu biiko tyoonkōochēēt ake subak kule, “King'eet :chiito ake kuchaan kēbuswēek chēē kāroomēch mbareenyii.

²⁵ Nto mii kwēemooy kukāruuyo :biiko, kuchō :buunyoontēēt ānkuyis suuswoontēēt ake nyēē wuu nkoonyoontēēt wōlooto bo mbareen ānkuwēēchi keey.

²⁶ Kibiityiin :nkoonuuchoo āk suuswēchoo ankuyey mētēwook.

²⁷ Nto miitē yoo, kumwoochi :motwoorik chiitaab mbareet kule, ‘Mokoryoontēēt, 'kiichaan oob :inyiing' kēbuswēek chēē kāroomēch mbareen? So, kokwaanee ānō :suuswēk?’

²⁸ Kuwālchi :chiitaab mbareet kule, ‘Buunyoontēēt :nyooto koyey ng'aleechaa.’ Kumwoochi :motwoorikyii kule, ‘Ara keebe :acheek bokiitutu suuswēchoo?’

²⁹ Kukētyi motwoorik kule, ‘Acha. Yoo kōōlē boong'ey, ōmuuchē ong'eyte nkoonuuk.

³⁰ Kunyi okany kubiityiin kuu nyooto ākoy yoo /kēekēsiisyē. Nto yooto +māmwoochi biiko choo kēsiisyē kulēkwēl suuswēk ankurat / sikeebel,

nto yityo kōōruruuch nkoonuuk ānkuyib kukwa
chookē.’ ”

*Wōlēē nērtooy :bāytooyiisyēētaab Yēyiin
(Māārko 4:30-32; Luuka 13:18-21)*

³¹ Kumwooy :Yēesu tyoonkōōchēēt ake kurubta
keey āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin kule, “Kichaan
:chiito ake mbareenyii kēbuswoontēēt ake nyēē /
kikēēkuurēē *aritaaliit.

³² Ānkoo ku kēbuswoo nyēē mining' ām kēbus
alak tukul chēē /kēēchoonē, biitē ku wōōyit kusiir
keetiik chuut ānkuyēyē sokonaak chēē tēēkyinē
:tāriitēk kooriikwaa.”

³³ Kimwooy subak :Yēesu kule, “Kerkeey
:bāytooyiisyēētaab Yēyiin tukun choo yoo /
kakeetankwarta bus kuchututēē busyeek tukul
kukuut.”

*Kiyēyiisyēē :Yēesu tyoonkōōchoy ām wōlēē mii :bi-
iko alake
(Māārko 4:33)*

³⁴ Kiyēyiisyootēē :Yēesu tyoonkōōchoy yoo
king'āloolchinootē biiko.

³⁵ Kiyityiin yooto :kiyoo kimwooyē
*:wōōrkooyoontēēt ake kule,
“Āmiitē wāāmwoowunēē ng'aleek tyoonkōōchoy,
ābooru ng'al chēē kiiyēēlootiin kung'eetee /ka-
keeyey kōōrēēt.”†

*Kiibanybaany :Yēesu tyoonkōōchoonoo kibo suus-
woontēēt*

³⁶ Yooto, kubakaakta :Yēesu bichoo ki chaang' ānkuwo kō. Nto tēē yoo kōōnookyi :rubiiyki anku-teebee inee kule, “Mwoowēech, ibooru nee :tyoonkōōchoonoo bo suuswoontēēt?”

³⁷ Kuwālchi :Yēesu kule, “Chiichoo kichoonē kēbuswēēchoo kāroomēch ku *Wēritaab Chii.

³⁸ Mbareet ku kōōrēēt, nto nkoonuuk ku biikaab bāytooyiisyēētaab Yēyiin. Nto suuswoontēēt ku biikaab Kibrōkōsyoontēēt.

³⁹ Nto :nyēē kichoonē suuswoontoonoto ku *Kēniintēēt. Kiyēē +/-makeekes ku biiko chēē +/-mākiitiilchi ng'aleek ām bēsyēētaab tabanta. Nto kēsiik ku malayikaanik.

⁴⁰ Kuu yoo /kēētilē suuswoontoonoo miitē mba-reen /ankeebeelee maata, kuwuuyiitu nyooto ām tabantaab kōōrēēt.

⁴¹ Mākōōyook *:Wēritaab Chii malayikaanikyii chokōōnēmto ām Bāytooyiisyēēnyii :biiko tukul choo tēwēchootē biiko alak āk kibng'ōōkisiis alak tukul.

⁴² Mākutōōrchi bichoo maata nyēē irikitiitē, wōlēē mābokung'woonchi ankuriirunee ng'wēny.

⁴³ Mākōōluuw :choo churtootiin kuu asiista ām Kaab Kwaan. Nyoo yēbē yiit kukas.”

Karaan :Kaab Yēyiin

⁴⁴ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Kerkeey :bāytooyiisyēētaab Yēyiin yoo /kakeewunyeet tukul chēbo koomānuut mbareen nto tēē yoo kunyōōr :chiito ake ānkōōyēēn subak. Wēētii :chiichoo ām ng'erekweek ānkuwokwaalta tukuukyii tukul chēē boonto ankwaal mbaraanaata.”

45 Kimwooy :Yēesu subak kule, “Kerkeey :bāytooyiisyēētaab Yēyiin āk yoo chēēng'ē :chiito ake sanayeek chēē kāroorānēch,

46 nto yoo kānyōōr sanayaanteet akeenke nyēbo koomānuut wokwaalta kiy ake tukul nyēē boonto ankwaal sanayaantaanaata.”

Tyoonkōochēētaab lēkwēlēēt

47 Kimwooy subak :Yēesu kule, “Kerkeey :bāytooyiisyēētaab Yēyiin yoo keelumta :biiko alake nēētiit tōōliilēēt āriit ankunam *burburiinēk chēē chaang' chēē makerkeey.

48 Yoo kaakunyiy :burburiinēk nēētiit, kōōchuut :tēkiik kuchō sakaramteet. Nto yityo kōōbuur ng'wēny ānkulēkwēl burburiinēk choo kāroomēch ānkōōkoochi kērēb ānkumēto choo miyootēch.

49 Wuu nyooto ām bēsyēētaab tabantaab kōōrooni! Makukwa :malayikaanik ānkulēkwēlunēē biiko choo miyootēch wōlēē mii :choo churtootiin.

50 +/Mākēētōōrchi biiko choo miyootēch wōlēē bo maat nyēē irikitiitē wōlēē mākung'woonchi :soboon ankuriirunee ng'wēny.”

Kāānēētiisyēēt nyēē lēl āk nyoo kibo kēny

51 Yu kēēwoong' :Yēesu kumwooy ng'aleechaa, kuteebē rubiikyii kule, “Ōkāsē ng'aleechuutēchu?” Kukēt rubiikēy kule, “Ēē, kēēkāsē.”

52 Yooto nanyuun kumwoochi icheek kule, “Kunyoo, kāānēētiin ake tukul nyēē /kiikiineet kurubta keey bāytooyiisyēētaab Yēyiin, kukerkeey chii nyēē inēmu ām chookēēnyii tukuuk chēē leelach āk chēē yōōsēch.”

*Kitay Yēesu :biikaab saang'nyii
(Māārko 6:1-6)*

⁵³ Yu keewaany :Yēesu kōōnēētiisyēē tyoonkōōchoohoo, kung'eetee yooto.

⁵⁴ Nto lētuunoo kuyit Nāāsārēēt wōloo kinērēē. Yooto kōōnēētiis ām *kōōtaab saayeet. Yu kakas :biiko wōlēē kiinēētitooy, koolat ankuteebee keey kule, “Wōlēē kinyōōrtooy :chiichi ng'oomnātooni āk kāāmuukēywēēchu bo kwōng'uut ku ānō?

⁵⁵ So! Mābo nee :wēēriitēnyi kāātoong'iintonoo? Mā kaamet nyoo / kēēkuurēē Maaryaa ānku ng'eetaabkaamet oob Yāākōbō, Yōōsēēf, Simōōni ākoo Yuuta?

⁵⁶ Kēēboontē keey oob mbo cheebkaamet tukul? Kunyi ii, konyoorta ānō :chiichi ng'aleechu tukul?”

⁵⁷ Kitay :bichoo Yēesu.

Nto tēē yoo kumwoochi :Yēesu bichooto kule, “-/Mākēēkoonyitē *wōōrkooyoo ām saang'nyii nto kōōng'waa, nteenee koonyitē :biikaab saang'ta ake.”

⁵⁸ Manaayeyee wōlooto :Yēesu ng'aleek chēē chaang' chēbo kwōng'uut kuuyu kimēēkoosēē keey :biiko inee.

14

*Ki ng'oo man :Yēesu?
(Māārko 6:14-29; Luuka 9:7-9)*

¹ Kikas :Bāytooyiintēēt *Ērōōtē / kyoomtooy Yēesu.

² Kumwoochi motwoorikyii kule, “Bātisāniintēēt Yoowaana :nyooto nyēē kookung'eetee meet! Kiyooto nyi ōkāsē kuyēyiisyēē kāāmuukēywēēchoo bo kwōng'uut.”

³⁻⁴ Kimiitē yēē kichoomnyo :Ērōōtē āk Erootyaa koorkēētaab ng'eetaabkaamet nyēē /kikēēkuurēē Filibō. Kimwoochinē :Yoowaana Ērōōtē kule, “Makaraam 'intii ng'eetaabkoomēt kusobē.” Yooto kōōwuruur :Erootyaa Ērōōtē kukerta Yoowaana kōōtaab kibratiisyek.

⁵ Kimāchē yooto :Ērōōtē kubakach Yoowaana nteenee kiiywey biiko, kuuyu kichāmtooy :bichoo kule *wōōrkooyoontēēt :Yoowaana.

⁶ Nto miitē yēē /kikyoomē saakweet nyēē king'ērēkyinēē :Ērōōtē bēsyēēt nyēē /kikēēsichēē, chokutuumēē :chēēbtaab Erootyaa taayeetaab biiko. Yooto kung'erech :Ērōōtē kut

⁷ kōōwoolchi keey chēēbooto kule ikochinē kiyēē kateeb.

⁸ Wokuteebēē :chēēboo kaamet nto tēē yoo chokumwoochi Ērōōtē kule, “Āmāchē mētitaab Yoowaana /kēēyibunēēnoo kibseesweet!”

⁹ Yooto kwoorookēn :Bāytooyiintēēt, nteenee kuuyu kikiikōōwoolchi keey chēēboo ām taayeetaab tāyēēkyii, kumwaayta /kēēyēchi kiyooto kitēēbē.

¹⁰ Kunyoo /kibokeechwenta mētitaab Yoowaana ām kāābratiisyō

¹¹ nto yityo /kēēyibchinēē chēēbkēy kibseesweet. Kunam :chēēboo mētooto ānkuyibchi kaamet.

12 Lētuunoo bokumuy Yoowaana :rubiikyii nto yityo bokumwoochi Yēesu.

Kibay :Yēesu biiko chēē kīkēēytēē kisyēērōōk muut

(Māārko 6:30-44; Luuka 9:10-17; Yoowaana 6:1-13)

13 Yu / kābokyoomchi Yēesu ng'aleechaa, kung'ēētyēē wōlooto kimii ānkwooyyēē mwēēnkēēt kumāchē kuba yēē kimālēēkit :chii. Nto kukāsē :biiko kuu nyooto, koosaab sakaramteetaab tōōliilēēt kwaalach Yēesu.

14 Kurēkunēē :Yēesu mwēēng', ankukas biiko chēē ki chaang' miisin, kukāsyi kiisayta ānkōōsoobchi bōōrwēk.

15 Nto kwiimēnē :kōōrēēt, kōōnookyi :rubiik ānkumwoochi kule, “Ntēē kāākwiimēn :kōōrēēt ānku suurkwēēnnyoo :wōli! Mwoochi bichu simkuroot subokwalaat āmiik chēē kāriibēē moonikwaa.”

16 Kuwāl :Yēesu kule, “Mēērook kuba. Okoochi :akweek kiyēē kaam.”

17 Kukētyi :rubiik Yēesu kule, “Ntēē mukaati-inek muut āk *burburiinēk āyēēng' baateey chēē kēēboontē!”

18 Kumwoochi :Yēesu kule, “Ōkōōnoo baa āmiichooto.”

19 Kumwooy :Yēesu kule kōōbuur :biiko yoo bo saateeyet. Nto miitē yoo kunam mukaatiinekēy muut āk burburiinēkēy āyēēng' ankukas barak kubirchi Yeyiin kōōnkōy. Nto yityo kubcheyaabchey ānkōōkoochi rubiikyii kubchēchinoot biiko.

20 Kyoomiis :bichoo tukul kut kubiyooong'iis. Nto bēē kōōroruuchoot :rubiik āmiik chēē / kikiitu-uchaat, kunyiy kērēboonik taman āk āyēēng'.

21 Biiko chēē kyaam āmiichu ku murēnik kisyēerōōk muut /kumānāākiiyiitito chēēbyōōsōōk āk lēēkōōk.

Kiwēēsyētēē :Yēēsu bēēko barak

(Māārko 6:45-52; Yoowaana 6:15-21)

22 Yooto bakeenke, kōōkiimchi :Yēēsu rubiikyii kulaany mwēēnkēēt simkoonto kutākumii :inee kōō-āmiisē biiko.

23 Nto yu kāākōō-āmiis bichoo, kootooch nkityō lekemeet ake barak wokusaay. Kwiimēnē :kōōrēēt kutākumii :inee wōlooto nkityō.

24 Yooto tukul, kikiikuwo :mwēēnkēēt tōōliil kwēēn ānkimiitē kōōsooyēnē :wusōōnēēt.

25 Nto yu kāng'eēyēn :kōōrēēt, kuwēēsyētēē :Yēēsu bēēko barak ākoy wōlēē kimii :rubiikyii.

26 Nto bēēē kukas :rubiikyii kuwēēsyētoonunēē tōōliilēēt, kumuuyo miisin ānkumwooy kule, “Chii ēē, nto āyiin!” Kumwooyē kuu nyooto kōōnchōōytōōs bakeenke nyēē kāākubōōtoon.

27 Yooto kumwoochi :Yēēsu rubiichoo kule, “-Mōōmuuyē! Nto yu anii nyoo.”

28 Kukāsē :Bētērō kuu nyoo, kumwooyē kule, “Yoo inying' ii, Mokoryontēēt, imwoowo awēēsyētēē bēēko barak ākoy wōloo imiitē.”

29 Kuwālchi :Yēēsu Bētērō kule, “Chōō naas.” Kurēkunēē :Bētērō mwēēng' ankootaar bēēko barak ānkutākyi keey Yēēsu.

30 Yu kakas wusōōnēēt, kunyokoriit ānkutoow kuling'taat. Yooto kutooree kāānchōōyto kule, “Wōōy, ānkiisārwoo wē, Mokoryontēēt!”

³¹ Kōōyokooyto :Yēesu āwut ankunam Bētērō. Nto tēe yoo kumwoochi kule, “So, ntēe iyābē kuu nyi? -Mēekoosēēnoo keey?”

³² Nto yu kaakulaany :tukwaay mwēeng', kuteeman :wusōōnēēt.

³³ Kukulunkyi :biiko choo kimiitē mwēeng' Yēesu kumwooyē kule, “Kubooyiit man, inyiing' Lakwataab Yēyiin.”

*Kiisob :Yēesu biikaab Keneesareet
(Māārkō 6:53-56)*

³⁴ Nto yu kaakwaay, bokōōyyoonyēe yēe / kikēēkuurēe Keneesareet.

³⁵ Yu kēēnkēt :biikaab wōlooto kule ki Yēesu :nyooto, kukuurootēe biiko soong'wēk chēe ki laatoos. Kikiimutyi Yēesu biiko tukul chēe kimnyoontōōs.

³⁶ Kusoom :bichooto kimnyoontōōs Yēesu kule, “Ichāmwēech kēētiiny buch maaseekaab kotootookaab sireeng'uung'.” Kisob :chii ake tukul nyēe kitiiny maaseechaa.

15

*Tooytoochiintōōs :mākuutēkaab Yēyiin āk kiru-
utēkaab Farisaayeeek*

(Māārkō 7:1-13)

¹ Nto mii bēsyēēt ake, kukwaanee *:Farisaayeeek alake āk kāānēētikaab kiruutēk Yēerusālēem anku-teebee Yēesu kule,

² “Ām nee yu mārubē :rubiikuuk ntāsimuutēkaab mbo kuuko? Ntēe -mēētāsiimē :icheek āwunnyēk nto āmiisyē?”

³ Kuwālchi :Yēesu kule, “Ntēē ōkwētyinē akweek mākuutēkaab Yēyiin ankoorub ātēbuutēkaab mbo kuukoong”?

⁴ Kimwooy oob :Yēyiin kule, ‘Iywey kōōn āk koomēt?† Chii nyoo chubē kwaan nto kaamet, kunyoolchinē :meet.’†

⁵ Nteenee ōmwooyē :akweek kule yoo kāmwoochi :chii kaamet nto kwaan kule, ‘Kiito ake tukul nyoo kātāākōōnook, kukyaasat kubo Yēyiin,’

⁶ nto yoto mēēbērē māchāktōōs kooywey sikiikyii. Ōmōōntooy :akweek kuu nyiitēnyi ng’ālyoontēētaab Yēyiin ankoorub ātēbuutēkwook nkit.

⁷ Ōyēyē keey sōō kutyaa kule ōchurtootiin! Kibēēr :wōōrkooyoontō bo Yēyiin *Isaaya yoo kimwooyē kule:

⁸ ‘Koonyitēēnoo :bichoo kuutuw,
āmāboontēēnoo moo.

⁹ Ānkoo kasaaya :bichoo, -māākāsyinē,
kuuyu chōōnēē :kāānēētiisyēng’waa wōlēē mii
:biich buch.’†”

*Nee :nyēē yēyē chiito kumātililiit ām wōlēē mii
:Yēyiin?*

(Māārko 7:14-23)

¹⁰ Nto miitē yoo, kumwoochi :Yēesu biiko kuyisyi keey inee nto yityo kumwoochi kule, “Okas baa ng’ālyoontooni:

¹¹ Mēēbērē kiyēē iwutē kuutiitaab chii :nyēē yēyē chiichoo kumātililiit, nteenee nyēē yēyē kumātililiit ku kiyoo chōōnēē kuutiinyii.”

† 15:4 Chuy. 20:12; Kiruu. 5:16 † 15:4 Chuy. 21:17; Laawi. 20:9

† 15:9 Isaaya 29:13

12 Yu keewaany :Yēesu kumwooy kuu nyooto, kōōnookyi :rubiikyii, ānkumwoochi kule, “Kēēnkēt :inyiing' kule kāng'woonchi *Farisaayek :ng'aleechaa 'kēēmwooyē?”

13 Kuwālchi :Yēesu kule, “+/Makeeng'eeyta keet ake tukul nyēē kimāchoonē :Baaba nyoo mii kibkōōnkōy.

14 Kunyi -mooyiimee keey :akweek Farisaay-eechaa. Kōryootiin :bichoo. Nto yoo kēēntōochi :cheebkoraatyaanteet ake ake, kōōsuuchinē :tukwaay ng'wēēn.”

15 Yooto kumwooy :Bētērō kule, “Iboorwēēch ng'aleechaa bo tiliilinto.”

16 Kuwālchi :Yēesu kule, “So, ākoo mānōōnkēt kura?”

17 -Mōōnkēt :akweek kule kiy ake tukul nyoo wēētēē kuut kuwēētii moo ānkuwokuwo saang'?

18 Nto ng'aleek choo kwoonēē kuut kukwoonēē :choo mēt ānku chooto chēē yēyē chiito kumātiliilit.

19 Kiyēē chōōnēē mēt ku kāāsōōtēywēēk chēē miyootēch kuu chēbo rumiisyēēt, martaayeet, sikornateet, chōōrsēēt, mōlōlchinooyēētaab ng'al āk ng'ōōmsēēt.

20 Tukuuk chooto chēē yēyē chiito kumātiliilit. Nteenee yoo koomiis :chiito kumaneentasiim āwut, māyēyē :yooto kumātiliilit :chiichoo ām wōlēē mii :Yēyiin.”

*Kiyētyēēchi :Yēesu cheebyoosya nyēē kimā Chee-
byuutayaa
(Māārko 7:24-30)*

21 Yu kang'eetee :Yēesu yooto ākoo rubiikyii, kuwo ākoy kōōrēetaab kiriinkēetaab Tiirō āk Sitōōn.

22 Yooto kuchōōnchi :cheebyoosyeet ake nyēē kimā Cheebyuutayaa. Kibōloobōl kumwooyē kule, “Mokoryoontēēt, *Mōchōkōrēetaab Tāwuti, ankiiri-ireenaa! Mii kōōyiyimē chēēbnyuu :tāmirmiryēēt nyēē miyaat.”

23 Mānāwālchi :Yēesu cheebyoosyaanaa ng'ālyoo ām baanaa. Yooto kubēēchi :rubiik Yēesu ankusaaysaay kule, “Mwoochi, naas, kuwēēchi keey ntēē kābōloobōloot kuu nyi.”

24 Kuwālchi :Yēesu cheebyoosyaanaa kule, “Cheebyoos, /kikiiyookwoo anii baateey wōlēē miitē :biikaab *Isrāyēēl choo kēēchiir chēē kiikubootyo.”

25 Kōōnookyi :cheebyoosyeet Yēesu, kukutunyēē taayeenyii ānkumwoochi kule, “Ānkiiyēētyēēchoo oō, Mokoryoontēēt!”

26 Kulēēnchi :Yēesu, “Makaraam / kiinēm āmnyoontēetaab lēēkōōk /ānkēēmētyi ng'oōkin.”

27 Kuwālchi :cheebyoosyaanaa kule, “Wuu nyooto sinee oō, Mokoryoontēēt, ntēē amē mbo :ng'oōkin seeserik yoo āmiisyē :biikwaa.”

28 Yu kāmwooy :cheebyoosyaanaa kuu nyooto, kuwālchi :Yēesu kule, “Cheebyoos, kuuyu 'ikoosēēnoo keey miisin, /kāākēēchāmuung' kuu wōloo 'kēēmāktooy.” Kumwooyē :Yēesu kuu nyooto kusobē bakeenke :chēēbtaab cheebyoosyaanaa.

Kiisoob :Yēesu biich chēē chaang' chēē kimā Yuu-tayeeek

(Māārko 7:31-37)

²⁹ Nto tēē yoo kung'eetee :Yēesu yooto kumur sakaramteetaab Tōōliilēetaab Kalilaaya, kiitooch yēē tōrōōr ānkōōbuur ng'wēny sukōōnēētiis.

³⁰ /Kikiimutyi biiko chēē chunkutootiin, chēē kōryootiin, chēē sōnkōchootiin, chēē kirātākiis :ng'ēlyēēbik āk alak chēē chaang' / ānkiikoochi taayeetaab Yēesu. Kōōsoob :Yēesu bichooto tukul.

³¹ Yu kakas :biiko kung'āloolē :choo kikirātākiis :ng'ēlyēēbik, kāsobcho :choo kisōnkōchootiin, kubeesyet :choo kichunkutootiin ankukasta :choo kikōryootiin, koolat ānkusilto Yēyiintēetaab *Isrāyēēl.

Kibay :Yēesu biiko chēē kikeēytēē kisyēērōōk ang'wan

(Māārko 8:1-10)

³² Nto miitē yoo kukuur :Yēesu rubiikyii ānkumwoochi kule, “Ntēē kaariiree bichu. Kōōkiibuurtē keey bēsyōōsyēk sōmōk āmāmii :kiyēē āmē! Mēēbērē +māāmwoochi kuba kumanaa-am kiy kuuyu imuuchē kōōmiistoochi :kēmēwuut kēēltaab too.”

³³ Kuwāl :rubiikyii kule, “Nto wōlēē sikeeny-oorte āmit chēē yēmē biich chēē tēē chu ām suurk-wēēnooni ku ānō?”

³⁴ Kuteebēē :Yēesu kule, “Ōboontē mukaatiinek ata?” Kuwālchi :rubiik kule, “Kēēboontē tisab āk *burburiinēk chēē ng'ēri.”

³⁵ Yooto, kumwoochi biiko kōōbuur ng'wēny nyēē katet keey.

³⁶ Nto tēē yoo kunam mukaatiinechaa tisab āk burburiinēk, nto yu kāākubirchi Yēyiin kōōnkōy, kubcheyaabchey ānkōōkoochi rubiik kubchēchinoot biiko.

³⁷ Kwoomiis :biiko tukul kut kubiyoong'iis. Nto yu kēēruruuchoot :rubiik āmiik chēē king'et, koonyiit kērēboonik tisab.

³⁸ Nto laatitaab biiko chēē kyoomiis, ki kisyēērōōk ang'wan / kumānāākiiyiitito chēēbyōōsōōk āk lēēkōōk.

³⁹ Nto mii yoo nanyuun, kōō-āmiis :Yēesu bi-iko kubēēchi keey ankulaany :inee mwēēnkēēt ākoo rubiikyii ānkuwo ākoy saang'ta ake nyēē / kikēēkuurēē Makataan.

16

*Kitay :Farisaayeeek kōōyēnchi Yēesu
(Māārko 8:11-13; Luuka 12:54-56; 11:29)*

¹ Nto miitē bēsyēēt ake, kukwoonchi *:Farisaay-eeek ākoo *Satukaayeeek Yēesu kumāchē kutyem. Kimwoochi kuyēchi icheek kiy nyēbo kwōng'uut sukōōnkētēē kule boonto :inee kāāmuukēywēēk chēē kwoonēē kibkōōnkōy.

² Nteenee kuwālchi :Yēesu kule, “Yoo imēnē, ōmwooyē :akweek kule, ‘Mākumusēs tuun :kōōrēēt, kuuyu arraa :wōliin bo barak.’

³ Nto yoo bo kōrrōōn, ōmwooyē kule, ‘Yiiwoot ra, kuuyu kaarraniit :wōliin bo barak ānkutuuluunkēnoot.’ Ōnkētē :akweek kiyēē ibooru :wōliin bo barak yoo kaarraniit -āmōōnkētē kiyēē ibooru :ng'aleek chu ōkāsē kuyēyāktōōs.

⁴ Biich chēē miyootēch choo kiikutēwēchākiis :chēē tēēbē / kēēyēchi kiy nyēbo kwōng'uut. Ng'aleek baateey chēbo kwōng'uut chēē +/ mākiiboorchī ku choo kibo Yoona.”

Yooto kubakaakta :Yēesu bichooto ānkuwēētēē mwēēnkēt āk rubiikyīi.

*Ōriibēē keey kiyēē bāyēēnook :Farisaayeeek āk *Satukaayeeek*

(Māārko 8:14-21)

⁵ Nto yu kayit tōōliilēēt biitoniin, koosoot :rubiiik kule kikiikuwuutyēē mukaatiinek.

⁶ Kumwoochi :Yēesu kule, “Ōriibēē keey kiyēē bāyēēnook :Farisaayeeek āk *Satukaayeeek.”

⁷ Kung'alaalee :rubiiichoo ng'aleechaa ānkumwooy kule, “Kāmwooy kuu nyooto kuuyu manaakeenamaanu mukaatiinek.”

⁸ Nto yu kēēnkēt :Yēesu kiyēē king'āloolēē :rubiikyīi, kuteebē kule, “-Mōōkoosēēnoo keey kāroomin? Ām nee yu ōmiitē ōmwooyē kule manoonamaanu mukaatiinek?”

⁹ Mānōōnkēt kiy ākoy kura? -Mōōsōōtē mukaatiinechaa ki muut choo kyoome :biiko kisyēērōōk muutu āk kaatuukanik choo kyōōruruuchē kunyiy kērēboonichoo?

¹⁰ Nto mbo naas mukaatiinechaa ko tisab choo kwoome :biiko kisyēērōōk ang'wanu āk kaatuukanik choo kwōōruruuchē kunyiy kērēboonichoo?

¹¹ Ām nee simōōnkēt kule kāmāāng'āloolwook kurubta keey āmiik? !Kāmwoowook, ōriibēē keey

16:4 Mat. 12:38; Luuka 11:16; Yoowa. 6:30 **16:6** Luuka 12:1

16:8 Mat. 14:31 **16:9** Māārko 6:52 **16:9** Mat. 14:20 **16:10**

Mat. 15:37

kiyēē bāyēēnook :Farisaayeechaa āk Satukaayeechaa!”

¹² Yooto nanyuun, kōōnkēt :rubiichoo kule mēēbērē kimwoochinē icheek :Yēēsu kuriibēē keey āmiik nteenee kimwoochinē kuriibēē keey kāānēētutuutēkaab Farisaayeeek āk chēbo *Satukaayeeek.

King'oonkyi :Yēyiin Bētērō kule ki ng'oo :Yēēsu (Māārko 8:27-30; Luuka 9:18-21)

¹³ Yu kāwokuyit :Yēēsu ākoo rubiik rōōrōōkēētaab *kiriinkēētaab Kayisareeya Filiibi, kuteebee rubiikyii kule, “Mwooyē :biiko kule *Wēritaab Chii, ku ng'oo?”

¹⁴ Kuwālchi :rubiik kule, “Mwooyē :alake kule inyiing' Bātisāniintēēt Yoowaana, kubērē :alake *Eliiya, nto alak kumwooyē kule Cheremnyaa nto ku ake ām *wōōrkooyikaab Yēyiin nyēē kaakung'eetee *kāābkwoombiich.”

¹⁵ Kulēēnchi Yēēsu, “Nto akweek, ōbērē anii ku ng'oo?”

¹⁶ Kumwooy :Simōōni Bētērō kule, “Inyiing' *Kāārārookiintēēt, Lakwataab Yēyiin.”

¹⁷ Yooto kumwooy :Yēēsu kule, “Simōōni araab Yoona, ibēruuroot. Mā chii :nyēē kāng'oong'uung' ng'aleechu, nteenee Baaba anii nyoo miitē kibkōōnkōy.

¹⁸ Kunyi, +māākuuriing' kule Bētērō* ānku +māātēēkyi kitawaani kōōnyuu nyēē -mēēbēlē :Buunyoontēēt.

16:14 Mat. 14:2; 17:10-13; 21:11 **16:16** Mat. 4:3; 14:33; Yoowa.

6:69; Yēyuut. 14:15 * **16:18** Ibooru :kaaynaani kule kitaweet.

16:18 Luuka 22:32; Yoowa. 1:42; 21:15-17; Kala. 2:6-9; Ēfēes. 2:20

19 +Māākōōniing' kāāmuukēywēēk chēbo Bāytooyiisyēētaab Yēyiin. Kiy ake tukul nyēē ikērē ām kōōrooni, +/makeeker ām kibkōōnkōy. Nto nyēē iyootē ām kōōrooni, +/makeeyaata ām kibkōōnkōy.”

20 Yu keewaany :Yēēsu kumwooy kuu nyooto, kōōkiimchi rubiikyii masimkumwaaytaata kule inee :Kāārārookiintēt.

King'alaalee :Yēēsu meenyii āk ng'eeteenyii bo meet

(Māārō 8:31-33; Luuka 9:22)

21 Kuchakee yooto kuwo taay kutoow :Yēēsu kumwoochinē rubiikyii kule ākoy kuwo :inee Yēērusālēēm ānkubuntēē nyāliluutēk chēē chaang' ām āwunnyēkaab booyik, mbo *kibkōōrōs chēē wōōyēch āk kāānēētikaab kiruutēk. Kimwooy mbo subak kule ākoy /keebakach inee nto miitē bēsyēētaab sōmōk /kiing'eetee meet.

22 Yooto kuwēēto :Bētērō Yēēsu komos ānkumwoochi kule, “Acha oō, Mokoryoontēt! Mēērook kuyēyākiis :ng'ala chēē wuu choo ām wōlēē imiitē!”

23 Yooto kōōtuukyi Bētērō batay ānkumwoochi kule, “Sateenaa keey wē, Syeetaani! -Mēēyēku kāānākuut ām wōlēē āmiitē. 'Isōōtē kuu wōlēē isōōtitooy :biiko, āmēēbērē kuu wōloo māktooy :Yēyiin.”

Wuuyinto nyēē buntēē :rubiintēētaab Yēēsu

(Māārō 8:34—9:1; Luuka 9:23-27)

24 Nto tēē yoo kumwoochi :Yēēsu rubiikyii kule, “Chii ake tukul nyoo māchē kurub ng'aleekyuu, kutay kiyēē māchē :mooyēenyii amanyokoriit

meet.† Yoo kaakucham kuyey kuu nyotoo, kuruba.

²⁵ Nyoo kāyēētyi keey soboontaab kōōrooni, mākōōboot soboonnyii bo kibchuulyo. Nto nyoo kēekooyto soboonnyii ām kōōrooni kubo anii, mākunyōōr *soboontaab kibchuulyo.

²⁶ Kāroomnyo nee nyēē nyōōru :chii yoo kēētukuulchi keey tukuukaab kōōrooni ānkōōboot soboonnyii bo kibchuulyo? Nto kiy nee nyēē imuuchē :chii kuwalee soboonooto?

²⁷ Āmiitē :anii, *Wēritaab Chii wāāchōōnii ām Lēbkēēyyēetaab Baaba āk malayikaanikyii, ānkuchāāyēchi chii ake tukul kurubta keey kiyēē kiikuyey.

²⁸ ! Kāāmwoowook, mii :biiko alake yu chēē mābēku kumanaakas Wēritaab Chii kuyibu bāytooyiisyēenyii.”

17

Kiweek :eertaab Yēēsu (Māārko 9:2-8; Luuka 9:28-36)

¹ Nto yu kakeeyta :bēsyōōsyēk lo, kulaang'ta :Yēēsu ākoy tulwēēt ake barak, kuboon-tootē keey Bētērō, Yāākōbō āk Yoowaana ng'eetaabkaametiitaab Yāākōbō.

† **16:24** Yoo /kākēēwēēkyiin yuutēyu ng'alyoo āk ng'alyoo kumwooyē kule 'ankunam murtooywoontēenyii'. Ām bēsyōōsyēchooto, ki yoo kanamaat :chiito murtooywoontēēt kōōbooru kule miitē /bokēēbākāchē. **16:24** Mat. 10:38-39; Luuka 14:27; 1Bēt. 2:21

16:25 Luuka 17:33; Yoowa. 12:25 **16:27** Tyēēn. 62:12; Cherem. 17:10; Mat. 13:41-42; 25:31-46; Yoowa. 5:29; Room. 2:6; Ng'oong'. 22:12 **17:1** Mat. 26:37; Māārko 5:37; 13:3

2 Kumiitē wōlooto, kuweek :eertaab Yēesu kukāsē rubiik, koolekecheech kuu asiista. Kileelakiitu :nkicheek sirookyii kule mang'!

3 Yooto kukas :rubiichoo *Muusa āk *Eliiya kwoomē lōkōōy āk Yēesu.

4 Kulēēnchi :Bētērō Yēesu, “Mokoryoontēēt, karaam nyēē tyaa kēēmiitē yuutēyu. Kany ateech kēryōōnik sōmōk, nyeeng'uung', nyēbo Muusa ākoo nyēbo *Eliiya.”

5 Kutākung'āloolē :Bētērō, kuchō :boolteet nyēē ki lebkeey miisin ankoolaambuuch icheek ānkuchōōnēē :kuutiit booltaanaata kumwooyē kule, “Lakwanyuu :nyi nyēē āchāmē ānkāāng'ērēkyinē. Kunyoo, ōkāsyinē kiyēē mwooyē.”

6 Yu kakas :rubiichoo kuutiinaa, kumuuyo ānkōōbutyi ng'wēny kukubuy kuut.

7 Kuwo :Yēesu yooto ankutabtab icheek kumwoochinē kule, “-Mōōmuuyē, ōng'eētyē.”

8 Nto yu kēētōrōōr :rubiichoo mētēwook, māmiitē :chii ake tukul nteenee Yēesu nkit.

9 Yu kimii kurēkunēē lekem, kōōkiimchi :Yēesu rubiichoo kule, “-Mōōmwoochi chii kiyēē kookas, ākoy yoo /kaakiing'eetee *Wēritaab Chii meet.”

*Kiineet :Yēesu wōlēē kiwuu :chōōnēētaab *Eliiya
(Māārko 9:11-13)*

10 Kuteebēē :mbo Bētērō Yēesu kule, “Ām nee naas, sukumwooyē :kāānēētikaab kiruutēk kule māchāktōōs kōōyēēw *:Eliiya kurook, nto chōōnii *:Kāārārookiintēēt?”

¹¹ Kuwālchi :Yēesu kule, “Mwooyē :bichoo man. Intōowu :Eliiya sukukaramiit :kiy ake tukul.

¹² !Kāāmwoowook, kiikuchō Eliiya ānkimēēnkētē :bichoo, nteenee kiyeyee kiy ake tukul nyēē kimāchē. Nto ām kēēlto nyēē wuu nyooto, makunyalil *:Wēritaab Chii ām āwunnyēkaab bichooto.”

¹³ Yooto nanyuun kōōnkēt :rubiichoo kule kimiitē :Yēesu kung'āloolēē Bātisāniintēēt Yoowaana.

Imuuchāktōōs:kiy ake tukul ām chii nyoo ikoosēē keye Yēyiin

(Māārko 9:14-29; Luuka 9:37-43a)

¹⁴ Yu kāākurēk :Yēesu āk rubiichoo, kuba ākoy yoo kimiitē :rubiik chuut alake kuboonto keye biiko chēē kichoong'ēch chēē kikiikōōroruuch keye. Yooto, kuchō :chiito ake ānkukutunyēē taayeetaab Yēesu

¹⁵ ānkumwoochi kule, “Mokoryoontēēt, riiree wērinyuu nyēē boonto mēwuunkook. Iyiimē :bōōroo miisin kutōōrchinē kwaak mā nto ku bēēko.

¹⁶ Kāāmutyi rubiikuuk nteenee man-aakoomuuch.”

¹⁷ Yooto kumwooy :Yēesu kule, “Kunuurēch sōō, :biiko alake nyēē tyaa. Nto yu manookaaseenaa keye! +Māābuurtook ākoy āyu? +Māāmuytoohook ākoy āyu? Omutwaa anii wēēroo.”

¹⁸ Kōōbēbēeto :Yēesu tāmirmiryoonoo miyaat kung'eetee wēēroo. Yooto, kusob :wēēroo bakeenke.

¹⁹ Nto miitē yoo kuboonto keye Yēesu āk rubiikiyi, kuteebēe :rubiik kule, “So, ām nee simakiimuuch :acheek tāmirmiryoonoo miyaat?”

²⁰ Kuwālchi :Yēesu kule, “Kuuyu -mōōkoosēēnoo keey kāroomin. Kāāmwoowook, nto ōboontē kaakaaseet nyēē mining' nyēē tēē kēbuswoontēētaab *aritaaliit, nto ōmuuchē ōmwoochi tulwooni kule, ‘Ng'eetee yu ānkiiwē yuun' kung'eētē. Māmii :kiy nyēē ibēlook.

²¹ Mēēmuuchāktōōs :tāmirmiryēēt nyēē wuu nyooto, yoo manoosaay ānkōōkir āmiisyēēt.”*

King'alaalee :Yēesu subak meenyii āk ng'eeteetaab meet

(Māārko 9:30-32; Luuka 9:43b-45)

²² Nto yēē kimiiitē kubēēsyētē :tukul ām Kalilaaya, kumwoochi :Yēesu rubiikyii kule, “Mii / bokiiyokoochinē *Wēritaab Chii āwunnyēkaab biikaab kōōrooni.

²³ +/ Makeebakachaa nto miitē bēsyēētaab sōmōk / kiing'eeteenaa meet.” Kiyey :yooto kwoorookēniis :rubiik miisin.

Kikweyta :Yēesu syuuruutaab Kōōtaab Yēyiin

²⁴ Yu kayit :Yēesu āk rubiikyii Kaabernaam, kukwa :kāāruruukikaab *syuuruutaab *Kōōtaab Yēyiin ankuteebē Bētērō kule, “Mākwēyē :kāānēētiintēēng'woong' syuuruut nyēbo Kōōtaab Yēyiin?”

²⁵ Kuwālchi :Bētērō kule, “Kwēyē.” Kuwo :Bētērō kō, nto baanta nyooto māchē kung'alaal, kumwoochi :Yēesu kule, “Ikāsē :inyiing' kule nee ōō, Simōōni? Ng'oo :nyēē kwēchinē bāytooyikaab kōōrooni syuuruut? Lōkōkwaa nto biiko alak?”

17:20 Mat. 13:31; 14:31; 21:21 * **17:21** Mātinyē :siruutēk alake kērēywoontēētaab 21. **17:23** Mat. 28:6; Māārko 8:31 **17:24** Chuy. 30:13-14

²⁶ Kuwālchi :Bētērō kule, “Kwēchinē :biiko alake.”
Kumwoochi :Yēesu kule, “Ākoo tookunoot kule
mākwēyē kiy :lēēkōōy.

²⁷ Nteenee yoo simākēēkustoochi bichu, iwē ākoy
tōōliil ānkiiwiirchi ntawaaniit bēeko. Nto *burbury-
oontēēt nyoo bo taayta inam, ing'aany kuutiinyii.
+Meenyoorthe āriit beesyaanteet nyēē yēmē kuk-
weytee :biiko āyēēnku syuuruut. Iyibchi bichoo
kubo syuuruut nyeenyuu ākoo nyeeng'uung'.”

18

Ng'oo :nyēē wōō?

(Māārko 9:33-37; Luuka 9:46-48)

¹ Nto mii bēsyēēt ake, kuteebēe :rubiik Yēesu
kule, “Ng'oo :nyēē wōō ām bāytooyiisyēētaab
Yēyiin?”

² Kukuur :Yēesu leekwa nyēē mining'
kōōyyoong'to keey rubiik

³ ānkulē, “! Kāāmwoowook, yoo kamooweekse
ōbuur kuu wōloo wuunto :lēēkōōy chēē minkēech,
mākoy kōōwut :chii ām akweek bāytooyiisyēētaab
Yēyiin.

⁴ Kunyi, nyoo yibē keey ng'wēny kuu leekwa, ku
wōō :nyooto miisin ām bāytooyiisyēētaab Yēyiin.

⁵ Nto nyoo tōrōochē chii nyēē wuu lakwani ām
kaayneenyuu, kukaakutoroochaa anii.

Ōriibēē keey kentaayeet

(Māārko 9:42-48; Luuka 17:1-2)

6 Chii nyoo kaken ake nyēē takukuskus ām kāāyēnēēt, kumisiyinē /kēērātyi rwaa nyēē wōō kaat /ānkēētōōrchi araaray kuling'ta.

7 Tyaa sōō :ng'wooninto nyēē mākung'woonchi :biiko choo kēntooy biich. Mii :biiko chēē makuken biiko alak kutaya, nteenee mākung'woonchi sōō kule nee chiichoo kēnē ake.

8 Yoo kēēsākyiing' :āwung'uung' nto kereen-keeng'uung' itayaa, itilte! Kaykay inyōōru *soboontaab kibchuulyo iboontē āwut akeenke nto ku kereeng' akeenke kusiir iboontē āwunnyēk tukwaay nto ku kērēēnkōōk tukwaay /ānkēētōōrchiing' wōlēē bo maataab kibchuulyo.

9 Yoo kēēsākyiing' koong'uung' itayaa, ilōōtu! Kaykay inyōōru *soboontaab kibchuulyo iyuu kimekoong'nyaa kusiir iboontē koonyek tukwaay /ānkēētōōrchiing' wōlēē bo maataab kibchuulyo.”

*Māmāchē :Yēyiin kubot :chii ake tukul
(Luuka 15:3-7)*

10 Kitas taay :Yēesu kumwoochi rubiikyii kule, “Ōriibē keey! -Mōōmōōntooy ake tukul ām chu tākung'ārng'ār. Kubooyiit man, tinyē :icheek malayikaanikwaa chēē boonto keey Baaba ām kibkōōnkōy ākookoy.*

12 Yoo boonto :chii kēēchiirēkyii bokol ānkubot :akeenke ii, kuyēyē kule nee? Bākooktooy oob chuut tāmānwookik sokool āk sokool ankuwokucheeng'aat nyoo kābotē?

13 Kubooyiit man, ng'ērēchē miisin kubo nyooto akeenke kusiir chuut alak.

18:9 Mat. 5:29-30

* 18:10 Tinyē :siruutēk alake

kērēywoontēetaab 11: Kichōōnii :Wēritaab Chii chokōōrāroochē choo kiikubootyo.

14 Ām kēēlto nyēē wuu nyooto, mächāmē :kōōn nyoo mii kibkōōnkōy kubot mbo :akeenke ām bi-chooto tākung'ārng'ār.”

*Choolwookātēēt ākoo nyooyeetaab kaat
(Luuka 17:3-4; Mataayo 16:19)*

15 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Yoo kāchoolwookēnchiing' :ng'eetaabkoomēt iwēētē komos ānkuwēēboorchi lēēluutyēēnyii. Nto yoo kākāsung', 'kukēēyisu inee.

16 Nteenee yoo kāmākāsuung', iwēētē keey chiito ake nto ku biich āyēēng', sukumiitē :biiko āyēēnku nto sōmōku :chēē chāmchiintōōs kule wuu nyooto / sikiitiil ng'ālyoo.

17 Nto yoo kāmākāsyi bichoo, ōmwoochi booyikaab kanisa ng'aleek tukul. Nto yoo kāmākāsyi booyichoo, ōyib inee kuu wōloo / kēēyibtooy chii nyoo -mēēnkētē Yēyiin nto kuu kāāruruukiintēetaab *syuuruut.”

18 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Kiy ake tukul nyēē ōkērē ām kōōrooni, +/makeeker ām kibkōōnkōy. Nto kiyēē ōyootē ām kōōrooni, +/makeeyaata ām kibkōōnkōy.

19 Āmwoowook subak kule, yoo kākāsyyiin :biiko āyēēnku ām kōōrooni yoo sooyē kumāchē kiito ake, kuyēchinē :Baaba nyoo mii kibkōōnkōy kuu wōlēē kāmāktooy.

18:14 Yoowa. 10:11-15 **18:14** Luuka 3:6; Room. 15:16; Ibu. 5:9; 2Bēt. 3:9 **18:15** Laawi. 19:17; Kala. 6:1 **18:16** Kiruu. 19:15; Yoowa. 8:17; 2Kōōr. 13:1; 1Tēm. 5:19; Ibu. 10:28 **18:17** Room. 16:17; 1Kōōr. 6:1-6; 2Kōōr. 6:17; Tiitō 3:9-11 **18:18** Mat. 16:19; Yoowa. 20:23 **18:19** Mat. 7:7

20 Yoo kātuuyo :biiko āyēēnku nto ku sōmōk kuyēyiisyēē kaayneenyuu, āboontē keey āk icheek.”

/Kēenyōōchinē keey kaat

21 Nto miitē yoo kuteebee :Bētērō Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, māchāktōōs ānyōōchi kaat ng'eetaabiya areet ata yoo kāchoolwookēnchoo? Ara, ākoy areet tisab?”

22 Kukētyi :Yēesu kule, “-Mēenyōōchinē kaat areet tisab baateey, nteenee kunyil tāmānwookik tisab āk tisab.”

23 Yooto kumwooy :Yēesu kule, “Wuu nyi :bāytooyiisyēētaab Yēyiin: Kimwoochi :bāytooyiintēēt wootwookikyii kukwa / bokeeng'alaalee wōlēē kiwuu :yiisyōōnuutēkwa.

24 Kiboonto :wootwookiintēēt nyēē kibo taay bēsēnto nyēē wōō miisin.†

25 Nto kuuyu ki wōō :bēsēnoo nyēē kimēēmuuchē kuyaakta, kumwooy :mokoryoontēēt kule / kyaalta wootwookiintonoo āk kanyii tukul kunam wōlēē mii :cheebyoosyeenyii, lōkōkyii āk kiy ake tukul nyēē kiboonto / keeyaaktee bēsēnooto.

26 Kukutunyēē :wootwookiintonoo taayeetaab mokoryoontēēnyii ankuriiree keey kule, ‘Lēyyē, mokoryoontēēt, tēēkōōnoo sōō bārooyinto sāāyookuung' bēsēnng'uung' tukul.’

27 Kuriiree :mokoryoontoonoo chiichoo ānkōōmiisiy bēsēnooto kootyaaktaayakay.

18:22 Toowu. 4:24 18:23 Mat. 25:19 † 18:24 Kiyēmē
:beesaanichu kwaal tuuka kisyēērōōk konom. 18:27 Luuka 7:42

28 Nto yu chuytooy :wootwookiintonoo saang' kutuuyēē wootwookiintēēt nyiin ake. Kiboonto :nyoo bēsēntaab nyiitēnyi nyēē mābo laat.‡ Yooto kutēryēkyinē nyiin kumāchē kookeet ānkubērē, 'Yookwoo bēsēnnyuu!'

29 Kukutuny :nyiin ankusaaysaay murēētkēy kule, 'Murooni, tēēkōōnoo bārooyinto ēē, wē, sāāyookuung' bēsēnng'uung!'

30 Nteenee kitāyiis :chiichoo ānkukwēr nyiin ākoy kōōk wokurat ākoy bēsyēēt nyēē kayaaktee bēsēnoo!

31 Nto yu kakas :wootwookik chuut alake kiyēē kayeyakay, kunērēēkiis miisin ānkubokumwoochi mokoryoontēēng'waa kiyēē kiyeyakay.

32 Yu kakas :mokoryoontēēt ng'aleechaa, kukuur wootwookiintonoo ānkumwoochi kule, 'Iyēku sikoran. Yu kwēēriirēē keey :inyiing' āmiisuung' anii bēsēnoo kwēēboontē tukul.

33 So, kwaaming' :nee simeeriiree :nkinyiing' wootwookiintēēt nyiin ake?'

34 Kinyēēr :mokoryoontoonoo ankunam chiichoo kukerta kō kung'woonchi ākoy kuyaakta bēsēntaab biich tukul.

35 Kunyi, mākuyēwook :Baaba nyoo mii kibkōōnkōy kuu nyooto yoo -mōōnyōōchinē keey kaat."

19

*Kiineet :Yēesu kule miyaat :bareetaab kooyēy
(Māārko 10:1-12)*

‡ 18:28 Kiyēmē keey :bēsēnoo āktuch āyēēng' baateey. 18:33 Mat. 5:7 18:34 Mat. 5:26 18:35 Mat. 6:14-15; Ēfēes. 4:32; Kolos. 3:13; Yāāk. 2:13

1 Yu keewaany :Yēesu kumwooy ng'aleechaa, kung'eetee Kalilaaya ānkutākyi keey yēmēētaab Yuuteeya. Kisyēbunēē biitēētaab koong'asiis nyēbo āynēētaab Yoortaan.

2 Kurub ām wōlooto :biiko chēē chaang' ānkōōsoob choo kimnyoontōōs.

3 Nto tēē yoo, kukwoonchi *:Farisaayeeek alake Yēesu kumāchē kutyem, ankuteebēe kule, “Chām wēēch :kiruutēk kukwet :chii koorkēēnyii kubo ng'ālyoo ake tukul?”

4 Kuwālchi :Yēesu kule, “Manoosuman :akweek siruutēk yoo mwooyē kule, yu kitoowu :Yēyiin kuyēyē kōōrēēt, ‘Kiyey murēn āk koorko,’†

5 ānkumwooy kule, ‘Kiyooto nyēē yēyē murēn kung'eetee kōōtaab kwaan āk kaamet ankoomut koorkēēnyii ānkunoomnyo :tukwaay kuyēk kiy akeenke.’†

6 Mēēbērē tāku biich āyēēng', nteenee kāākuyēk kiy akeenke. Kunyoo -mēēbēēsyo :chii kiyēē ki-ikōōnoomnyo :Yēyiin.”

7 Kuteeb subak :Farisaayeechaa kule, “Ām nee sukumwooy *:Muusa kule, kusirchinē :saanteet koorkēēt barweet nyēē bārēē kooyēyto nto kwētē koorkēēt?”

8 Kukētyi :Yēesu kule, “Kichāmwook akweek :Muusa ōkwētē kooruukwook kuuyu wuuyēch :mukuulēywēkwook. Nteenee kimāwuu nyoo yu kibo taay.

9 !Kāāmwoowook, chii nyoo kwētē koorkēēnyii ām ng'aleek chēē mānāmē keey āk martaayeet, ānkulē

† 19:4 Toowu. 1:27 † 19:5 Toowu. 2:24 19:5 Ēfēes. 5:31 19:7 Kiruu. 24:1-4; Mat. 5:31

keemut koorkēēt ake, kukaakumarta :chiichoo.”

¹⁰ Yooto kumwoochi :rubiik Yēesu kule, “Yoo ākoo wuu chu :ng'aleek ām wōlēē miitē :murēno āk koorkēēnyii kukaykay kumēēmutiis :chii.”

¹¹ Kuwālchi :Yēesu rubiikyii kule, “-Mēēmuuchē :chii ake tukul kucham ng'aleechu, nteenee choo kiikung'oonkyi :Yēyiin.

¹² Choong'ēch :ng'aleek chēē yēyē biiko kumākēēsyo. Miitē :alake chēē / kikēēsichē kumēēmuuchē kusich, kukilatē alak :biiko nto alak, kitay kēēsyēēt kubo bāytooyiisyēētaab Yēyiin. Nyoo imuuchē kucham, kucham.”

Bii ko chēē iwutē bāytooyiisyēētaab Yēyiin?

(Māārko 10:13-16; Luuka 18:15-17)

¹³ Nto miitē yoo, /kiimutyi Yēesu lēēkōōk kule kutiinyēē āwunnyēk kōōbēruur. Nteenee kiibury-oong'to :rubiikaab Yēesu bichoo.

¹⁴ Kumwoochi :Yēesu kule, “-Mooraaany, nteenee obāroochi lōkōchu minkēēch kukwa wōlēē āmiitē, kuuyu biiko chēē wuu chuutēchu :chēē iwutē bāytooyiisyēētaab Yēyiin.”

¹⁵ Yooto, kōōbēruur lōkōchoo, nto yityo kuwēēchi keey.

Wuuy kōōwut :chii nyēē boonto bāyitit Kaab Yēyiin

(Māārko 10:17-27; Luuka 18:18-27)

¹⁶ Nto miitē bēsyēēt ake kuchō :chiito ake ankuteebēe Yēesu kule, “Kāānēētiintēēt, nee :nyēē karaam nyēē māchāktōōs ayey sāānyōōru *so-boontaab kibchuulyo?”

¹⁷ Kuwālchi :Yēesu kule, “Ām nee yu 'keetee-beenaa kurubta keey kiy nyēē karaam? Yēyiin

baateey :nyēē karaam. Nto yoo imāchē siiminy nyēē karaam, iriib kiruutēkaab Yēyiin.”

18 Kuteebee :chiichoo Yēesu kule, “Imwooyē kiruutēk nkōchō?” Kulēenchi :Yēesu, “-Meebakach chii, -meemarte, -mēēchōōrsē, -mēērātyi chii ng'wiiynan,

19 iywey kōōn āk koomēt ankiicham laaty-eeng'uung' kuu wōloo ichāmtooy keey.”†

20 Kumwooy :chiichoo kule, “Ntēē ārubē kiru-utēchu tukul. Ara nee nyēē taakustaat?”

21 Kuwālchi :Yēesu kule, “Yoo imāchē siichurte, wee-alte kiy ake tukul nyēē iboontē ānkiikoochi bānoonik kiyēē 'kēenyōōru. Yoo 'keeyey kuu nyooto, irubwaa. +Mēēnyōōru bāytit nyēbo man ām Kaab Yēyiin.”

22 Yu kakas :chiichoo kuu nyoo, kusimikta nyēē kāng'woonchi, kuuyu ki wōō :bāytit nyēē kiboonto.

23 Nto tēē yoo kumwoochi :Yēesu rubiikyii kule, “Wuuy sōō kule nee kucham :chiito nyēē boonto bāytit bāytooyiisyēētaab Yēyiin.

24 ! Kāāmwoowook, nyumnyum kōōwut *:tem-bes koong'taab sintaanit kusiir kōōwut :chii nyēē boonto bāytit Kaab Yēyiin.”

25 Yu kakas :rubiik ng'aleechaa, kumuuyo mi-isin ānkumwooy kule, “Ara ng'oo, naas, :nyēē imuuchē /kiiraraach?”

26 Yooto kōōrōōtoot :Yēesu rubiichoo ānkumwooy kule, “Mēēmuuchāktōōs :ng'aleechu ām wōlēē mii :chiito, nteenee imuuchāktōōs :kiy tukul ām wōlēē

† 19:19 Chuytaayeet 20:12-16; Kiruutēk 5:16-20; Laawiik 19:18

19:19 Chuy. 20:12-16; Laawi. 19:18 19:19 Māarkō 12:31

19:21 Mat. 8:21-22; Luuka 12:33 19:22 Tyēēn. 62:10

mii :Yēyiin.”

*Kiyēē nyōōru :biiko choo kaakurub Yēēsu
(Māārko 10:28-31; Luuka 18:28-30)*

²⁷ Yooto, kumwooy :Bētērō kule, “Kēēnyōōru nee :acheek chu kookeebakaakte kiy ake tukul an-keerubiing’?”

²⁸ Kumwoochi :Yēēsu kule, “! Kāāmwoowook, yoo bāytooyiisyē *:Wēritaab Chii āk Yēyiin ām kōōrēēt nyoo lēēl, +mōōbāytooyiisyē :akweek rubiikyuu tamanu āk āyēēng’. +Mōōtiilchinē ng’aleek ārootunwēēk taman āk āyēēng’ chēbo Isrāyēēl.

²⁹ Nto chii ake tukul nyēē kaakubakaakta koorin nto mbo ng’etaabkaamet nto mbo cheebkaamet nto kwaan nto kaamet nto lēēkōōk nto ku mba-reenik kubo anii, mākunyōōr tukuuchoo kunyil bokol nto miisin, mākunyōōr *soboontaab kibchulyo.

³⁰ Nteenee biiko choo yibē keyy barak ām kōōrooni mākubooyiit lēt ām Kaab Yēyiin, nto choo yibē keyy ng’wēny ām kōōrooni mākubooyiit taayta ām Kaab Yēyiin.”

20

Biikaab yiisyēēt ām mbareetaab musābiibuunēk

¹ Kitas taay :Yēēsu kumwooy tyoonkōōchēēt ake kule, “Wuu nyi :bāytooyiisyēētaab Yēyiin. Kimii :chiito ake nyēē kiboonto mbareenyii nyēbo *musābiibuunēk. Kimusta :chiichoo bēsyēēt ake

19:26 Toowu. 18:14; Āyub 42:2; Cherem. 32:17; Luuka 1:37; 18:27

19:28 Mat. 25:31; Luuka 22:30; 1Kōōr. 6:2; Ng’oong’. 3:21 **19:29** Mat. 6:33; 10:37; 25:46 **19:30** Mat. 20:16

kōrrōōn wokucheeng' biiko chēē kāyēchi yiisyēēt
ām mbaraanaa.

² Yooto kukāsyiin :chiichoo āk biikaab yiisyēēt
kule mākwēchi bichooto beesaanik chēē /
kikēyēyiisyēē ām bēsyēēt akeenke. Yooto
nanyuun kukwēr bichoo mbareen.

³ Nto yēē ki āsiiswēk sōmōk chēbo kōrrōōn,
kuwo :chiichoo wōlēē kiiruruukyinē keey :biiko
kumāchē yiisyēēt.

⁴ Kumwoochi chiichoo bichoo kule, 'Obe :nkak-
week bōōyēyiisyē mbareeng'waanii, sākweewok
kiyēē yemaat.'

⁵ Kuba :bichoo.

Kiyeey :chiichoo yooto āsiiswēk chēē kimāchē
kuyitē lo āk yēē kimii āsiiswēk sokool wokukwēr
biiko alak.

⁶ Chokuwo subak yēē kimāchē kumii :asiista
taman āk akeenke. Kunyōōr subak biiko alak chēē
kimii kēyyoong'iis. Kuteebē choo kule, 'Ām nee
yu sōōyyoonyēē :akweek yu kwiimēn?'

⁷ Yooto kuwāl :bichoo kule, 'Kēēmiitē yu kuuyu
māmii :chii nyēē kaakusireech kēyēchi yiisyēēt.'
Kumwoochi :chiichoo bichoo kule, 'Okwaa :nkak-
week bōōyēyiisyē ām mbareeng'waanii.'

⁸ Nto yu kararakta :asiista, kumwoochi :chiichoo
kibo mbaraanaa chiinyii nyēē kiyyoonkyinē
yiisyēēt kule, 'Kuur biikaab yiisyēēt tukul
ānkiikwēchi beesaanikwaa choo kāyēyiisyēē.
Itoowunēē choo /kākēēsirē lēt ankiitas taay ākoy
choo /kākēēsirē taay.'

⁹ Yooto nanyuun, kukwa :biikaab yiisyēēt choo / kīkēēsirē asiistaab taman āk akeenke /ānkēēkwēchi beesaanik chēē /kīkēēyēyiisyēē bēsyēēt akeenke.

¹⁰ Nto yu kakwa :choo /kīkēēnyōōyēē /kēēsirē, kubērē tōōs +/mākēēkwēchi chēē chaang' kusiir chuut, nteenee / kīkēēkwēchi icheek tukul beesaanik chēē /kīkēēyēyiisyēē bēsyēēt akeenke.

¹¹ Kutoow :akeenke kuwookuutyēē chiitaab mbareet

¹² kumwoochinē kule, 'So, ntēē kāyēyiis :bichu /kātākēēsirē asiista akeenke buch, ānkīi-āyēēchēnēēch acheek chu kakyaamee keey yiisyēēt ānkēēyōōtu asiistaab bēēt?'

¹³ Kuwālchi :chiitaab mbareet chiichooto kule, 'Lēyyē, tilyaani, nee :nyēē miyaat? Kākēēkāsyiinē oob kule +/mākēēkwēwuung' beesaanik chēbo bēsyēēt akeenke?

¹⁴ Wēēchi keey! Kaacham ākwēchi chiito nyoo kāchōōnii lēt beesaanik chēē tēē cheekuuk.

¹⁵ Akoo -māāboontē :anii kāāmuukēywēēk ayeyee beesaanikyuu kiyēē āmāchē ayeyee? Nto katuuyi-itiing' keey :moo kubo mooyēenyuu nyēē lēēl oō?"

¹⁶ Yooto kooteryeech :Yēēsu kule, "Nteenee biiko choo yibē keey ng'wēny mākubooyiit taayta, nto choo yibē keey barak mākubooyiit lēt."

Nyēbo sōmōk kung'ālōolēē :Yēēsu meenyii āk ng'eeteenyii

(Māārko 10:32-34; Luuka 18:31-34)

¹⁷ Nto yu kimiitē :Yēēsu kōōtōōchē Yēērusālēm kuwēeto rubiikyii taman āk āyēēng' komos ānkumwoochi kule,

18 “!Kookas, kēēmiitē kēēbēētii ākoy Yēerusālēēm.
+/ Mābokiiyokoochi *Wēritaab Chii mbo kibkōrōs
chēē wōōyēch ākoo kāānēētikaab kiruutēk.
Makooruustaa /keebakachaa

19 ānkōōyokoochoo biikaab Rooma.
Mākōōntosuuroo :choo ānkubirsēētoo kulālchoo
ānkukwērtōochoo *murtooywoontēēt. Nto miitē
bēsyēētaab sōmōk +/makiing'eeteenaa meet.”

Wōō :ng'oo ām biikaab Kiriistō

(Māārko 10:35-45; Luuka 22:24-27)

20 Nto miitē yoo, kuchōōnto :cheebyoosyeetaab
Sebetaayo wērikyii ānkukutunyēē taayeetaab Yēesu
kumāchē kusoomso.

21 Kuteebee :Yēesu kule, “Imāchē nee?”
Kuwāl :cheebyoosyaanaa kule, “Chāmwoo
kōōbuurunēēniing' :wēriinyuu ake āwutaab
taay kōōbuurunēē :ake āwutaab kaataam ām
Bāytooyiisyēēng'uung' nyoo chōōnii.”

22 Kumwoochi :Yēesu kule, “-Mōōnkētē kiyēē
ōsoomē. Ōmuuchē :akweek ocham ōbuntēē
nyāliluutēk chēē +māānyōōru :anii?” Kuwālchi
:bichoo Yēesu kule, “Kiimuuchē.”

23 Kumwoochi :Yēesu kule, “+Mōōnyāliilchē si-
nee kuu anii, ānkoo kuwuu nyooto, -māāboontē
kāāmuukēywēēk ākōōnook ātēbto nyēbo āwutaab
taay nto ku nyēbo kaataam. Baaba Yēyiin :nyēē
yēytoochinē biiko bārooyinwēchoo.”

24 Yu kakas :rubiik chuut alake tamanu
ng'aleechaa, kunyēērchi murēchooto āyēēng'.

25 Yooto kukuur :Yēesu rubiichoo tukul
ānkumwoochi kule, “Ōnkētē kule bāytooyik

chēē mii kōōrooni kumāchē kōōboorchi biiko alak kule icheek :chēē bāytooyiisyē ānkuboonto kāāmuukēywēēk kubiir chuut.

²⁶ Nteenee -mookany kuwuuyiit nyooto ām wōlēē ōmiitē :akweek. Kunyoo yoo mächē :chii ām akweek kuyēk nyēē wōō, kumāchāktōōs kuyēētyēēchinē chuut.

²⁷ Nto nyoo mächē kubāytooyiis, kumāchāktōōs kuyēchinē chuut yiisyēēt.

²⁸ Kyāāchōōnii *Wēritaab Chii sichāāyēchi biiko yiisyēēt, āmēēbērē kyāāchōōnii /subokēēyēwoo. Kichāākooytē soboonnyuu sukusobcho :biiko chēē chaang'."

*Kiisoob :Yēesu cheebkoraatiisyek āyēēng'
(Māārko 10:46-52; Luuka 18:35-43)*

²⁹ Nto yu ng'ēētēē :Yēesu Yēērīkō ākoo rubiikyii, kurub lēt :biiko chēē chaang'.

³⁰ Kimii :biiko alake āyēēnku chēē kikōryootiin kēēbuurēē kēēlto komos. Yu kēēnkēt kule ki Yēesu :nyi kimii kukēēytooy, kukuurchi barak kule, "Mōchōkōrēētaab Tāwuti, iriireeneech, ankiiriireeneech!"

³¹ Kōōburyoong'to :biiko kule, "Ōsiisyē!" Nteenee kukuurchi barak :bichoo miisin kule, "Mōchōkōrēētaab Tāwuti, ankiiriireeneech!"

³² Kōōyyo :Yēesu ankuteebee cheebkoraati-isyechaa kule, "Ōmächē āyēwook nee?"

³³ Kuwālchi kule, "Mokoryoontēēt, kēēmāchē keekaste."

34 Kukāsyi :Yēesu bichoo kiisayta ānkutiiny koonyekwaa. Kukasta :bichoo areet akeenke ankurub Yēesu.

21

/ Kikeetorooch Yēesu ām Yēerusālēm kuu Bāytooyiin

(Māārko 11:1-11; Luuka 19:28-38; Yoowaana 12:12-19)

¹ Nto yu kariikta :Yēesu āk rubiikyii saang'ta ake nyēē /kikēēkuurēē Beetfaaka ām Lekemeetaab *Musēytuuniinēk,

² kumwoochi rubiikyii āyēēng' kule, “Obe ākoy saang'iin. +Mābōnyōōru sikiryō nyēē siirwaak nyēē boonto keyy kaamet. Otyaach tukwaay ānkōōkwērwoo.

³ Nto yoo katebeenaak :chii ng'ālyoo, ōlēēnchi māchē :Mokoryoontēēt ānkumākukēt areet akeenke.”

⁴ Kiityiich :ng'aleechu kiyoo kimwooyē *:wōōrkooyoontēēt ake kule,

⁵ “Ōmwoochi biikaab Yēerusālēm kule. Ong'nyoo bāytooyiintēēng'woong'.

Miitē kuchōōnii wōlēē ōmiitē. Yiboot keyy ng'wēny

ānkuchōōnēē sikiryō nyēē siirwaak.”†

⁶ Yooto nanyuun kuba :rubiichoo āyēēnku ankubokuyey kuu yoo kimwoochinē :Yēesu.

⁷ Kibokootyaach ānkukwēr siirwaakaanaa bo sikiryō āk kaamet. Yu kayit, kwaalyaktee sikiroochoo tukwaay sirookwaa chēē /kiiliiktēē keyy, nto tēē yoo kutēbēē :Yēesu nyoo ki siirwaak.

8 Yooto kōōyiitochinoot :biiko chēē chaang' sirookwaa kēēltaab too, nto alak kubutoot sokēēkaab sōōsik kōōkoochinoot kēēlooto kōōboor koonyit.

9 Kityēēnchinootē barak :biiko chēē kimii taay āk chēē kimii lēt kumwooyē kule,

“Kutōrōriit *:Mōchōkōrēētaab Tāwuti!

Ibēruuroot :nyi chōōnii ām kaayneetaab Yēyiin!

Kutōrōriit :Yēyiin ām kibkōōnkōy!”†

10 Kuyitu Yēērusālēēm, kōōwāywooytōōs :biiko tukul ānkutēēbē kule, “So, ng'oo :nyi?”

11 Kuwāl :bichoo kikwoontooy keey Yēēsu kule, “Wōōrkooyoontēēt Yēēsu :nyi, nyoo bo Nāāsārēēt ām Kalilaaya.”

Nyēbo āyēēng' kukwētēē :Yēēsu biiko biiwuutaab Kōōtaab Yēyiin

(Māārko 11:15-19; Luuka 19:45-46; Yoowaana 2:13-22)

12 Nto tēē yoo, kōōwut :Yēēsu biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin. Kimii yooto :biiko chēē kiwālāng'tooy beesaanik āk alak chēē kyooltooy chēēbtuukēēnikaab kōōsēēk āk cheemung'aariisyeek alak. Kuwunukto :Yēēsu meesoosyekaab bichoo kiwālāng'tooy beesaanik kōōtyēēlākiiis. Kiityeel mbo nkicheek ng'ēchērōōkaab choo kyooltooy chēēbtuukēēnik ankukwet bichoo tukul kuba saang'.

21:8 2Bāy. 9:13 † 21:9 Tyēēnwookik 118:26 21:9 Mat. 20:30-31
21:11 1Bāy. 1:38-40 21:11 Kiruu. 18:15; Mat. 16:14; 21:46; 26:68;
Luuka 7:16; Yoowa. 1:21, 25; 6:14; 7:40

13 Kimwoochinē :Yēesu bichoo kule, “Mwooyē :siruutēk kule, ‘Bo :Kōōnyuu saayeet,’† nteenee kyooweech :akweek ‘kuyēk kēbēnnyoo nyēbo sāsiik.’†”

14 Yooto /kiimutyi Yēesu cheebkoraatiisyek āk chēē kichunkutootiin. Kōōsoob :Yēesu bichoo.

15 Kinyēēr :mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch āk kāānēētikaab kiruutēk miisin yu kakas ng'aleek chēbo kwōng'uat chēē kiyey :Yēesu āk wōlēē kityēēntooy :lēēkōōk ām biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin kōōkoostooy Yēyiin kule, “/ Kiikaasta *Mōchōkōrēētaab Tāwuti!”

16 Yooto, kumwoochi :bichoo Yēesu kule, “Imiitē ikāsē kiyēē mwooyē :lōkōchu ēē?” Kulēēnchi :Yēesu, “Ēē, ākāsē. Manooosuman :akweek yēēt ake ām siruutēk yoo mwooyē kule, ‘Kiiyey :inyiing’ Yēyiin kookaastiing’ :lēēkōōy āk chēērērōōk?’†”

17 Kung'eetee :Yēesu Yēerusālēēm ānkuwokurwoowunēē *kiriinkēētaab Beetannya.

Mutiiniit nyēē kimaayey āmit

(Māārko 11:12-14, 20-24)

18 Nto yu kāyyēēkunēē kumiitē :Yēesu kōōyēyē Yēerusālēēm, kwaam :kēmēy.

19 Kukas kēētīt ake nyēē /kēēkuurēē *mutiiniit nyēē kimii kēēlto komos, kuwo yooto. Kimanaayey :kēētoo lokoyeek nteenee kitinyē sokēēk chēē kituumtuumēn kityō. Kuchub :Yēesu kēētooto kule, “-Mataweeyey lokoyeek yēēt ake!” Kumwooyē kuu nyooto kuyoomē :kēētoo bakeenke.

† 21:13 Isa. 56:7 † 21:13 Cherem. 7:11 21:14 Mat. 11:5-6; 15:29-31 † 21:16 Tyēenwookik 8:2 21:16 Mat. 11:25 21:19 Cherem. 8:13; Luuka 13:6

²⁰ Kukāsē :rubiik ng'aleechu kumuuyo ankutee-bee keye kule, “So, keeyaam :nee mutiiniini areet akeenke?”

²¹ Kumwoochi :Yēesu rubiichoo kule, “! Kāāmwoowook, yoo ōkoosēē keye Yēyiin ām mooyēēt akeenke, ōmuuchē oyey kiyēē kāāyēchi :anii mutiiniini, āmēēbērē nyooto sōō, baateey, nteenee ōmuuchē mbo ōmwoochi lekemeet kule, ‘Ng’eet ānkuwēēwirchi keye araray,’ kuyēyē :lekemaanaa kuu nyooto.

²² Yoo ōkoosēēnoo keye, ōnyōōru kiy ake tukul nyoo ōsooyē.”

Kāāntōōyikaab Yuutayeeek chēē ki kāwōōt

(Māārko 11:27-33; Luuka 20:1-8)

²³ Nto yu kēyēēw :Yēesu biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin, kutoow kōōnēētiis. Yooto kukwa :mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch āk booyik ankuteebee kule, “Kāāmuukēy nee chēē iyēyēē :inyiing’ ng’aleechu? Ānku ng’oo :nyēē kōōniing’ kāāmuukēywēēchooto?”

²⁴ Kuwālchi :Yēesu bichoo kule, “+Maatee-beenaak :nkani tēēbuutyēēt akeenke. Yoo kōōwālwoo, +māāmwoowook chiichēē kikōōnoo kāāmuukēywēēk ayey ng’aleechu.

²⁵ Ātēēbē kule ii, kikwoonēē ānō :kāāmuukēywēēk choo kiibātisāniisyēē :Yoowaana? Ara kikwoonēē wōlēē mii :Yēyiin nto wōlēē mii :biich?” Kulēēnchi keye :bichoo nkityōōniin, “Yoo kakeemwaay kule kikwoonēē :kāāmuukēywēēkyii wōlēē miitē :Yēyiin kutēēbēēnēēch kule, ‘Ntēē simōōyēnchi?’

26 Nteenee kēēnyōkōōrēch keemwaay kule kik-
woonēē wōlēē mii :biiko, kuuyu chāmchiintōōs
:biiko tukul kule ki *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin
:Yoowaana.”

27 Yooto kuwālchi :bichoo Yēēsu kule,
“-Mākiinkētē.” Kumwoochi :Yēēsu bichoo kule,
“-Māāmwoowook :nkanii chiichēē kikōōnoo
kāāmuukēywēēk ayey ng'aleechu.”

Tyoonkōōchēētaab wēērin āyēēng'

28 Kumwoochi :Yēēsu bichoo kule, “Mii yu
:ng'ālyoo. Kimii yēēt ake :chiito ake nyēē kiboonto
wērikyii āyēēng'. Nto tēē yoo, kumwoochi
:kwaan wēēriit nyēē wōō kule, ‘Wēnyoo, iwē ra
mbareetaab *musābiibuunēk wēēyēyiisyē.’

29 Kulēēnchi :wēēroo kwaan, ‘-Māāmāchē.’ Nto
nyēē mā tyaa, kuweech kāāsōōtēywēēkyii ānkuwo.

30 Kuwēēchi :boontoonoo wēēriit nyēē min-
ing' ānkumwoochi nkinee kuu yoo kāmwoochinē
nyiin. Kumwooy :nyoo kule, ‘Āwēētii oō, āboonyuu,
āmāwo.

31 Nkōōnō ām wērichoo :nyēē kiyey kiyēē kimāchē
:kwaan?”

Yu kateeb :Yēēsu kuu nyooto, kuwālchi :bichoo
kule, “Nyoo ki wōō.” Kumwoochi :Yēēsu bichoo
kule, “! Kāāmwoowook, imuuchāktōōs kuba
Kaab Yēyiin :kāāruruukikaab *syuuruut ākoo
chēēmurēniisyēk tōōmiitē :akweek.

32 Āmwooyē kuu nyooto kuuyu ki-
chokōōboorwook :Bātisāniintēēt Yoowaana
kēēlto nyēbo churtaayeet ankootay :akweek
ōyēnchi, nteenee kiyyēnchi :kāāruruukikaab
syuuruut ākoo chēēmurēniisyēk. Ānkoo mbo yu

kabookas kēēyēnchi :bichoo, manooweeksee ng'ōōkiswookikwook ānkōōyēnchi.”

Kiisyoor :Yēesu miyootyēētaab kāāntōōyikaab Yu-utayeek

(Māārko 12:1-12; Luuka 20:9-19)

³³ Kimwoochi subak :Yēesu bichoo kule, “Ōyēbchi yiit subak tyoonkōōchooni: King'eet :chiito ake kuchaan *musābiibuunēk mbareenyii ankuker. Nto yityo kubal ng'wēēnēēt nyēē sukurōōtyinē :muumēēkaab lokoyeekaab kēētoo yoo /kakiireem. Kiteech mbo kēryēēt nyēē sukuriibēē :chiito mbaraanaa. Nto tēē yoo, kumwoochi biiko alak bokuriibchi mbaraanaa si yoo kāākururyo :musābiibuunēchoo kubchēchiin. Nto kāākuyityo, kuruuto :chiitaab mbareet.

³⁴ Yu kābokururyo :lokoyeechaa, kōōyook :chiitaab mbareet motwoorikyii bokuyibchi inee kereeryaanteet nyeenyii nyēbo musābiibuunēk.

³⁵ Yu kayit, kunam :bichoo kiriibē mbaraanaa motwooriintēēt akeenke ānkubirsēēt. Kibakach ake nto nyiin ake, kuwiiraatee rwoontōōk.

³⁶ Kōōyookto subak :chiichoo motwoorik alak chēē kēēytēē choo kibo taay. Nteenee /ki-bokēēyēchi nkicheek ng'aleek chēē wuu choo /kikēēyēchinē chuut.

³⁷ Nto nyēbo lēt kutukul kōōyookto :chiichoo wērinyyii kuwo mbaraanaa kubērē tōōs makooy-vey :bichooto.

³⁸ Nteenee kukāsē :bichoo wēritaab chiichoo, kukuurē keey bakeenke kule, 'Murēchu, ong'nyi

lakwataab chiichiito! Okany keebakach sikēyibchi keey mbaraani.’

³⁹ Kunam :bichoo wēeroo ānkukwēryoot kuwo tuuyta saang' ankubakach!

⁴⁰ Kunyoo, yoo chōōnii :chiitaab mbareet ii, chokuyēyēē nee bichooto kiriibē mbareenyii?”

⁴¹ Kuwāl :biiko kule, “Bākāchē kibng'ōōkisiisyēchoo ānkōōkoochi mbaraanaa biiko alak chēē imuuchē kuriibchi sukōōkoochinē inee kereeryaanteet nyeenyii.”

⁴² Yooto kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “Ky-oosuman oob ām siruutēkaab Yēyiin yoo mwooyē kule,

‘Rwaanteet nyoo kitāyē :biiko kuteekta

:nyēē kōōkuyēk tiyēywoontēētaab kōōto.

Kōkōōnu :Yēyiin tiyēywoontooni

ānkubo kwōng'uut sōō nyēē tyaa yoo kēēkāsē!’†

⁴³ Kunyoo āmwoowook kule +/mākiinēmunēēnook bāytooyiisyēētaab Yēyiin / ānkiikoochi biiko choo makuyey ng'aleek chēē chāmē :Yēyiin.

⁴⁴ Chii ake tukul nyēē karyaach rwaantaanaa, makutirtir. Nto nyoo kēesuuchi :rwaantaanaata, kuruurumē.”*

⁴⁵ Nto yu kakas :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch ākoo *Farisaayēek tyoonkōōchoonoo, kōōnkēt kule king'āloolēē :Yēesu icheek.

⁴⁶ Yooto kucheeng' kēēlto nyēē kanamee Yēesu, nteenee kinyōkōriitu biiko chēē ki chaang' ām yooto kuuyu kiiyēnchiintōōs :bichooto kule *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin :Yēesu.

21:39 Ibu. 13:12 **21:41** Mat. 22:7 † **21:42** Tyēenwookik

118:22-23 * **21:44** Mātinyē :siruutēk alake kērēywoontooni.

21:44 Isa. 8:14-15 **21:46** Mat. 21:11; 26:4-5

22

Tyoonkōochēetaab saakweetaab kooyēyto
(Luuka 14:15-24)

¹ Kitas taay :Yēesu kumwoochi biiko tyoonkōochēet ake subak kule,

² “Wōlēē wuu :bāytooyiisyēetaab Yēyiin kumii kule: Kimii :bāytooyiintēet ake nyēē kiyēytoochi wēriinyii saakweetaab kooyēyto.

³ Nto tēē yoo, kōoyookto motwoorikyii bokukuroot tāyēēk chēē kimāchāktōōs kukwa saakweet. Nteenee kutay :tāyēēchoo kukwa.

⁴ Kōoyookto subak motwoorikyii alak kule, ‘Bōōmwoochinootē tāyēēchooto kule kaayeeny yeeyiik āk wuunōōk chēē lumlumēch. Okwoonchi keey kyaam saakweenyoo kuuyu kāāchōb :anii kiy ake tukul.’

⁵ Nteenee kitay :bichoo ng'aleechaa ānkubēēchi keey. Kiwokuyēyiis :ake ām mbareenyii nto ake kuwo mung'aareenyii.

⁶ Kunam :choo king'ētu motwoorikaab chiichoo, koonyaliilset ankubakach alak.

⁷ Yooto kunyēēr :bāytooyiintonoo ānkōoyookto biikyii bo lukēet bokwaaraanta rumiichoo ankubeel kiriinkēēng'waa.

⁸ Nto tēē yoo kumwoochi motwoorikyii kule, ‘Kāākuchōbākoy :saakwaanēēb kooyēy. Nteenee kāmēētākunyoolunoot kukwa :biiko choo kwāakuurē.

⁹ Kunyoo, obe wōloo bo sachaaraan bōōmwoochi chii ake tukul nyēē kōōnyōōru kuchō saakwaani.’

¹⁰ Kubeetaat :motwoorichoo bokōōrruruuch biiko tukul chēē kiimuuch kunyōōr nyēē mātiny kule ng'oo :ng'oo. Kiwool keey :tāyēēk kut kunyiy :kōōtaab saakwa.

¹¹ Nteenee yu kāwokuchō :bāytooyiintēēt chokukas tāyēēk, kukas chiito ake nyēē kimaneelaach sirook chēbo saakweetaab kooyēeyto choo /kikiikiikoochi.

¹² Kuteebēē :boontēētaab saakwa chiichoo kule, 'Nto ii, tilyeenyuu, 'kēēchōō :inyiing' kule nee kō āmā sirookaab saakweetaab kooyēeyto?' Kusiis :chiichoo āmā ng'ālyoo.

¹³ Nto tēē yoo kumwoochi :bāytooyiintēēt motwoorikyii kule, 'Orat chiichi āwunnyēk ākoo kērēēnkōōk ānkōōwiirchi saang' wōliin bo mēēnānēēt wokung'woonchi :soboon ankuriirunee ng'wēny.' ”

¹⁴ Kiiwoong' :Yēēsu tyoonkōōchoonoo kumwooyē kule, “Chaang' :biiko chēē kuurootiin nteenee churtooy :chēē ng'ēri.”

*Kibokutech :kāāntōōyik alake Yēēsu
(Māārko 12:13-17; Luuka 20:20-26)*

¹⁵ Kikwaany keey :moonikaab *Farisaayeek nto yooto, bokung'alaalee kiyēē makutechee Yēēsu sukunam.

¹⁶ Yooto, kōōyookto :bichoo biikwaa āk chēbo *Ērōōtē kubēēchi Yēēsu. Kuyitē kumwoochinē Yēēsu kule, “Kāānēētiintēēt, kiinkētē kule 'ibooyē manta ānkiinēētē biiko ām kēēlto nyēbo man kōōnkēt kiyēē māchē :Yēyiin. Māwēēchiing' :chii ānkoo ku inee ku ng'oo.

17 Kunyi ii, mwoowēech, baa, kāāsōōtēywēekuuk, ara karaam kēēkwēchinē bāytooyiintēētaab Rooma *syuuruut nto miyaat?”

18 Nto kuuyu kiinkētē :Yēesu ruurumuung'waa, kumwoochi kule, “Ōyēku sōō, kiblembechiis nyēē tyaa! Kābōōtēkyoo nee?”

19 Ōbooru baa, :akweek beesyaantaanaata / kēēkwēytēē syuuruut.” / Kiiboorchii beesyaanteetkēy.

20 Kuteebee bichoo kule, “Bo ng'oo :mēti āk kaaynaani mii beesyaantaani?”

21 Kuwāl :biikēy kule, “Bo bāytooyiintēētaab Rooma.” Yoto nanyuun, kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “Māchāktōōs ōkoochi bāytooyiintoono kiinyii, nto Yēyiin, ōkoochi nyēē nyeenyii.”

22 Yu kakas :bichoo ng'aleechaa, koolat, nto tēē yoo kubēēchi keey.

Ng'eeteetaab meet

(Māārkō 12:18-27; Luuka 20:27-40)

23 Nteenee kukwoonchi subak Yēesu *:Satukaay-eek alake bēsyoonoto. Kiiyēchinē :bichoo kule yoo kaakume :chiito, kukaakume kutukul nyēē mēēbērē wokung'ēētēē meet bēsyēēt ake.

24 Yoto, kuteebee :bichooto Yēesu kule, “Kāānēētiintēēt, mwooyē :kiruutēkaab Yēyiin choo kikōōnu *:Muusa kule yoo kame :chiito āmānāāsikyiiin leekwa ākoo koorkēēnyii, kōōntiiyē :ng'eetaabkaametiitaab chiichooto koorkoonoo, sukusikiyi nyiin lēēkōōk chēē /sikēēkuurtēē.

25 Kunyoo ii, ntēē kimii :chiito ake kēny nyēē kiboonto wērikyii tisab. Nto yu kāwokuwōōyit

:wēeriit kibooreetyeet, kukēēsyo. Nto mii yoo, kumēēchi keey nyēē mānāāsikiyi :koorkoonoo leekwa.

²⁶ Kōōntiiyiis :wēeriit nyēē kirubu nyooto kimēē. Kiibuurchiin :nkinee ākoo koorkoonoo ankume āmānāāsikiyiin āk koorkoonoo leekwa. Kōōntiiyiis :wēeriit nyēē kibo sōmōk. Kōōbuurto keey :nyoo nkinee koorkoonoo, nto mii yoo, kume :nkinee nyēē mānāānyōōr leekwa. Kiyeyakay kuu nyooto kut kubēk :wērichoo tukul āmā lēēkōōy.

²⁷ Nto mii lētuunoo, kume :nkinee koorkoonoo.

²⁸ Kunyoo, kēēmāchē imwoowēech: Mākubooyiit ng'oo :koorkoonoo kōōyyiin kāng'ēētyēē :bichooto tukul meet, kuuyu kubooyiit man, kiikoomut :bi-choo tukul koorkoonoo?"

²⁹ Kuwālchi :Yēesu kule, "Ōkustootiin kuuyu -mōōnkētē :akweek kiyēē ibooru :siruutēkaab Yēyiin āk wōlēē wuu :kāāmuukēywēēkyii.

³⁰ Yoo kāākung'ēētyēē :biiko meet, mēēbērē tākōōmutē keey subak. Ibuurē kuu :malayikaanikaab Yēyiin.

³¹ Nteenee kurubta keey ng'eteetaab meet nyēbo biiko choo kiikubēk ii, mwoowook nee :Yēyiin

³² yoo mwooyē kule, 'Anii Yēyiintēētaab *Abraam, Isaka ākoo Yāākōbō'?† Yoo /kakeemwa kule bo :Yēyiin anum, kōōbooru :yooto kule tākusoboot :chiichooto ānkoo kiikume kēny."

³³ Yu kakas :bichoo ng'aleechaa, koolat wōlēē kiinēētitooy :Yēesu.

*Kiruutyēēt nkōnō :nyēē wōō?
(Māārko 12:28-34)*

† 22:32 Chuy. 3:6

34 Nto yu kakas *:Farisaayek kule kaakoomuukta :Yēesu *Satukaayek, kōōruruuch keey.

35 Nto tēē yoo, kutyem :kāānēētiintēēt ake nyēbo kiruutēk Yēesu, kuteebee kule,

36 “Nto ii, kāānēētiintēēt, kiruutyēēt nkōnō :nyēē wōō ām kiruutēkaab *Muusa?”

37 Kuwālchi :Yēesu kule, “Mwooyē :siruutēk kule, ‘Icham Yēyiintēēng’uung’
ām mooyēēng’uung’ tukul,
soboong’uung’ tukul,
āk kāāsōōtēywēēkuuk tukul.’†

38 Kiruutyēēt :nyiitēnyi nyēbo koomānuut ānku wōō ām tukul.

39 Nto nyēbo āyēēng’ kōōrōōbērē nyiin kumwooyē kule, ‘Icham laatyeeng’uung’ kuu wōloo ichāmtooy keey.’†

40 Iyumē :kiruutēchuutēchu āyēēnku kiruutēkaab Muusa tukul ākoo siruutēkaab *wōōrkooyik.”

Ng’oo :Kāārārookiintēēt?

(Māārkō 12:35-37; Luuka 20:41-44)

41 Kumiitē *:Farisaayek kukēēruuruuch keey, kuteebee :Yēesu kule,

42 “Ōsōōtē nee :akweek kurubta keey *Kāārārookiintēēt nyoo okānyoonu? Chōōnēē kōōtaab ng’oo?” Kuwāl :bichoo kule, “Kōōtaab *Tāwuti.”

43 Kukētyi :Yēesu kule, “Ām nee, naas, sukumwoochi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin Tāwuti kukuur Kāārārookiintēēt kule ‘Mokoryoontēēt’? Kimwooy oob :Tāwuti kule,

† 22:37 Kiruu. 6:5 † 22:39 Laawi. 19:18 22:40 Mat. 7:12

44 'Kimwoochi :Yēyiin Mokoryoontēenyuu kule:
Ibuurunē āwunyuu nyēbo taay

ākoy yoo kaayeyiing' itēbēē buunikuuk.'†

45 Kunyi, yoo kuurē :Tāwuti Kāārārookiintēēt kule
'Mokoryoontēenyuu' kōōmuuchāktōōs kule nee
kuchōōnēē :Kāārārookiintēēt kōōtaab Tāwuti?"

46 Mānāākēt :chii ake tukul ng'ālyoo
amanaatakukany :bichoo kuteebēe Yēesu tēēbuut
ake tukul kung'eetee yooto kuwo taay.

23

*Kiikiimchi :Yēesu biiko kumarub atēbuutēkaab
Farisaayeeek*

(Māārko 12:38-40; Luuka 20:45-47)

¹ Nto miitē yoo, kumwoochi :Yēesu rubiikyii ākoo
biiko chēē kimii yooto kule,

² "Yibē keyy *:Farisaayeeek āk kāānēētikaab kiru-
utēk kule icheek chēē inkētē koobanybaany siru-
utēkaab *Muusa.

³ Okāsē sinee kiy ake tukul nyēē mwoowook,
nteenee -moorub yēyuutēkwaa kuuyu māyēyē
:icheek kiyēē inēētē.

⁴ Ing'irēē biich :bichu tukuuk chēē nyikiisēch
āmāmāchē :icheek mbo kut kutiiny tukuuchooto.

⁵ Yēyē kiy ake tukul kumāchē kule sukukas :biiko
kule kiikōōnēmchi keyy :icheek Yēyiin. Iwōōyiitē
tukuuk chēē mii :siruuutēkaab Yēyiin ānkuryookyi
keyy tokoch āk wōlēēb āwuun. Ikōōyiitē mbo
maaseekaab sirookwaa kusiir chēbo biiko alak /
sikeēbērē tōōs sooyē :icheek miisin!

† 22:44 Tyēēn. 110:1 22:44 Māārko 12:36 22:46 Mat. 20:30-31
22:46 Māārko 12:34; Luuka 20:40 23:3 Room. 2:21-23 23:5
Chuy. 13:9; Kiruu. 6:8; 22:12; Mat. 6:1

6 Kicham :bichoo kutēbēē wōloo / kēēkoonyitē
ām sookwoonuut āk ng'ēchērōōk choo bo taay ām
kooiikaab saayeet.

7 Kicham / kiisubooyootē nyēbo koonyit ām
wōlēē chaang' :biich ankicham / kēēkuurē ām
koonyit kule 'Mokoryoontēēt'.

8 -Mookany kukuurook :chii kule 'Mokoryoon-
tēēt' kuuyu Mokoryoontēēt ku akeenke baateey
ānkōōtuubchē :akweek tukul.

9 Āmōōtōrōōr chii ām kōōrooni kule 'Baaba,' ku-
uyu oboontē Kōōn akeenke ānkumiitē kibkōōnkōy.

10 -Moocham kukuurook :chii kule 'Kāāntōōyiin
nyēē wōō' kuuyu oboontē Kāāntōōyiintēēt nyēē
wōō akeenke nto nyooto ku *Kāārārookiintēēt.

11 Nyēē wōō miisin ām akweek ku nyoo
yēētyēēchinē chuut.

12 Chii nyoo yibē keey barak +/makiichuchuuk
nto nyoo yibē keey ng'wēny, +/mākiitōrōōr."

*Kiiburyoong'to :Yēēsu kiblembechiis
(Luuka 11:42-52)*

13 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, "Ōmiitē
sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kāānēētikaab
kiruutēk ākoo *Farisaayeek, kiblembechiisyechu!
Ōkērēē keey kurkeet nyēē wēētii Kaab Yēyiin nyēē
-mōōbāroochinē biiko alak kōōwut āmēēbērē ōwutē

23:6 Luuka 14:7 **23:8** Yoowa. 13:13 **23:11** Mat. 20:26-27;
Māārkō 9:35; Luuka 9:48 **23:12** 1Sām. 2:8; Tyēēn. 18:27; Kāālēw.
3:34; Isa. 57:15; Mat. 18:4; Luuka 1:52; 14:11; 18:14

:akweek mbo nkityō.*

15 Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kāānēētikaab kiruutēk āk Farisaayeek, kiblem-bechiisyechu! Ōmbākootēē tōōliiloon āk rōōrōōkiis ōmāchē ōnyōōru chiito akeenke nyēē karubaak. Nto yoo kōōnyōōru, oyey bichoo koolaambuuch :ng'ōōkistaab Kibrōkōsyoontēēt kusiirook.

16 Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek cheebkoraatiis choo ōrēētootē alak! Ōnēētē kule, 'Yoo keewaalee keyy :chii *Kōōtaab Yēyiin, māmii :ng'ālyoo, nteenee yoo keewaalee keyy *ta-aabuutaab Kōōtaab Yēyiin kunāmē muumeekyii.'

17 Cheebkoraatiisyechu, ōbērbērech sōō, nyēē tyaa. Nkōnō nyēbo koomānuut kubiir ake: ta-aabuut nto Kōōtaab Yēyiin nyoo itiliilē ta-aabuut?

18 Ōmwooyē mbo subak kule, 'Yoo keewaalee keyy :chii *kāābkōrōs ām Kōōtaab Yēyiin, kumāmii :ng'ālyoo, nteenee yoo keewaalee keyy kiyēē tuwēntooy kubo kōrōsēēk, kunāmē :muumeekyii.'

19 Ōkōryootiin sōō, nyēē tyaa. Nkōnō nyēbo koomānuut kusiir ake: kōrōsēēk nto kāābkōrōs nyoo itiliilē kōrōsēēk?

20 Kunyoo, yoo keewaalee keyy :chii kāābkōrōs, kaakoowaalee keyy nkinee kiito nyoo / kākēēsooytooy ām kāābkōrōs.

21 Nto nyoo iwoolēē keyy Kōōtaab Yēyiin, kaakoowaalee keyy Kōyooto ākoo nyoo minyē

* 23:13 Tinyē :siruutēk alake kērēywoontēētaab 14: Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kāānēētikaab kiruutēk āk Farisaayeek! Kiblem-bechiisyechu! Ōlātu koor chēē musuuk ōyibēē tukuukwaa, ānkōōsooyē miisin ōyēyē keyy kule ōchurtootiin. Mākōōng'woonchook :Yēyiin miisin kusiir chii ake tukul nyēē kiikukusta. 23:16 Mat. 15:14

āriit.

²² Nto nyoo iwoolēē keyy kibkōōnkōy, kaakoowaalee keyy ng'echereetaab bāytooyiisyēēt bo Yēyiin ākoo nyoo ibuurēē ng'echeraanaata.”

²³ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kānēētikaab kiruutēk ākoo *Farisaayeeek, kiblembechiisyechu! Ōkoochinē Yēyiin akeenke ām taman nyēbo tukuuchoo /kiitōōyēē āmiik. Nteenee kyookweeste ng'aleekaab koomānuut ām Mākuutēkaab Yēyiin. Chooto ku manta, kiisayta ākoo kaakaaseet. Karaam ōkoochinē Yēyiin ng'ooluutyēēng'woong' nteenee karaam miisin ōyēyē ng'aleechaa alak.

²⁴ Cheebkoraatiisyechu irēētootē biich! Ōyīmēē keyy tukun chēē minkēēch ankoobakaakte tukun chēbo koomānuut.

²⁵ Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kānēētikaab kiruutēk ākoo Farisaayeeek! Kiblembechiisyechu! Okerkeeye tērēkōōy chēē /kiiwu-unē wōlēēb saang' nto wōliin bo āriit kutuuryootiin.

²⁶ Ōkōryootiin :Farisaayeeek! Ōwuunē kurook terekyeet āriit nto kāākuyityo mākutililiit :nkinee wōlēēb saang'.

²⁷ Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kānēētikaab kiruutēk āk Farisaayeeek, kiblembechiisyechu! Okerkeeye mbēērōōs chēē /ki-keemas kulelakiitu wōlēēb barak nto wōliin bo

23:21 1Bāy. 8:13 **23:22** Mat. 5:33-37 **23:23** Laawi. 27:30;
Miika 6:8; Seka. 7:8-10; Mat. 9:13; 12:7; 22:34-40; Luuka 18:12
23:24 Mat. 15:14 **23:25** Māarkō 7:4 **23:26** Yoowa. 9:40

āriit kunyiyaat :koyikaab muuswēk āk kiy ake tukul nyēē mā tiliil.†

28 Okerkeeye :akweek mbēērōōsyēchoo kuuyu oboorunēē wōlēēb saang' kule ōchurtootiin nteenee ām āriit, kyoowung'te keey ng'ōōki ānkōōyēku kiblembechiis miisin.”

29 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Ōmiitē sōō, nyēē miyaat kule nee :akweek kāānēētikaab kiruutēk āk Farisaayek, kiblembechiisyechu! Ōtēēkyinē *wōōrkooyikaab kēny tukuuk chēē / kiisōōtēē ānkōōkārorānē mbēērōōsyēkaab biiko choo churtootiin,

30 sōōmwooyē kule, ‘Nto kikēēmiitē kōōrēēt ām bēsyōōsyēkaab mbo kuuko, nto kimākēēwāstooy korotiikaab wōōrkooyichu kuu wōloo kiyēytooy :bikyoo chēbo kēny.’

31 Nto kuuyu ōkuurē bichu kule mbo kuuko, ōchāmchiintōōsii nkityō kule okerkeeye mbo kuukoong'.

32 Kunyi, otas taay naas, ōyēyē ng'ōōkistaab mbo kuukoong'!

33 Ng'oomng'ookichu! Ōmuuchē kule nee ochilil -/makiiruusteenaak maataab kibchuulyo?

34 Āmiitē āyookwook wōōrkooyik, biiko chēē boonto kiirnātēēt āk kāānēētik. +Mōōkwērtoochi alak murtooywōōsyēk obakach, nto alak +mōōbir ām kooriikwook bo saayet ankookwetaatee

† 23:27 /Kikiyiilēē chookayit nyēē lēēl kochonkoosyechaa /kikēēmuchinē biiko simātiiny :chii kumēēnkētē. /Kikēyibē chiito nyoo kātiiny muusyootēēt nto kochonkoosyechaa kule mā tiliil. Nto yooto nanyuun kimāyēmāksē wokusaay āk Yuutayek chuut.

23:28 Luuka 16:15

23:30 Mat. 5:12

23:33 Mat. 3:7

kiriinkōōsyēk.

³⁵ Kunyoo +/mākiing'woonchook kubo biiko tukul choo /kikeebakach buch, koonamee Ābēl ākoy Sekaryaa Araab Berekyaa nyoo kyōōbākākyinē kwēēnuutaab Kōōtaab Yēyiin ākoo *kāābkōōs.

³⁶ ! Kāāmwoowook, biiko chēē wuu chuutēchu :chēē nyōōru ng'wooninoo tukul.”

Kāwōōtyoontiitaab Yēērusālēēm

(Luuka 13:34-35)

³⁷ Kibōlchi :Yēēsu Yēērusālēēm kumwoochinē kule, “Wōōy, wēē, Yēērusālēēm, wē, Yēērusālēēm! Irumē wōōrkooyik ānkiiwiirēē rwoontōōk biiko choo iyooku :Yēyiin kule kuyisuung'! Kyaasyeem kunyil areet chēē chaang' kule āyisu biikuuk kuu wōōloo yisuntooy :nkokya kinyiinyiiyēēnik kōōwut kebebaakyii, nteenee mānēēkōōnoo kut ayey kuu nyooto.

³⁸ Kunyi mākuyoochiin :Kōōtaab Yēyiin.

³⁹ ! Kāāmwoowook kuchakee raat kuwo taay mātābōōkāsoo subak, ākoy omwaay kule, 'Ibēruuroot :nyoo chōōnii ām kaayneetaab Yēyiin.'†”

24

+/Mākiiturbuub Kōōtaab Yēyiin

(Māārkkō 13:1-2; Luuka 21:5-6)

¹ Nto yu miitē :Yēēsu kuwēēchinē keey kukang'eetee *Kōōtaab Yēyiin, kōōnookyi :rubiikyii ānkōōboorchii inee wōōlēē / kikeeteekta Kōōtaab Yēyiin.

23:34 Mat. 13:52; 1Tēēs. 2:15 **23:35** Toowu. 4:8-10; 2Tēt. 24:21

23:37 Mat. 22:6; 5:12 **23:38** 1Bāy. 9:7-8; Cherem. 22:5 † **23:39**

Tyēēn. 118:26

2 Yooto kumwoochi :Yēesu rubiichoo kule, “-Mōōbēng'tēē ōchōrōkyinē tukuuk tukul chēē wuu chu. Kāāmwoowook, +/mākiiturbuub tukuuchu tukul nyēē māmii :rwaa mbo akeenke nyēē ng'ētu kookemeeraat keey ake.”

Nyāliluutēk āk wusiisyēēt

(Māārko 13:3-13; Luuka 21:7-19)

3 Nto yu mii :Yēesu kēēbuurēē Lekemeetaab *Musēytuuniinēk āk rubiikyii nkit, kuteebee :rubiik kule, “Mwoowēēch, āyu yēē yēyāktōōs :ng'aleechaa 'kēēmwooyē? Kiy nee :nyēē +makeekasee yēē iyēēwunēē :inyiing' āk yēē yitu :tabantaab kōōrēēt?”

4 Kumwoochi :Yēesu kule, “Ōriib keey! -Mookany /kiiberbeeraak.

5 Choong'ēch :biiko chēē makukwaanaat ankuyey keey :ake tukul kule inee ku kāārārookiintēēt. Mākōōbotbootoot :bichoo biiko chēē chaang'.

6 +Mookas kubārē keey :biiko ām kōōrēēt / ānkyoomu ng'al chēbo booryoot, nteenee -mōōmuuyē. Māsimkuyitu :tabantaab kōōrēēt ānkoo kāyēyākiis :tukuuchoo.

7 Mākubooryo :bōrōryēēt ake āk ake, kubooryo :kōōrēēt ake āk ake. Mākuchō :kēmēwuut ānkutookunootēē :kibring'ring'nyēēt komoswookik chēē chaang'.

8 Ng'wooninto nyēē kāāmunēē moroontoon :nyoo nto yitu :kōōrēēt nyēē lēēl.

9 +/ Makeechaamtaak, / kēēwusook, / keebakachaak/ānkēēwēchook ām kōōrōōsyēk tukul kuuyu ōyēnwoo.

10 Makoochuchuuyee keyy :biich chēē chaang' kaakaaseet ankuchaamtaat keyy āmēēkōōriiku keyy.

11 Makuyey keyy :biiko chēē chaang' kuyēk *wōōrkooyikaab Yēyiin ānkutēwēch biiko chēē chaang'.

12 Mākuwōōyīit :ng'ōōkisto kut kubot :chamateet.

13 Nteenee +/makiiraraach chiito nyoo kamuyta ākoy tabanta.

14 Nto subak, +/ makyaamtee Lōkōōywēchu Kāroomēch bo Kaab Yēyiin kōōrēēt kumukuul kukas :biikaab yēēmōōsyēk tukul, nto yitu :tabanta.”

*Wōlēē +/makiiserweetita Yēērusālēēm
(Māārkō 13:14-20; Luuka 21:20-24)*

15-16 Kimwooy :Yēēsu subak kule, “Yoo kookas 'kiyoo -mēēriiku :Yēyiin'† nyoo king'ālōolēē :wōōrkooyoontēēt Tānyēēl kukēēyyoonyēē Kōōtaab Yēyiin, māchāktōōs kumwēchi :biiko choo miitē Yuuteeya lekem. (Kuyeb yīit :chii nyoo sumānē ng'aleechu.)

17 Nto yoo kanyoorta :ng'aleechu chii kumii kōōnyii barak, -mēēwut kō kule kōōnēm kiy ake tukul nyēē sukumwēyto, 18 ameeyeeey :chii nyoo

24:9 Luuka 6:22 24:10 Mat. 10:35; 1Tēm. 4:1 24:11 Mat. 7:15
24:12 2Tēm. 3:1-5 24:13 Mat. 10:22; Ng'oong'. 14:12 24:14
Mat. 10:17-22; Yoowa. 16:1-4 24:14 Mat. 28:19 † 24:15-16
Tānyēēl 9:27; 11:31; 12:11

miitē mbareen kaa kule wokunam sireet nyēē iliiktēē keey.

¹⁹ Lēyyē, mākuwuuyiityi sōō kule nee ām bēsyōōsyēchooto kooruuk choo kōōyootiin āk choo irēēriisyē!

²⁰ Osaay Yēyiin kule māyēyākiis :ng'aleechu yoo yiiwoot nto ku bēsyēētaab *Sabaato.

²¹ Mākuwōōyiyit :ng'woonintaab bēsyōōsyēchooto kusiir ng'woonin ake tukul nyēē kiikutook kuchakee kayey :Yēyiin kōōrēēt, āmākoy kutook :ng'woonin ake nyēē tēē nyoo bēsyēēt ake.

²² Nteenee kiikoonwaakiit :Yēyiin bēsyōōsyēchooto kuuyu mii :biikyii chēē kiikukwey nyēē nto kimanaakoonwaakiit, nto māmii :chii nyēē kātāwokusobē.

*Kāārārookik chēē mābo man
(Māārō 13:21-23; Luuka 17:23-24)*

²³ Yoo kāmwoowook :chii ake tukul kule ong'nyi *Kāārārookiintēēt nto ong'nyiin, -mōōyēnchi,

²⁴ kuuyu makukwa :biiko chēē makuyey keey kuyēk kāārārookik āk *wōōrkooyikaab Yēyiin. Makuyey :bichu ng'al chēbo kwōng'uut sukung'eet, yoo imuuchāktōōs, kutēwēch biikaab Kiriistō choo kwēyootiin.

²⁵ Kāsīmāsōōwook, kookas?

²⁶ Kunyoo, yoo kāmwoowook :chiito ake kule, 'Ong'nyiin Kāārārookiintēēt miitē suurkwēēn,' -moobe wōloto, nto kumwoowook kule, 'Ong'nyi kawunyee keey kisēēnkē', -moocham.

27 Kuu yoo iwēchēē koong'asiis / bokeekasee tinkeey, kukērkeyiitu nyooto :wōlēē chōōntooy *:Wēritaab Chii.

28 Wōloo mii :mōtōōng'wēk, kumii yooto :muuswēk.”

Kiyēē ibooru chōōnēētaab Yēēsu

(Māārko 13:24-27; Luuka 21:25-28)

29 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Yoo bēku :nyāliluutēchoo bo bēsyōōsyēchooto, ‘Mākumis :asiista,

āmēētākōōluuwu :araaweeet.

Mākōōtintiimākoy :wōliin bo barak

ānkōōsuuw :kookeelik.’†

30 Yooto +māābooru keey *:Wēritaab Chii ām barak. Mākuriiryo :biikaab kōōrooni tukul yoo kakasa āchōōnēē boolik barak ām kāāmuukēywēk āk lēbkēēyyēētaab Yēyiin.

31 Yoo / kēēkuutē koontiit kuchēchi barak, +māāyooktē malayikaanikyuu kuba komosta ake tukul nyēbo kōōrēet bokōōruruukoot biiko choo kwēyootiin.”

Bēsyēēt nyoo iyēēwu :Yēēsu

(Māārko 13:28-32; Luuka 21:29-33)

32 Kumwooy subak :Yēēsu kule, “Yoo inkātu :kēētoo / kēēkuurēē *mutiiniit, kōōbooru kule kaakuriik kumusēs.

33 Am kēēlto nyēē wuu nyooto, yoo ōkāsē kuyēyāktōōs :tukuuchoo tukul, ōnkēt kule kaakuriik :bēsyēēt nyoo āyēēwunēē.

24:27 Luuka 17:24; 1Tēēs. 5:1-3; Yāāk. 5:7-8 **24:28** Luuka 17:37

† **24:29** Isa. 13:10; 34:4 **24:29** Isa. 13:10; 34:4; Chōōw. 2:10; Akaay 2:6, 21 **24:30** Seka. 12:10-14; Māārko 13:26 **24:31** Mat. 13:41; 1Kōōr. 15:52; 1Tēēs. 4:16

34 ! Kāāmwoowook, mābootōōs :biikyuu choo kyaakwey ānkoo kāyēyākiis :tukuuchoo tukul.

35 Mākubot :barak āk ng'wēny, nteenee mābotē :ng'ālyoontēēnyuu.

36 Māmii :chii nyēē inkētē bēsyēēt nyēē āyēēwunēē. -Mēēnkētē :malayikaanik āmāānkētē mbo :nkani, nteenee Baaba nkit :nyēē inkētē.

Ōchōb keey

(Māārko 13:35; Luuka 17:26-36; 12:39-40)

37 Kērkeyiitu :yoo kariik āyēēwunēē :anii *Wēritaab Chii āk bēsyōōsyēchoo kibo Noowa.

38 Kutoombo kuchōōnii yooto :taambiliilyeet, kyoomiisyē :biiko, kuyyēēsyē, kōōmutiisyē / ānkiimutē chuut ākoy bēsyoonoo kiiwutē :Noowa mwēēng'.

39 Kimēēnkēt :bichoo kiyēē kimii wokuyēyāktōōs ākoy yoo kichōōnii :taambiliilyeet ankubakach bichoo tukul. Makukerkeyiit nyooto bēsyoonoo chōōnii :Wēritaab Chii.

40 Yoo mii :murēnik āyēēnku mbareen, +/mākēēyib akeenke /keebakaakta ake.

41 Nto yoo mii :kooru āyēēnku kung'ooysēē rwaanteet, +/mākēēyib akeenke /keebakaakta ake.

42 Kunyi, ōriib keey kuuyu -mōōnkētē bēsyēēt nyēē chōōnēē :Mokoryoontēēng'woong'.

43 Ōrōōtootē ng'ālyoontooni: Nto inkētē :chiitaab kayta āsiiswēk chēē chōōnēē :chōōriintēēt, nto ri-ibsē -/mākēēbut kanyii.

44 Kunyoo māchāktōōs ōchōbootiin :nkakweek, kuuyu mākuchō *:Wēritaab Chii ām āsiiswēk chēē -mōōmoonkyinē.

*Motwooriin nyēē /kiikoosēē keey
(Luuka 12:41-46)*

45 Ara ng'oo nanyuun nyēē motwooriin nyēē /kiikoosēē keey ānku ng'oom? Nyēē kiikoosēē keey ku nyoo itōōrchinē :mokoryoontēēt biikaab kanyii kubāyē nyēē māmii :wuuyin.

46 Ibēruuroot :chiichoo yoo kānyōōr :mokoryoontēēnyii kuyēyē yiisyoonoo nyēē karaam!

47 ! Kāāmwoowook, mākōōkoochi :mokoryoontoonoo motwooriintonoo kōōyyoonkyi tukuukyii tukul chēē boonto.

48 Nteenee yoo miyaat :motwooriintonoo, mākumwooy kule, 'Lōō yēē chōōnii :mokoryoontēēnyuu.'

49 Yooto mākubirsēēt motwoorik chuut ānkung'āsyānchi keey kwoomiis ānkuyyēēsyo ākoo kibōōkitiis.

50 Nto yoo kāchō :mokoryoontēēnyii ām bēsyēēt nyēē -mēēmoonkyinē :motwooriintonoo,

51 māchokōōng'woonchi motwooriintonoo ānkutōōrchi wōlēē mii :kiblembechiisyeek chuut, wokuriirunee ng'wēny."

25

Tyoonkōōchēētaab tiibiik taman

¹ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, "Okany āmwoowook wōlēē wuu :chōōnēētaab bāytooyiisyeētaab Yēyiin nyēē lēēl. King'eet :tiibiik

alake tamanu kunam taariinek waa bokutorooch saanteet nyēē mākiisyē.

² Kibērbērēch :muutu kung'oomēch :chuut muutu. ³ Kinam :choo kibērbērēch taariinek cheekwaa amanaanamtaat keyy mwaaniinek.

⁴ Nteenee kinamtaat keyy :choo king'oomēch mwaaniinek.

⁵ Yooto wokooliiny :saanteetkēy. Kukās :tibichoo kut kōōnuukiis ānkuruuyo.

⁶ Nto miitē kwēēmooy kwēēn, / kēēkuur kule, 'Kaakuyit :saanteet! Nyoo, okwaa baa, otorooch!'

⁷ Kung'eētyo :tibichoo tukul ankuyeyta taariinek waa.

⁸ Yooto kumwoochi :chu kibērbērēch chu king'oomēch kule, 'Ntēē miitē kumistōōs :taariinekyoo acheek, ōroong'wēēch mwaaniinek.'

⁹ Kukētyi :choo king'oomēch kule, 'Acha. Nto nyuun kurārchēēch acheek. Boo-al chēēkwook.'

¹⁰ Kung'eētyo bokwooliis. Nto kumiitē kēēltaab too kubēētii, kuyitu :saanteet. Yooto kōōwutē :choo kichōbootiin kōōtaab saakweet āk saanteet / ānkēēkērē kurkeet.

¹¹ Nto tēē yoo kuyit :nkicheek chu kibēētii mwaanik ānkōōng'eētiis kule, 'Yootwēēch! Iyootwēēch! Yootwēēch kurkeet!'

¹² Nteenee kuwālchi :chiichoo kule, '-Māānkētook :anii.' "

¹³ Kiiwoong' :Yēēsu tyoonkōchoonoo kule, "Kun-yoo, ōriib keyy naas, kuuyu -mōōnkētē bēsyēēt nto ku āsiiswēk chēē āyēēwunēē anii."

*Ikaaman kiyēē /kākēēkōōning'
(Luuka 19:11-27)*

¹⁴ Kitas taay :Yēesu kumwooy tyoonkōōchēēt ake kurubta keey bāytooyiisyēētaab Yēyiin kule, “Kimii :chii nyēē kimāchē kuwo ruutooy, kukuur motwoorikiyi ānkōōtōōrchi chii tukuuk chēē ki-
imuuchē kuriib.

¹⁵ Kiitōōrchi nyēbo taay beesaanik kisyēērōōk konom, kōōtōōrchi ake kisyēērōōk tibtēm nto ake kōōtōōrchi nyoo kisyēērōōk taman. Nto kāākuyityo, kuruuto.

¹⁶ Kiwokuyēyiisyēē :nyoo / kikiitōōrchinē kisyēērōōk konom beesaanichaa areet akeenke kubāsunēē alak kisyēērōōk konom.

¹⁷ Kunyōōr :nkinee nyoo / kikiitōōrchinē kisyēērōōk tibtēm kisyēērōōk alak tibtēm.

¹⁸ Nteenee kiwokubal :nyoo / kikiitōōrchinē kisyēērōōk taman ng'wēēnēēt ankukonor beesaanikaab mokoryoontēēnyii.

¹⁹ Nto kaakukeeyta bēsyōōsyēk chēē chaang', kōōyēēwunēē :mokoryoontonoo ruutooy. Kikuur ake tukul ām motwoorichoo chokumwooy wōlēē kibeeta :ng'aleekaab beesaanichaa.

²⁰ Kuchō :nyoo /kikiikoochinē kisyēērōōk konom ānkumwooy kule, ‘Mokoryoontēēt, 'kikiitōōrwoo beesaanik kisyēērōōk konom, kunyi kas, baa, mii :kisyēērōōk alake konomu barak.’

²¹ Kuwālchi :mokoryoontēēnyii motwoori-
intonoo kule, ‘Kweeyey nyēē karaam /
ānkiikoosēēniing' keey! Kuu yoo 'kweemuuch
ikaaman tukuuk chēē ng'eri kut kubās keey,

+māākōōniing' ibāwu tukuuk chēē choong'ēch. Chōōnchi keey keetankas :tukwaay!'

22 Nto tēē yoo kuchō :nkinee nyoo / kikiikoochinē kisyēērōōk tibtēm, ānkumwooy kule, 'Mokoryoontēēt, 'kikiitōōrwoo beesaanik kisyēērōōk tibtēm, kunyi kas, baa, kōōkutāsyi keey :kisyēērōōk tibtēmu.'

23 Kuwālchi :mokoryoontēēt kule, 'Kweeyey nyēē karaam, / ānkiikoosēēniing' keey! Kuu yoo 'kweemuuch ikaaman tukuuk chēē ng'ēri kut kubās keey, +māākōōniing' ibāwu tukuuk chēē choong'ēch. Chōōnchi keey keetankas :tukwaay!'

24 Nto mii yoo, kuchō :nyoo / kikiikoochinē kisyēērōōk taman, ānkumwoochi mokoryoontēēt kule, 'Mokoryoontēēt, kwāānkētē kule iyēku chii nyēē kōrōōm nyēē 'kiicham ikēsē kiyēē kimēēchoonē ānkiiruruuchēē wōlēē mānēyis kēbus.

25 Kwaanyokoriitu, kunyoo kiwāābālchi beesaanikuuk ng'wēny akonor. Neennyi, onkyu beesaanikuuk.'

26 Kuwālchi :mokoryoontēēt kule, 'Imiyaat ānkiiburēn! Ākoo kiinkētē :inyiing' kule ākēsēē :anii āmiik wōlēē manaachaan ānkāāruruuchēē wōlēē mānāyis ee?

27 Karaam, nto kiikonoree lēnkuunēk wōloo bāsu keey, nto kāchāānyōōru kōōkutāsyi keey.

28 Ōnēmuneē nyi beesaanichaa ānkōōkoochi chi-ito nyoo kāboonto beesaanik kisyēērōōk bokol.

29 Chiito nyoo kāyēyiisyē kiyēē / kākiikoochi, +/ mākēētāsyi. Nto nyoo kāmāyēyiisyē / kiinēmuneē mbo nyooto / kākiikoochinē.

³⁰ Nto motwooriintooni kēwēyiin, ōwiirchi saang' wōliin bo mēēnānēēt wokung'woonchi :soboon ankuriirunee ng'wēny.' ”

Mākōōtilchi :Yēesu biiko ng'aleek

³¹ Kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Yoo chōōnii *:Wēritaab Chii ām wōōyinnyii kuu bāytooyiin kuboontoonu keey malayikaanik tukul, mākōōbuurēē ng'echereenyii bo bāytooyiisyēt.

³² +/Mākiiruruukyi biiko tukul taayeenyii. Yooto, mākōōbēēsyo biiko kuu yoo ibēēstōōs :ākiintēēt kēēchiirēk ākoo ng'oroorik.

³³ Mākutēbunēē :kēēchiirēk āwutaab taay kutēbunēē :ng'oroorik āwutaab kaataam.

³⁴ Mākumwoochi yooto choo miitē āwutaab taay kule, 'Okwaa :choo kiikōōbēruurook :Baaba. Onam bārooyinng'woong' ām Kaab Yēyiin nyoo / kisimkēēchōbwook kuchakee /kakeeyey kōōrēēt.

³⁵ Ki yoo kaama :kēmēy, ōbāyoo, nto yoo kaama :melel, ōkōōnoo bēy chēē kaayyee nto yoo kāāruutoochook, ōtoochoo.

³⁶ Ki yoo māātinyē sira, ōloochoo, nto yoo kaam-nyaan, ōrwoomoo, nto yoo /kikēērātoō, bookasaa.'

³⁷ Yooto mākukētyi :choo churtootiin kule, 'Āyu yēē kyoomiing' inyiing' :kēmēy ankeebayiing' :acheek ōō, Mokoryoontēēt, ku āyu yēē kyoomiing' :melel ānkēēkōōniing' bēy chēē 'keeyyee?

³⁸ Ki āyu yēē 'kiiruutoochēēch ankeetaachiing' :acheek, ku āyu yēē kimēētinyē sira ankiilaachiing'?

39 Āyu yēē 'kiimnyoonē :inyiing' ku āyu yēē 'ki-irataat ankubokiirwaamiing' :acheek?'

40 Mākukēt yooto kule, 'Kāāmwoowook, kiyēē kyōōyēchi ake tukul ām mbo ng'eetaabiya choo kuskus, kyōōyēwoo anii.'

41 Nto tēē yoo kumwoochi choo miitē āwutaab kaataam kule, 'Ōng'ēētyēē yu :chu ōruustooyootiin bōōkābusyi wōlēē bo maataab kibchuulyo nyoo / kikēēyēytoochi Kibrōkōsyontēēt ākoo tāmirmirookyii bo rōkōs.

42 Kyaama :kēmēy, -amoobayaa, kwaama :melel, -āmōōkōōnoo bēy.

43 Āruutoochook, -amootaachaa. Āwē āmā sira, amanoolaachaa, amnyaan, amaboorwaamaa /an-keerata amabookasaa.'

44 Mākumwoochi yooto :nkicheek bichooto kule, 'Āyu yēē kyaaming' :kēmēy, melel, nto iruutoochēēch, nto yēē kimēētinyē sira, nto yēē kiimnyoonē, nto kiirataat, āmākēēyētyēēchiing' oō, Mokoryoontēēt?'

45 Nto yooto mākukēt kule, 'Kāāmwoowook, yoo māmōōyēchi kiy biikyuu choo kuskus, mēēbērē kyōōyēwoo anii kiy.'

46 Yooto nanyuun +/makiimut bichooto wōlēē wokung'woonchinē :soboon ākookoy / ankiimut choo churtootiin kuba wōlēē bo *soboonaab kibchuulyo."

26

Kicheeng' :buunikaab Yēēsu wōlēē makunamta

25:41 Ng'oong'. 19:20; 12:7, 9 25:45 Kāālēw. 14:21; Mat. 10:40, 42 25:46 Mat. 16:27 25:46 Tān. 12:2; Yoowa. 5:29; Room. 2:8; Yāāk. 2:13

inee

(Māārko 14:1-2; Luuka 22:1-2)

¹ Yu kēēwoong' :Yēesu kumwooy ng'aleechu tukul, kumwoochi rubiikyii kule,

² “Kuu yoo ōnkētē, kāākung'ēt :bēsyōōsyēk āyēēnku / kyaam *Saakweetaab Keeytaayeet, nto yooto +/mākiyokooytoo anii, *Wēritaab Chii, /bokēēkwērtoochoo murtooywoontēēt.”

³ Kiiruruukyi keey :mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch ākoo booyikaab Yuutayeek kaytaab *kibkōrōs nyēē wōō nyēē /kikēēkuurēē Kayaafa.

⁴ Yooto kuchōb wōlēē makunamta Yēesu /subo-keebakach.

⁵ Kimwooy kule, “-Mookany keenam chiichi /kyoomē Saakweetaab Keeytaayeet, kuuyu imuuchē :biiko kuyey wōōrōryēēt.”

Kiraang'tee :koorkēēt ake Yēesu mwaayta mēt

(Māārko 14:3-9)

⁶ Nto yu miitē :Yēesu Beetannyya ām kaab Simōōni chiichoo kikiikunāmē *:makereenik,

⁷ kuchō :koorkēēt ake nyēē kiboontoonu mwaay nyēē kiboong'u nyēē anyiny nyēbo beesaan chēē chaang' miisin. Nto kumiitē :Yēesu kāmūrēē keey yēē /kyoomiisyēē, chokuraang'tee :koorkoonoo mētinyii mwaayaa.

⁸ Bērē kukas :rubiikaab Yēesu kuu nyoo, kung'woonchi ānkumwooy kule, “Ntēē sukunyarta :koorkooni mwaay kuu nyi?

⁹ /Kātakyooltēē mwaayi beesaan chēē chaang' /ānkiikoochi bānoonik.”

10 Kiinkēt :Yēesu kiyēē kimii kumwooyē :icheek. Yooto, kumwoochi rubiikyii kule, “Ōmāchēē nee :akweek koorkooni? Ntēē kāākuyēwoo anii ng'ālyoo nyēē karaam.

11 Kookas, ōboontē keey :akweek bānoonik ākookoy, nteenee mēēbērē ōboontē keey anii ākookoy.

12 Yoo kāroong'tēē :koorkoonoo mwaayi mēt, kāmiitē kuyēyto /subokeemuya.

13 !Kāāmwoowook, -/mākēēwuutyēē koorkooni ām kiyēē kaakuyey yoo /kyoomtooy lōkōōywēk chēē kāroomēch ām kōōrēēt tukul.”

*Kiinēm keey :Yuuta kuchaamta Yēesu
(Māārko 14:10-11; Luuka 22:3-6)*

14 Nto miitē yoo kung'eet :Yuuta Iskaryoot nyoo ki akeenke ām rubiikaab Yēesu taman āk āyēēng' ānkuwo wōlēē kimiitē :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch.

15 Kiwokuteebē bichoo kule, “Kiy nee :nyēē ōkōōnoo yoo kāāchōbwook kēēlto onam chiichi?” / Kēēchāmchi *feetaanik sosom.*

16 Nto kuchakee yooto kuwo taay kucheeng' :Yu-uta bārooyinto nyēē kachaamtee Yēesu.

/Kikeeyeyta wōlēē /kyoomēē Saakweetaab Keey-taayeet

(Māārko 14:12-16; Luuka 22:7-13)

17 Nto yēē ki bēsyēētaab taayta nyēbo Saakweet-aab mukaatiin chēē mākuutunootiin, kōōnookyi :ru-biik yēē kimii :Yēesu ankuteebē kule, “Ānō wōlēē

26:11 Kiruu. 15:11 * **26:15** Ki laatitaab beesaanik :chu chēē kinyōōru :wootwookiintō nyēē kāyēyiis yiisyēētaab ārook ang'wan. Ki tēē nyooto mbo :laatit nyēē /kikyooltēē motwooriin nto /keekweyee mēt. **26:15** Chuy. 21:32; Seka. 11:12 **26:16** Yoowa. 11:57; 13:2

imāchē keeyeyte /sikyaamee *Saakweetaab Keeytaayeet?”

¹⁸ Kuwālchi :Yēesu kule, “Boocheeng'aate chii ām kiriing' ānkōmwoochi kule, 'Kāmwooy :Kānēētiintēet kule: Kaakuyit :bēsyōōsyēkyuu. Kunyi, āmiitē āk rubiikyyu, chāā-āmēē Saakweetaab Keeytaayeet kōōng'uung'.”

¹⁹ Bokuyeyta :rubiichoo saakwaanaa kuu wōloo kāmwooytoochinē :Yēesu.

Kiiboor :Yēesu chiito nyēē kimii wokuchoomtooy (Māārko 14:17-21; Luuka 22:21-23; Yoowaana 13:21-30)

²⁰ Nto kumii kurātoorātē :kōōrēēt, kōōbuur ng'wēny :Yēesu ākoo rubiikyii taman āk āyēēng' kwoomiis.

²¹ Kumii kwoomiisyē, kumwooy :Yēesu kule, “! Kāāmwoowook, mii :akeenke ām akweek nyēē makuchaamtaa.”

²² Kung'woonchi :rubiichoo ānkutoow :ake tukul kuteeb kule, “Ara anii oō, Mokoryoontēēt?”

²³ Kuwāl :Yēesu kule, “Nyoo kiilābloobtooy :tukwaay mukaatiit terekyeet akeenke :nyēē makuchaamtaa.

²⁴ Makume *:Wēritaab Chii kuu yoo siraat. Ntee-nee mākung'woonchi sōō kule nee :chiito nyoo makuchaamtaa! Kaykay nto /kimākēēsich chiichoo.”

²⁵ Kumwooy :Yuuta kule, “Anii mbonō oob oō, Mokoryoontēēt?” Kuwālchi :Yēesu kule, “Ēē, inying'.”

Kitoow :Yēesu saakweet nyēē lēēl
(Māārko 14:22-26; Luuka 22:19-20; 1 Kōōriintēēk
11:23-25)

²⁶ Nto mii yoo, kunam :Yēesu mukaatiit ānkubirchi Yēyiin kōōnkōy ankubetes nto yityo kōōkoochi rubiikyii kumwoochinē kule, “Bōōrnyuu :nyi, o-am.”

²⁷ Kunam terekyeet nyēē kimiitē *:tifaayiik ānkubirchi Yēyiin kōōnkōy ānkōōkoochi rubiikyii kumwooyē kule, “Oyyee :akweek tukul.

²⁸ Korotiikyuu :chu chēbo *kiirootypeet nyēē lēēl† chēē +/makiitaata /sikēēnyōōchi kaat biiko chēē chaang' kubo ng'ōōkiswookik.

²⁹ !Kāāmwoowook, -māwāāyyēē subak tifaayiichu ākoy bēsyoonoo āyyēē āk akweek tifaayiik chēē leelach ām Kaab Baaba.”

³⁰ Nto tēē yoo, kutyēēn kōōkoostoy Yēyiin, ākung'eētyo kutākyi keyy Lekemeetaab *Musēytuuniinēk.

Kiiboor :Yēesu kule makutuuch keyy :Bētērō
(Māārko 14:27-31; Luuka 22:31-34; Yoowaana
13:36-38)

³¹ Kumiitē kēēltaab too, kumwoochi :Yēesu rubi-ikyii kule, “Ōmiitē :akweek tukul bōōmwēyēēnoo kwēēmowuuniitēnyi, kuu yoo mwooyē :siruutēk kule, ‘+Maabakach ākiintēēt kusērēēt :kēēchiirēk.’†

³² Nto yoo कांग'eetee meet, +maantoy Kalilaaya.”

† **26:28** Mātinyē :siruutēk alake ng'ālyoontēēt 'nyēē lēēl'. **26:28** 1Kōōr. 10:16; 11:23-26 **26:28** Chuy. 24:6-8; Seka. 9:11; Māārko 14:24; Ibu. 9:20; 10:29; 13:20 **26:30** Luuka 22:39 † **26:31** Seka. 13:7 **26:31** Mat. 26:56; Yoowa. 16:32 **26:32** Mat. 28:7, 10, 16

³³ Kuwālchi :Bētērō kule, “Ānkoo kām wēyēēniing' :chuut tukul mākoy abakaaktiing' :anii.”

³⁴ Kukētyi :Yēesu Bētērō kule, “Kāāmwoowuung', ām kwēēmowuuni, kutoombo kōōturkuuchē :kirkōōnkiit, +meetuuch keey :inyiing' areet sōmōk kule -mēēnkētoo.”

³⁵ Kuwāl :Bētērō kule, “Mākoy atuuch keey kule -māānkētiing'. Yoo kābo meet kēēbēku :tukwaay.” Kōōruumchi :nkicheek rubiik chuut tukul kuu nyooto.

*Kiwokusaayee :Yēesu Ketesemaane
(Māārō 14:32-42; Luuka 22:39-46)*

³⁶ Yu kayit :Yēesu ākoo rubiikyii yēē /kēēkuurēē Ketesemaane, kumwoochi kule, “Okanyaa yu-utēyu, āwē :anii yuun waasaay.”

³⁷ Kuwēeto key Bētērō ākoo wērichoo āyēēng' bo Sebetaayo. Kyaam :ng'uusng'uus Yēesu kut kulōōklōōkēn.

³⁸ Nto tēē yoo, kumwoochi mbo Bētērō kule, “Kāāmuy :anii kut wuu nyēē +maameey. Kunyi, ōng'ētunēē yuutēyu ānkōōkāsū.”

³⁹ Yooto koonakta taay kisich ānkukutuny ānkuyim kutiiny tokochta ng'wēny kusaay kule, “Baaba, yoo imuuchāktōōs, inēmtoowoo nyalili. Nteenee kuyeyakay kuu wōloo imāktooy, mēēbērē wōloo āmāktooy :anii.”

⁴⁰ Nto yu keeyeey wōloo kimii :rubiikyii sōmōku kunyōōr kuruytōōs. Kumwoochi Bētērō kule, “Kāmōōmuuchē kēēkāsū tukul mbo asiista akeenke?

41 Māchāktōōs ōkāsu ānkōōsooyē simōō-āsyi keey tyēmiisyēēt. Ōbērē nto oyey, āmāmii :nkuruuk.”

42 Yooto kooyeey subak ankusaay kule, “Lēyyē, Baaba, yoo mēēmuuchāktōōs /kiinēmtoowoo nyalili, kuyeyakay kuu wōloo imāktooy.”

43 Yu kēēyēēw :Yēesu nyēbo āyēēng', kunyōōr mbo Bētērō kāruuyo subak, kuuyu kiboonto rwoonik chēē nyikiisēch.

44 Kubakaakta rubiichoo ankuwokusaay nyēbo sōmōk kumwooyē kuu yoo kābo taay.

45 Nto tēē yoo kooyeey wōloo kimiitē :rubiik ānkumwoochi kule, “Ākoo tōōbēng'tēē rwoonik? Okas, kaakuyit :āsiiswēk /kiiyokoochi *Wēritaab Chii āwunnyēkaab kibng'ōōkisiis!

46 Ong'nyiin choomtooyiintēēt kāākuchō! Ōng'eētyē bokēetuuyēē.”

/Kikeenam Yēesu nteenee kitay /kēēsār

(Māārko 14:43-50; Luuka 22:47-53; Yoowaana 18:3-11)

47 Kutākumii :Yēesu kung'āloolē, kuyitu :Yuuta nyoo ki akeenke ām rubiikaab Yēesu taman āk āyēēng'. Kiboontoonu keey biiko chēē chaang' chēē kitinyē chōōkinēk ākoo syaariinek chēē kiiyooku :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch ākoo booyik.

48 Kikiisimkumwoochinē :Yuuta bichoo kule, “Nyoo ōkāse ātōrōōchē, ōnāmē nyooto.”

49 Kutākyinē keey :Yuuta Yēesu bakeenke ānkutōrōōchē kumwooyē kule, “Aase, Mokoryoontēēt.”

⁵⁰ Kukētyi :Yēesu kule, “Kāchēētōrōōchoo man ōō, murooni?” Kutēryēkyinē :bichoo Yēesu bakeenke.

⁵¹ Kukāsē :rubiintēēt ake nyēbo Yēesu kuu nyoo, kung'usu chōōkiit nto bēē kuyeb motwooriintēētaab *kibkōrōs nyēē wōō, kuchwenta yiitit kōōsuuyto.

⁵² Kumwoochi :Yēesu rubiintoonoonyii kule, “Kētyi chōōkiing'uung' kiraaru, kuuyu iwoong'tooy :chōōkiit chii nyoo kicham chōōki.

⁵³ -Mōōnkētē kule āmuuchē :anii ākuur Baaba kuyēētyēēchoo areet akeenke ānkōōmuuchē kōōyookwoo lukōōsyēk taman āk āyēēng' chēbo malayikaanik?

⁵⁴ Kāyityiin :ng'aleechu āk siruutēkaab Yēyiin.”

⁵⁵ Kuwēēkyi keey :Yēesu bichoo ānkumwoochi kule, “Ōbēē āntōōchinē :anii lukēēt nyēē māchē kuweech kōōrēēt sookwaante chōōkiinēk āk syaariinek boonamaa? Ntēē kwāāboontē keey :anii akweek kwaak ām biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin ānēētiisyē. Kwaamaak :nee simoonamaa yooto?

⁵⁶ Nteenee ityiichē :ng'aleechu tukul siruutēkaab *wōōrkooyik.” Kimwēyēē :rubiik Yēesu!

Kumii :Yēesu taayeetaab kōōkwēēt nyēē wōō nyēbo Yuutayeeek

(Māārko 14:53-65; Luuka 22:54-55, 63-71; Yoowaana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Nto mii yoo kukwēryoot :bichooto Yēesu kaab Kayaafa, kibkōrōs nyoo wōō. Kikiikōōruruukyi keey wōlooto :kāānēētikaab kiruutēk ākoo booyik.

58 Kiinaamaat :Bētērō Yēesu ākoy kiyēnkuutaab kaytaab chiichoo bo kōrōs ānkōōbuur āk riibiikaab kayaata sukukas kiyēē makuyeyakay.

59 Kimach *:kōōkwēetaab Yuutayee kukul kōōyyoonkyinē :mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch, kule kunyōōr ng'ālyoo nyēē miyaat nyēē nāmē Yēesu / sikiitiilchi meet.

60 Nteenee mānāānyōōr ng'ālyoo ānkoo kisyeeem :biich chēē chaang' kumōlōlchi Yēesu ng'al. Nto yityo kōōnēm keey :biiko alake āyēēnku

61 ānkumwooy kule, “Kimwooyē :chiichi kule imuuchē kōōturbuub Kōōtaab Yēyiin ankuteechee bēsyōōsyēk sōmōk.”

62 Kōōyyo *:kibkōrōs nyēē wōō ankuteebee Yēesu kule, “Itinyē wōlēē ituuktooy keey ām ng'aleechu mwooyē :bichu?”

63 Kusiisiyi keey :Yēesu. Kumwoochi subak :kibkōrōs nyoo wōō Yēesu kule, “Ātēēbēēniing' ām taayeetaab Yēyiin kule ii, 'Inyiing' man *Kāārārookiintēēt, Lakwataab Yēyiin?”

64 Kuwāl :Yēesu kule, “Ēē, wuu nyotoo, 'keemwaay. Nteenee āmwoowook akweek tukul kule: +Mookas *Wēritaab Chiī kōōbuurunēē āwutaab taay nyēbo Nyoo bo Kāāmuukēy ankookas kuchōōnēē boolik.”

65 Kikwaany keey :moo chiichoo wōō bo kōrōs kut kubaach sirookyii ānkumwooy kule, “!Kookas, kaakookerkeeyee keey :chiichi Yēyiin! Nee ake :nyēē / tākēēmwoowēēch kurubta keey āk chiichi? Kookas oob wōlēē kāākōōntosuurto Yēyiin?”

66 Ōbērē nee :akweek?”
/Kēēlēēnchi, “Misyinē :meet.”

67 King'utyinē :alake koonyek ānkōōtuluuchē,
kusyēēchē :alake

68 sukumwoochinē kule, “Kāārārookiintooni,
ng'oo :nyoo kābiring'?”

Kituuch keey :Bētērō

*(Māārō 14:66-72; Luuka 22:56-62; Yoowaana
18:15-18, 25-27)*

69 Yooto kumiitē :Bētērō yoo kibo biiy, kuchō
:chēēbto ake nyēē ki motwooriin ānkumwoochi
kule, “Kwēēboontotē keey :nkinyiing' Yēēsu nyēbo
Kalilaaya.”

70 Nteenee kutuuch keey :Bētērō ām taayee-
taab biiko tukul kule, “-Māānkētē kiyēē imiitē im-
wooyē.”

71 Nto tēē yoo kōōnookyi :Bētērō yēbo oreet
nyēē wēētii kayaata. Bērē kukas :chēēbto ake,
kumwoochi biiko kule, “Kiboontotē keey :chiichi
Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt.”

72 Kutuuch keey subak :Bētērō kut kuchubchinē
keey kule, “-Māānkētē :anii chiichi!”

73 Nto nyēē mā tyaa kōōnookyi Bētērō :biiko chēē
kikiyyoonyēē yooto ānkumwoochi kule, “Kubooyiit
man, inyiing' :ake. Kerkeey :ng'elyebng'uung'
nyēbo chiichi.”

74 Kuchubchi keey :Bētērō kule, “-Māānkētē
:anii chiichi!” Kubēkunēē :ng'aleechaa kuutiinyii,
kōōturkuuchē :kirkōōnkiit bakeenke.

75 Yooto nanyuun koosoot :Bētērō yoo kimwooyē
:Yēēsu kule, “Kutoombo kōōturkuuchē :kirkōōnkiit,

+meetuuch keey :inyiing' areet sōmōk kule -mēēnkētoo.” Yooto kuwo saang' ānkuwokuriir nyēē ng'waa miisin.

27

*/Kikēēkwērchi Yēēsu Bilaato
(Māārko 15:1; Luuka 23:1; Yoowaana 18:28)*

¹ Nto yu kāmwook :asiista, kootiil mbo kibkōrōs chēē wōōyēch tukul āk booyikaab Yuutayeeek kule /keebakach Yēēsu.

² Yooto, /keerat :Yēēsu /ānkēēkwērchi *:Bilaato nyoo kāāyyoong'iintēētaab Rooma.

*Kiriirunee :Yuuta ng'wēny
(Yēyuutēk 1:18-19)*

³ Nto yu kakas :Yuuta nyoo kichoomtooy Yēēsu kule /kaakiiruusta Yēēsu, kuriirunee ng'wēny. Kikētyi feetaanichaa ki sosom mbo kibkōrōs choo wōōyēch āk booyik.

⁴ Kimwoochi kule, “Kwaayey ng'ōōki achaamte chii nyēē bēērē keey.” Yooto kukētyi :bichoo kule, “Kukwaaneeniing'!”

⁵ Yooto nanyuun kuwiirchi :Yuuta feetaanichaa *Kōōtaab Yēyiin ānkuwokookeet keey.

⁶ Yu kānyōōr :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch feetaanichaa kumwooy kule, “Sālōotiin :beesaanichu koroti, kunyi mēērook /kiikoochi lēnkuutaab Kōōtaab Yēyiin.”

⁷ Kung'alaal :bichoo nto mii yoo, kootiil kule /bokyaalee mbareet nyēē /sikēēmuchinē biich chēē sobooy. /Kikēēkuurēē mbaraanaa Mbaraab Kibtērēen.

⁸ Kiyooto nyēē kiyey /kēēkuurē wōlooto ākoy kura kule, “Mbaraab Koroti”.

⁹ Kuyityiin :yooto āk kiyēē kimwooyē *:wōōrkooyoontēēt Cheremnyaa kule, “/Keenam betekik sosom chēbo feeteet choo kyooltēē inee *:Isrāyēēliik

¹⁰ ankwaalee mbaraab kibtērēēn kuu wōloo kimwooytoowoo :Yēyiin.”†

Kumii :Yēesu taayeetaab Bilaato

(Māārko 15:2-5; Luuka 23:3-5; Yoowaana 18:33-38)

¹¹ Nto kumii :Yēesu taayeetaab *Bilaato, kuteebēē :bāytooyiintonoo kule, “Inyiating’ :bāytooyiintēētaab Yuutayeek?” Kukētyi :Yēesu kule, “Wuu nyooto sinee.”

¹² Nto yu keeteeyee keyy :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk booyikaab Yuutayeek kurubta keyy Yēesu, kusiisiyi keyy.

¹³ Kuteebēē :Bilaato kule, “-Mēēkāsē wōlēē tēē :ng’aleek chēē mwooyē :bichu kule !kiiyey?”

¹⁴ Mānāākēt :Yēesu ng’ālyoo mbo kisich. Kubotyī :tonkoy bāytooyiintonoo.

Kiisimchi :kāāntōōyikaab Yuutayeek Bilaato kubakach Yēesu

(Māārko 15:6-15; Luuka 23:13-25; Yoowaana 18:39–19:16)

¹⁵ Kiityooktooy :bāytooyiintēēt ām kēnyiit ake tukul kibratyaanteet akeenke nyoo kaakutool :bi-iko. /Kikēyēyē kuu nyooto yoo /kyoomē *Saak-weetaab Keyytaayeet.

27:8 Yēyuut. 1:18-19 † **27:10** Sekaryaa 11:12-13; Cheremnyaa 19:1-13; 32:6-9 **27:11** Mat. 2:2; 27:29, 37, 42; Yoowa. 1:49; 12:13

27:14 Māārko 14:61

16 Kimii ām bēsyōōsyēchooto chiito ake nyēē kiki-
ikuchiis miisin kut /kikiikeerat. /Kikēēkuurēē chi-
ichoo Baraaba.

17 Kunyoo, kuteebee :Bilaato biiko chēē kiki-
iruruukyi keey yooto kule, “Ng'oo :nyēē ōmāchē
:akweek ātyooktoowook, Baraaba nto Yēesu nyoo /
kēēbērē *Kāārārōokiintēēt?”

18 Kimwooyē :bāytooyiintonoo kuu nyooto
kōōnkētē kule kiituuyiityi :icheek Yēesu moo.

19 Kutākumiitē :Bilaato kēēbuurēē ng'echereenyii
bo bāytooyiisyēēt, kōōyookyi :koorkēēnyii ng'ālyoo
kule, “Kweeyiimaa :kiirwootik kuyyeech kubo
chiichoo. Kunyi, -meeyeyee kiy kuuyu bēērē
keey.”

20 Kutēē yooto tukul, kitas taay :mbo kibkōrōs
chēē wōōyēch āk booyikaab Yuutayee kōōwuruur
bichoo kumwaayta /kiityaakta Baraaba /anke-
bakach Yēesu.

21 Kuteeb subak :bāytooyiintonoo kule,
“Nkōnō ām bichu āyēēng' nyēē ōmāchē :akweek
ātyooktoowook :anii?” Kulē, “Baraaba.”

22 Kuteeb subak :Bilaato kule, “Ayeyee nee Yēesu
nyoo /kēēbērē *Kāārārōokiintēēt?” Kōōruumchi :bi-
choo tukul kule, “/Keebakach!”

23 Kumwooy :bāytooyiintonoo kule, “Rōkōs nee
:nyēē koyey :chiichi?” Kubōloobōl :bichoo kum-
wooyē kule, “/Keebakach! /Keebakach!”

24 Yu kakas :Bilaato kule kāmēētākōōmuuchē bi-
choo ānkiimuuchē koong'etng'eet wōōrōōryēēt, ku-
ram bēēko ānkōōwuunēē āwunnyēk taayeetaab bi-
choo kumwooyē kule, “Kukwaaneenaak :koroti-
ikaab chiichi, ābēērē keey :anii.”

25 Yooto, kuwāl :bichoo tukul kule, “Kany kwaameech acheek :korotiikaab chiichi āk lōkōkyoo!”

26 Yooto kōōtyooktoochi :Bilaato bichoo Baraaba ānkōōkoochi / kiityōōlsēt Yēesu nto tēē yoo kōōyokooyto /bokēēkwērtoochi murtooywoontēēt.

*Kiintosuur :biikaab lukēēt Yēesu
(Māārko 15:16-20; Yoowaana 19:2-3)*

27 Kukweryoot :biikaab lukēēt Yēesu kaytaab bāytooyiintēēt *Bilaato nto tēē yoo, kōōruruukyi keey :lukēētaab booryēēt tukul Yēesu.

28 Kubuutēē Yēesu sirook ānkōōlookyi sireet nyēē arraa,

29 kutaay kuutwēētaab kātōok ānkōōkēmēērchi mēt kuyey wuu nyēē bāytooyiin. / Kikiikoochi kunamee kirōkto āwunyii nyēbo taay ānkubokukutunyēē :bichoo taayeenyii kuyey keey wuu nyēē kākooniyit Yēesu kumwoochinē kule, “Kimkim! Bāytooyiintēētaab Yuutayeeek!”

30 Kung'utyi ānkōōsōrunēē kirōkoo kimii āwut ānkōōkōryōōnyēē mēt.

31 Yu /kāākiintosuur, /kiirēēkunēē siraanaa arraa /ānkiilookyi sirookyii choo kōbo kwaak nto tēē yoo, /keebeeta /subokēēkwērtoochi murtooywoontēēt.

*/ Kikēēkwērtoochi Yēesu murtooywoontēēt /
ānkiinchuruur
(Māārko 15:21-32; Luuka 23:26-43; Yoowaana 19:17-27)*

32 Kumii / kēēbēētooy, / kēētuyyēē chiito ake nyēē kibo Kurēēn nyēē /kikēēkuurēē Simōōni. /

27:25 Choos. 2:19; Cherem. 26:15; Mat. 21:37-41; 22:7; Yēyuu. 5:28

27:28 Luuka 23:11; Yoowa. 19:2 **27:29** Mat. 27:11 **27:30** Mat. 26:67 **27:31** Mat. 20:19

Kēēkērchinē nyoo koong' bakeenke kukalab murtooywoontēetaab Yēesu.

³³ Nto yu /kakeeyit yēē /kikēēkuurēē Kolkoota (kaayneet nyēē ibooru kule 'Rōkyēetaab Mēt')

³⁴ /kiikoochi Yēesu *tifaayiik chēē /kikiikeetasee saakityeek* alak kule kuyye. Nto bēre kuchamcham, kutay kuyye.

³⁵ Nto yu kāākukwērtoochi :bichoo Yēesu murtooywoontēēt, kubar *sēkēeryēt sukōōnkētēē kule ng'oo :nyēē mākuyib sireet nkōō.

³⁶ Nto kāākuyityo, kutēbēē :bichoo yooto kuriib Yēesu.

³⁷ /Kikiikēēsirchi kiito ake ng'aleek chēē kiyey /sikiitiilchi Yēesu meet chēē kimwooyē kule: YĒĒSU :NYI NYOO BĀYTOOYIINTĒĒTAAB YUUTAYEEK. /Kikēēkwērtoochi kiyooto yoo bo mētitaab Yēesu barak ām murtooywoontēēt.

³⁸ / Kikēēkwērtoochi nkicheek kibng'ōōkisiis āyēēng' murtooywōōsyēkwaa. /Kikiyyoong'to ake kutābān āwutaab Yēesu nyēbo taay /ānkiiyyoong'to ake komostaab kaataam.

³⁹ Kiinchuruurē :biiko chēē kimurē yooto Yēesu ānkukwērtooy mētēwook

⁴⁰ kumwoochinē kule, “Ntēē kwēēbērē +mēēturbuub *Kōōtaab Yēyiin ankiiteechee bēsyōōsyēk sōmōk? Iraraach keey, naas. Yoo inyiing' :Lakwataab Yēyiin, irēkunēē murtooywoontoonoo!”

* **27:34** /Kikēēyēyisye saakityeechaa kōōboot ng'wooninto. **27:34** Tyēēn. 69:21 **27:35** Tyēēn. 22:18 **27:37** Mat. 27:11 **27:38** Isa. 53:12 **27:39** Tyēēn. 22:7; 109:25 **27:40** Māarkō 15:39; Yoowa. 2:19

41 Kiinchuruur Yēesu :nkicheek mbo kibkōrōs chēē wōōyēch, kāānēētikaab kiruutēk ākoo booyik.

42 Kimwooyē kule, “Kiisoobē :chiichi biiko alak, ntēē -mēēsoob keey naas. Mā inee :bāytooyiintēetaab *Isrāyēēl? Yoo keemuuch kurēkunēē murtooywoontooni, +mākiiyēnchi.

43 Kwēēkoosēē keey oob :chiichi Yēyiin ānkumwooyē kule, ‘Āyēku Lakwataab Yēyiin?’ Kany kusār naas :Yēyiin yoo chāmē.”

44 Kiinchuruur :nkicheek kibng'ōōkisiisyēchoo / kikēēkwērtoochinē murtooywoontēēt āk inee.

Kime :Yēēsu

(Māārkō 15:33-41; Luuka 23:44-49; Yoowaana 19:28-30)

45 Kichō :mēēnānēēt bēēt nyēē kiker kōōrēēt tukul, kung'eetee āsiiswēk lo ākoy āsiiswēk sokool.

46 Yu kayit āsiiswēk sokool, kōōnchō :Yēēsu kule, “Yēyiintēēnyuu, Yēyiintēēnyuu, ntēē 'keebakaaktaa anii!’”† (Kimwooyē yooto ām kuutiinyii kule, “Ēli, ēli, lema sabaktani?”)

47 Yu kakas :biikaab lukēēt chēē kimii yooto, kulē, “Miitē kukuurē *Eliiya.”

48 Yooto kulabatee :akeenke ām icheek kiroonkuryēēt ankooluumta *tifaayiik chēē ki tāytāy ānkurutyi kiroonkuryoonoo kēētito yityo kōōyokoochi kuutiitaab Yēēsu.

49 Kimwooyē :alake kule, “Okany keekas yoo mākuchō :Eliiya chokooraraach!”

50 Kiinchō :Yēēsu ankung'et.

⁵¹ Yooto bakeenke, kukērēērunēē keey āyēēng' kuchakee barak ākoy ng'wēny :ankeet nyēē ki rikimim nyoo /kikiyēēlēē Kitōōkiitaab *Kōōtaab Yēyiin. Kiitimiimākoy :kōōrēēt ānkōōtēēsiis :rwoontōōk.

⁵² Kiitēēsiis :kochonkoosyek kuyootākiis ānkung'ēētyo :biiko chēē chaang' choo kikiikubēk ānki churtootiin.

⁵³ King'ēētyēē :bichoo kochonkoosyek, nto yu /kaakiing'eetee Yēēsu meet, kuba Yēērusālēēm ānkōōboorchii keey biiko chēē chaang'.

⁵⁴ Yu kakas :nyēē wōō nyēbo lukēēt āk biikyii choo kiriibē Yēēsu kibring'ring'nyoonoo ākoo ng'aleek tukul chēē kiyēyākiis, kumuuyo ānkumwooy kule, “Kubooyiit man, ākoo Lakwataab Yēyiin :chiichi!”

⁵⁵ Kikiyyoong'iis :chēēbyōōsōōk alake chēē chaang' yēē lōō kutoobēnē kiyēē kiyēyāktōōs. Chēēbyōōsōōchooto :choo kiboontootē keey Yēēsu kuchakee Kalilaaya kuyēētyēēchinootē.

⁵⁶ Alak ām chooto ku Maaryaa nyēbo Maktaala, Maaryaa kaametiitaab Yāākōbō āk Yōōsēēf ākoo kaametiitaab wērichoo kibo Sebetaayo.

Wōlēē /kikeemuyta Yēēsu

(Māārko 15:42-47; Luuka 23:50-56; Yoowaana 19:38-42)

⁵⁷ Nto yu kēēmēn :kōōrēēt, kuchō :chiito ake nyēē ki rubiintēētaab Yēēsu ānkiboonto bāytit nyēē wōō. Kibo *kiriinkēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Ari-mataaya nto kaayneenyii ku Yōōsēēf.

27:51 Chuy. 26:31-33; Ibu. 10:19-20 **27:54** Mat. 14:33; 26:63

27:56 Luuka 8:2-3

58 Kiwo :chiichoo wōlēē kimii :Bilaato ānkuusoom /kiikoochi bōōrtaab Yēesu. Kuchāmchi :Bilaato /kiikoochi.

59 Kimwaayta :Yōōsēēf /kiirēēkunēē bōōrtaab Yēesu murtooywoontēēt /ankeeratee ankeet nyēē tiliil.

60 Nto tēē yoo, wokōōkoochi kochonkeenyii nyēē kitākōōwōrē / ānkimānāākēēmuchi chii. Yooto kuwunukyi rwaanteet nyēē wōō kuker kurkeetaab kochonkaanaa ānkuwēēchi keey.

61 Kikiibuurēē :Maaryaa nyēbo Maktaala ākoo Maaryaa nyiin ake yooto kukas kochonkaanaa.

/Kikēēriib wōloo /kikēēmuchinē Yēesu

62 Nto yu kāyyēēkunēē, yēē ki bēsyēētaab *Sabaato, kubēēchi :mbo kibkōrōs ākoo *Farisaayeek *Bilaato ānkumwoochi kule,

63 “Mokoryoontēēt, kimwooyē :ng'wiintonoo bo chii yooto kitākusoboot kule, ‘+Maang’etee meet yoo kaakukeeyta :bēsyōōsyēk sōmōku,’

64 kunyi mwaayte /kēēriib kochonkaanaa ākoy bēsyoonoo bo sōmōk. Nto buch, imuuchē :rubiikyii bokuchoor muusto nto tēē yoo kumwoochi biiko kule /kookiing’etee meet. Makumiyatiit yooto :ng’wiiynaneet nyiitēnyi bo lēt kusiir nyoo kibo taay.”

65 Kuwālchi :Bilaato kule, “Obeete riibiik alak bōōriib kochonkaanaa kuriibākoy kuu wōloo ōmuuktooy.”

66 Kuba :bichoo ānkubokōōtiinyi kurkeetaab kochonkaanaa kāroomin kumoolchi rwaantaanaa yooto ānkōōkoochi riibiichoo kuriib.

28

King'eetee :Yēesu meet

(Māārko 16:1-8; Luuka 24:1-12; Yoowaana 20:1)

¹ Yu kēerir :kōōrēēt kukookukeeyta :bēsyēētaab *Sabaato, kuwo :Maaryaa nyēbo Maktaala ākoo Maaryaa nyiin ake bokoowaam kochonkaanaa.

² Yooto, kōōring'riing' :kōōrēēt miisin kuuyu kikiikurēkunēē *:malayikeetaab Yēyiin barak, kiwo ākoy kochonkaanaa ānkuwunukto rwaanteet ānkōōbuurēē barak.

³ Kiilēkēchēchē :malayikaanaa kuu yoo keewech :kōōrēēt anki leelach :sirookyii kuu kweyaanteet.

⁴ Yooto kumuuyo :riibiichoo kimii yooto ānkubōōtoon kut wuu nyēē mākubēk.

⁵ Kumwoochi :malayikeet chēēbyōōsōōchoo kule, “-Mōōmuuyē, ānkētē :anii kule ōchēēng'ē :akweek Yēesu nyoo / kōkēēkwertoōchinē murtooywoontēt.

⁶ Māmiitē yu nteenee kaakung'eetee meet kuu yoo kimwooyē. Okwaa bookas wōloo kōmiitē

⁷ ankoobe areet akeenke bōōmwoochi rubiikyii kule, ‘Kaakung'eetee :Yēesu meet ankumakoonto Kalilaaya wōlēē bōōnyōōrchinē.' Kookas oob?”

⁸ Yooto kung'eētyo :chēēbyōōsōōchoo areet akeenke ankulabat bokumwoochi rubiikaab Yēesu ng'aleechar. Kitinyē bōōtoonik chēē katasta keey ng'erekweek chēē chaang'.

⁹ Kumii tākulābātē, kutuuyēē Yēesu. Kootaakwees icheek :Yēesu nto yityo kukutuny kukōōb kērēēnkōōkaab Yēesu nyēē kākutunky.

10 Nto tēē yoo, kumwoochi :Yēesu kule, “-Mōōmuuyē. Bōōmwoochi mbo ng'eetaabiya kuba Kalilaaya bokēēnyōōryē wōlooto.”

Kiyēē kimwooy :riibiik

11 Kumiitē :chēēbyōōsōōchoo kubēētij, kikiikung'ēētyo :riibiik alake ankuba kiriing' bokumwoochi mbo kibkōrōs chēē wōōyēch kiy ake tukul nyēē kaakuyeyakay.

12 Nto yu kāākutuuyo :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch ākoo booyik kuchōb ng'aleek. Kiikoochi riibiichoo beesaanik chēē chaang'

13 ānkumwoochi kule, “Omwaay kule, ‘Kokwa :rubiikaab Yēesu kwēēmooy ankuchoor muustaab Yēesu kukākēēruuyē!’

14 Nto yoo kāyityi :ng'aleechu bāytooyiintēēt, +mākēēmwoochi :acheek kāroomin āmēēbērē maku-namaak akweek :ng'ala.”

15 Kunam :riibiichoo beesaanichaa ankuyey kuu yoo / kākēēmwoochinē. / Kikyaamtaatee ng'aleechaa kimwooyē :riibiichoo wōlēē miitē :Yuutayeeek ākoy kura.

Ng'aleekaab lētuut chēē kiikiimchi :Yēesu rubi-ikyii

(Māārko 16:15-18)

16 Kiba :rubiichoo ki taman āk akeenke lekem ām Kalilaaya wōloo kimwoochinē :Yēesu kule kuba.

17 Nto yu kakas :rubiichoo Yēesu, kukutunkyi. Nteenee manaacham :alake kule ki Yēesu :nyooto.

18 Yooto kumwoochi :Yēesu rubiichoo kule, “/ Kōōkēēkōōno anii kāāmuukēywēēk tukul chēē miitē kibkōōnkōy āk chēē miitē ng'wēny.

19 Kunyoo obeetaate bōrōryōōsyēk tukul ankooyey biiko kuyēk rubiikyuu. Ōbātisānē ām kaayneetaab Baaba, nyēbo Leekweet ākoo nyēbo Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

20 Ōnēētē bichooto kooywey kiy ake tukul nyēē kāāmwoowook. Nto kubooyiit man, āboontē keey akweek ākoy tabantaab kōōrēēt.”

28:18 Tān. 7:13-14; Yoowa. 3:35 **28:19** Mat. 24:14; Māarkō 16:15-16; Luuka 24:47; Yēyuut. 1:8; 2:38; 8:16; Room. 6:3-4; 1Kōōr. 1:13-16; 10:2; 2Kōōr. 1:13; Kala. 3:27; Ēfēēs. 4:5 **28:20** Yoowa. 14:26; Yēyuut. 2:42; 18:10

Biibilya Nyēē Tiliil
New Testament in Sabaot (KE:spy:Sabaot)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sabaot

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9966002030

The New Testament

in Sabaot

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 5 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

c68c9dca-518f-544b-a52e-82240cf64928